

Katarina Michnik

Lokal kulturutvikling i nordisk perspektiv

Nordisk utredning

På uppdrag av

**NORSK
KULTURFORUM**

Med stöd från

 norden
Nordisk Kulturfond

SAMMANFATTNING	2
1. INLEDNING	3
Tidigare forskning.....	4
Analysinstrument.....	6
Metod och genomgång av rapportens disposition	8
2. GENOMGÅNG AV DE NORDISKA LÄNDERNAS STATLIGA KULTURPOLITIK	12
DANMARK	12
FINLAND	18
ISLAND.....	22
NORGE	27
SVERIGE.....	30
Sammanfattning av de nordiska ländernas kulturpolitik.....	34
3. LOKAL OCH REGIONAL KULTURPOLITIK I DE NORDISKA LÄNDERNA	36
DANMARK	36
FINLAND	47
ISLAND.....	57
NORGE	64
SVERIGE.....	74
4. SAMMANFATTANDE KARTLÄGGNING AV UTMANINGAR I NORDISK LOKAL KULTURPOLITIK	82
5. REFERENSER	93
BILAGA 1	98
BILAGA 2	100

SAMMANFATTNING

Syftet med denna rapport är att kartlägga vilka kulturpolitiska utmaningar som anses vara viktiga på lokal nivå i de nordiska länderna samt vilka lösningar som lyfts fram som användbara till dessa utmaningar. Studien har genomförts med hjälp av dokumentstudie, enkätintervjuer och telefonintervjuer. Enkäterna skickades ut till tjänstemän och politiker ansvariga för det kulturpolitiska området i fyra utvalda kommuner och en utvald region i varje nordiskt land.

Det erhållna empiriska materialet visar på en stor variation av de kulturpolitiska utmaningarna, i många fall beroende på särskilda omständigheter i den enskilda kommunen eller regionen. De särskilda omständigheterna kan handla om exempelvis en låg befolkningstäthet eller långa geografiska avstånd. En majoritet av de utvalda danska, finska, isländska och svenska, men inte de norska, utvalda kommunerna angav kulturpolitiska utmaningar som bottnar i en särskild lokal omständighet. Flera av de tillfrågade lokala enheterna är vidare ensamma om vissa kulturpolitiska utmaningar.

En del kulturpolitiska utmaningar är dock återkommande på lokal nivå och delas av många lokala enheter oavsett geografisk tillhörighet eller storlek på den lokala enheten. Dessa kulturpolitiska utmaningar handlar i huvudsak om demokratisering av kulturen, innebärande att kulturpolitiska satsningar görs för att öka invånarnas tillgång till den lokala enhetens kulturliv, om en utveckling av det lokala kulturlivet och om ekonomiska frågor, i majoritet innebärande att de kulturpolitiska svårigheterna beror på att för lite ekonomiska medel tilldelas det lokala kulturlivet.

Den vanligast använda metoden bland de utvalda lokala enheterna för att lösa de kulturpolitiska utmaningarna är att använda sig av samarbete/samverkan eller av så kallade ekonomiska metoder. Det eftersökta eller bedrivna samarbetet kan vara av mycket varierad art – det kan ske mellan olika aktörer i kulturfältet, över sektorsgränser och/eller över geografiska gränser. Användande av ekonomiska metoder innebär konkret att man försöker lösa de kulturpolitiska utmaningarna genom att fördela de ekonomiska medlen på ett särskilt vis, genom att beskära budgeten eller genom att effektivisera kulturresurserna i den lokala enheten.

Vissa nationella skillnader kan skönjas såsom exempelvis att danska lokala enheter tenderar att i en mindre utsträckning lyfta fram kulturpolitiska utmaningar som beror på ekonomiska omständigheter. Men då denna rapport endast är en kartlägningsrapport och då det empiriska materialet är för litet, kan inga sådana slutsatser dras. Det enda som kan sägas med säkerhet är att det behövs fler studier inom detta område och förhoppningsvis kommer denna rapport få många efterföljare.

1. INLEDNING

De fem nordiska länderna förenas med varandra på åtskilliga punkter: de är nära geografiska grannar, de delar historia på många sätt och de har en delvis gemensam kultur som hanteras av de statliga representanterna på ett likartat sätt. En förändring som är aktuell i samtliga fem nordiska länder, dock i olika utsträckning, är att kommunal och regional kulturpolitik blir mer självständig i relation till den statliga. För det kulturpolitiska området innebär detta att alltfler beslut rörande det lokala kulturlivet, fattas av personer som befinner sig geografiskt nära. Genom denna närhet löses många tidigare svårigheter men samtidigt uppstår nya.

Syftet med denna rapport, som har genomförts på uppdrag av Norsk Kulturforum¹ genom bidrag från Nordisk Kulturfond², är att kartlägga vilka kulturpolitiska utmaningar som utvalda kommuner och regioner i de fem nordiska länderna framställer som viktiga. Rapportens syfte är även att kartlägga vilka lösningar de utvalda kommunerna och regionerna säger sig använda för att bemöta dessa utmaningar. För att kunna presentera den lokala och regionala kulturpolitiken i de utvalda kommunerna och regionerna i ett gällande nationellt sammanhang, kartläggs även den statliga kulturpolitiken i denna rapport.

Rapporten bygger på ett empiriskt material som har samlats in med hjälp av dokumentstudier, enkätintervjuer och telefonintervjuer under perioden augusti och september 2010. 22 stycken kulturpolitiker alternativt tjänstemän ansvariga för kulturfrågorna i de utvalda kommunerna respektive regionerna har med hjälp av en enkätintervju svarat på frågor om sin kommuns respektive regions viktigaste utmaningar samt lösningar på dessa utmaningar. Det erhållna resultatet från enkätstudien, liksom från dokument- respektive intervjustudien, presenteras i både ett nationellt och ett nordiskt jämförande perspektiv.

Denna rapport är inte en forskningsrapport utan en rapport av kartläggande karaktär. Förhoppningen är att denna rapports resultat kan bidra till igångsättandet av forskningsbaserade jämförande studier av den kommunala och regionala kulturpolitiken i de fem nordiska länderna.

¹ Norsk Kulturforum (2010). <http://www.noku.no>

² Nordisk Kulturfond (2010). <http://www.nordiskkulturfond.org>

Tidigare forskning

Det finns olika slags forskningsstudier av kulturpolitik. Studierna kan granska kulturpolitik på ett allmänt och generellt sätt utan att fokusera på något särskilt område inom kulturpolitiken, studierna kan fokusera på en specifik kulturpolitik (på den statliga, regionala eller kommunala nivån) eller på ett särskilt område som kulturpolitiken berör. Studierna kan vidare studera olika administrativa och organisatoriska system inom det kulturpolitiska området samt konsekvenserna av dessa. Studierna kan även utforska olika kulturpolitiska modeller och begrepp.³ I denna rapport kartlägger jag översiktligt de nordiska ländernas statliga kulturpolitik samt de kulturpolitiska utmaningarna som representanter för den lokala respektive regionala kulturpolitiken i de nordiska länderna framställer som viktiga. I denna rapport presenteras även de lösningar som representanter för utvalda kommuner och regioner i de nordiska länderna säger sig använda för att bemöta de kulturpolitiska utmaningarna.

Jämförande studier av kulturpolitik på statlig och regional nivå finns det en begränsad mängd av. Kawashima skriver att relativt få jämförande studier har genomförts inom området.⁴ Även om Kawashima skrev detta år 1995 och det har publicerats många viktiga kulturpolitiska studier sedan dess, är rena jämförande studier mellan statliga, regionala eller lokala kulturpolitiska utformningar och strukturer få. Överhuvudtaget är det kulturpolitiska området, i jämförelse med andra empiriska områden såsom utbildningspolitik och sjukvårdspolitik, fortfarande mycket lite utforskat.⁵ Med tanke på den pågående nationella och internationella utvecklingen förändras de villkor under vilka regioner och kommuner verkar och de svårigheter samt utmaningar som den statliga, regionala och lokala kulturpolitiken ställs inför. Därmed är behovet stort av jämförande studier av de svårigheter och utmaningar som de nordiska ländernas statliga och lokala kulturpolitik står inför, vilka försök som görs respektive har gjorts för att bemästra dessa svårigheter och utmaningar samt vilket resultat dessa försök har givit. Genom jämförande studier kan det som är unikt respektive gemensamt för de olika statliga, regionala och lokala sammanhangen lättare identifieras. Detta kan inte minst underlätta framtida samverkan för att bemöta gemensamma utmaningar. Den här rapporten är endast ett kort första steg, bland många, i denna riktning. Förhoppningen är att den kommer att följas av fler, mer utförliga studier.

I följande avsnitt presenteras endast de forskare vars dokument har aktivt och direkt använts i denna rapport. De nordiska ländernas kulturpolitik är sedan tidigare delvis utforskad. Den tidigare forskningen är dock inte jämnt fördelad mellan de fem nordiska länderna. Per Mangset, Anita Kangas, Dorte Skot-Hansen och Geir Vestheim skriver att det finns en stor variation inom den nordiska

³ Kawashima, Nobuko (1995). Comparing cultural policy: Towards the development of comparative study. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 1, s. 291, 292, 293, 294.

⁴ Ibid., s. 289.

⁵ Ibid., s. 290.

kulturpolitikforskningen vad gäller valt perspektiv och tillvägagångssätt, likaså ger den nordiska kulturpolitikforskningen inte någon enhetlig teoretisk eller metodologisk kunskap för den nordiska kulturpolitiken.⁶

Den största studien inom området är *The Nordic cultural model* i redaktion av Peter Duelund. Denna kartläggningsrapport går igenom den kulturpolitiska historien, organisationen och utformningen i de fem nordiska länderna. Noteras bör att boken gavs ut år 2003 och den är därmed inaktuell på vissa punkter, då det i några av de nordiska länderna har skett en rad betydande ändringar för kulturpolitiken sedan dess. Exempel på sådana förändringar är kommunreformen i Danmark, den pågående regionaliseringen i Sverige och decentraliseringen på Island.

Ett andra exempel på bidrag till den nordiska kulturpolitikforskningen är *Symphony Orchestras in Scandinavia and Britain*.⁷ I denna studie går Haukur F. Hannesson översiktligt igenom den kulturpolitiska utformningen på statlig nivå i de fem nordiska länderna i samband med sin presentation av symfoniorkestrar i de nämnda länderna.

Förutom de två ovan nämnda exemplen kan nämnas att ett flertal rapporter om kulturlivet i Norden har publicerats av Nordiska rådet.⁸ Dessa rapporter behandlar dock inte specifikt de nordiska ländernas statliga eller lokala kulturpolitik utan utvalda delar av det nordiska kulturfältet såsom film och medier, barn- och ungdomskultur, kulturarv etc. I tidskrifterna *Nordisk Kulturpolitisk Tidskrift* och *the International Journal of Cultural Policy* har artiklar behandlande det beskrivna området publicerats i flera nummer. Av särskild vikt är det första numret av *The International Journal of Cultural Policy* som publicerades år 2008 och som är ett specialnummer vikt åt just nordisk kulturpolitik.

Betonas bör att i många dokument som behandlar kulturpolitiken i Norden är Island frånvarande. Ett viktigt exempel på detta är att i *Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe*,⁹ som The Council of Europe är ansvarigt för, finns för närvarande 42 länders nationella kulturpolitik presenterad, men Island saknas bland de nordiska länderna. En forskningsrapport som inte heller tar hänsyn till den isländska kulturpolitiken är *State, culture and decentralisation: a comparative study of decentralisation processes in Nordic cultural policy* författad av Auli Irjala & Magne Eikås. Denna studie som publicerades 1996 nämner inte Island trots att det på 1990-talet genomfördes en viktig decentraliseringskampanj på Island som hade

⁶ Mangset Per; Kangas Anita; Skot-Hansen Dorte & Vestheim Geir (2008). Nordic cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, s. 4.

⁷ Hannesson, Haukur F. 1998. *Symphony orchestras in Scandinavia and Britain: a comparative study of funding, cultural models and chief executive self-perception of policy and organization*.

⁸ Nordiska rådet är en mellanstatlig samarbetsorganisation som samtliga fem nordiska länder är medlemmar i.

⁹ The Council of Europe (2010). *Cultural Policies and Trends in Europe: a Compendium of Basic Facts and Trends – european culture policy database*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-09].

påverkan på den isländska kulturpolitiken på både statlig och lokal nivå. Många fler exempel finns.

På nationell nivå finns många intressanta studier som fokuserar på kulturpolitiken i enskilda nordiska länder. Som tidigare nämnt presenteras i följande avsnitt endast de forskare vars dokument har aktivt och direkt använts i denna rapport.

I detta dokument görs hänvisningar till Per Mangsets resonemang om dels utmärkande drag för kulturpolitik i de nordiska länderna som har presenterats i en artikel i *The International Journal of Cultural Policy*, dels utformningen av den statliga kulturpolitikens organisering i de nordiska länderna som presenteras i en artikel i *Kulturårboka 1995*. År 2009 publicerades studien *Lokalt kulturliv i endring*, som genomförts på uppdrag av Norsk kulturråd. I denna studie undersöks om det sker några ändringar i det lokala kulturlivet idag och vilka ändringar det i så fall handlar om. I den beskrivna studien genomförs även en undersökning av vilken plats det gamla och traditionella kulturlivet har i det nya ändrade lokala kulturlivet.¹⁰ Vad gäller den finska kulturpolitiska forskningen har Anita Kangas skrivit många forskningsstudier inom detta område, exempelvis kapitlet beskrivande den finska statliga kulturpolitiken i Duelunds *The Nordic Cultural Model*.

Forskning om den isländska kulturpolitiken är sparsam och i majoritet skriven på isländska. Förutom delkapitel i Duelunds samt Hannessons dokument, bör i detta sammanhang även en MA-uppsats, *Stjórn málafræðideil, MPA-ritgerð, Menningarstefnur íslenskra sveitarfélaga og landshlutasamtaka: stefnugreining og samanburður* som behandlar den kommunala kulturpolitiken på Island nämnas. Uppsatsen är författad av Gerður Jónsdóttir.

Analysinstrument

Som analytisk ram används i denna rapport Per Mangsets resonemang om olika kulturpolitiska modeller. Mangset skriver att konst och kultur får offentligt stöd i alla västeuropeiska länder men att stödets omfång, form och organisering varierar i stor grad. Mangset utgår ifrån den indelning i fyra idealtypiska modeller som de kanadensiska kulturekonomerna Harry Hillman-Chartrand och Claire McCaughey har utvecklat: hjälparmodellen, mecenatmodellen, arkitektmodellen och ingenjörsmodellen¹¹.

¹⁰ Aagedal, Olof; Egeland, Helene & Villa Mariann 2009. *Lokalt kulturliv i endring*, Bergen: Fagbokförlaget, s. 13.

¹¹ **Hjälparmodellen** hittas i bland annat USA och innebär att produktion samt förmedling av konst får sina intäkter i huvudsak från marknaden men kan också få ekonomiskt stöd genom olika sorters privat finansiering såsom exempelvis sponsring.

Mecenatmodellen hittas i bland annat Storbritannien och innebär att kulturen får ekonomiskt stöd dels genom biljetintäkter, andra marknadsintäkter och privata sponsorer, dels genom ett halvoffentligt, nationellt kulturpolitiskt styrningsorgan som befinner sig på en armlängdsavstånd från den politiska makten och som har till uppgift att fördela de statliga medlen till kulturlivet utan statens inverkan.

De nordiska ländernas kulturpolitik är utformad enligt arkitektmodellen.¹² Utmärkande för arkitektmodellen är att det offentliga tar ett stort ansvar på det kulturpolitiska området, endast en mycket liten del av finansieringen kommer från marknadsintäkter, i form av exempelvis biljettintäkter, samt från privata finansiärer. Den så kallade principen om en armlängds avstånd¹³ är rådande inom denna modell. Nackdelen med denna modell är att den kan medföra en stagnation inom den konstnärliga och kulturella kreativiteten.¹⁴

Poängteras bör att de fyra kulturpolitiska modellerna som Mangset beskriver är så kallade idealmodeller. Mangset menar att dessa är otillräckliga och kan vara rent av vilseledande, vid analys av kulturpolitiska skillnader mellan olika länder. Istället menar Mangset att olika åtskillnadsdimensioner skall användas när en analys av nationella kulturpolitiska skillnader sker. Mangset ger förslag på ett antal olika dimensioner som kan vara lämpliga. Alla dimensioner som Mangset nämner är inte relevanta för denna rapport, nu närmast listar jag de som är användbara:

1. Hur ser den statliga styrningen ut: finns det ett starkt kulturdepartement eller används organ som placeras mellan de statliga organen och kulturlivet?
2. Är kulturpolitiken samlad i ett departement eller är kulturpolitiken uppdelad mellan olika departement?
3. Finns det en central styrning eller en decentralisering av förvaltningsmyndigheterna inom det kulturpolitiska området?
4. Är det ekonomiska stödet till kulturlivet offentligt finansierat eller består det av privata givare?¹⁵

Utifrån dessa fyra nämnda åtskillnadsdimensioner beskrivs gemensamma drag för de nordiska ländernas statliga kulturpolitik och skillnader lyfts fram. Detta sker i slutet av kapitel två i rapporten.

Ingenjörsmodellen kunde hittas i bland annat Sovjetunionen och dess satellitstater. Denna modell innebär att kulturpolitiken är hårt politiskt styrd. Staten äger oftast de organ som producerar kultur och det är endast de organ vars skapade kultur uppfyller de ställda politiska kraven som tillåts vara verksamma. Den skapade kulturen används som ett medel i statens förda politik.

¹² Förutom i Norden återfinns **Arkitektmodellen** i mellersta Europa i länder såsom Frankrike och Nederländerna.

¹³ Principen om en armlängds avstånd innebär att staten och den offentliga makten, eller privata bidragsgivare som företag, organisationer och enskilda mecenater, visserligen kan stödja konst och kultur genom att bidra till de ekonomiska förutsättningarna, men man bör inte ha inflytande på besluten om den konkreta konstnärliga och kulturella verksamheten. Besluta om konstens och kulturens innehåll och form skall fattas av de som själva är verksamma inom konst och kulturfältet, av konstnärligt utbildade eller erkända konstnärer, av upphovsmän och kompetenta professionella förmedlare.

Lennartsson, Claes & Nolin Jan (2009). Armlängds avstånd? En analys av Nordiska kulturfondens arbetsordning. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, vol. 12, no 1½, s. 40.

¹⁴ Mangset, Per (1995). Kulturpolitiska modeller i Vest-Europa. *Kulturårboka*, s. 13-15.

¹⁵ *Ibid.*, s. 37f.

Metod och genomgång av rapportens disposition

Materialet som denna rapport bygger på har insamlats genom dokumentstudier, utskickade enkäter och telefonintervjuer. Projektet har omfattat totalt sju veckors arbete under augusti och september 2010. Dokumenten har i huvudsak inhämtats från regeringars och departements samt från de utvalda regionernas och kommunernas hemsidor. I det isländska fallet har språket stundtals utgjort en barriär då inte all relevant information har varit översatt till engelska eller danska. I den mån som det har varit möjligt, har jag vid de fall när jag stött på relevant information på isländska, fått hjälp med översättningen av en utomstående part. Men till följd av den språkliga aspekten har jag varit tvungen att avstå från en del material som särskilt behandlade situationen i de isländska kommunerna och regionerna. Samma problematik, dock i en mindre omfattning, har varit aktuell i det finska fallet: majoriteten av den dokumentation som berör den finska statliga och lokala kulturpolitiken är författad på engelska eller på både svenska och finska. Samtidigt finns det enstaka dokument som enbart är skrivna på finska, vilket har begränsat min tillgång till dessa.

Den första delen av rapportens resultatredovisning består av en redogörelse för kulturpolitiken på den statliga nivån i de nordiska länderna. I kapitel 2 sker därför en skildring av den nationella kulturpolitikens historia, den statliga kulturpolitiska organisationen, utformningen av det statliga kulturpolitiska ekonomiska stödet till kulturlivet samt dagens kulturpolitiska mål. I detta avsnitt redogörs även för ansvarsuppdelningen mellan den statliga och den regionala/lokala kulturpolitiken, för decentraliseringens utbredning samt för den organisatoriska uppbyggnaden av de offentliga organen på lokal politisk nivå. Denna första del av rapporten avslutas med ett eget delavsnitt i vilket de nordiska ländernas kulturpolitik sammanfattas. Materialet till denna del av rapporten har samlats in med hjälp av de dokument som finns publicerade på de nordiska regeringarnas hemsidor, de nordiska kommunförbundens sidor, kommunernas egna sidor samt från tidigare forskning som har gjorts inom området. Statistik har hämtats från Finska statistikcentralen, Danmarks statistikbank, Norges statistiska sentralbyrå, Statistics Iceland och från Sveriges Kommuner och Landsting (SKL).

Den andra delen av rapportens resultatredovisning, som presenteras i kapitel 3, bygger på en studie av den lokala kulturpolitiken med hjälp av enkätintervjuer. Som ett första steg i processen, under vilken det empiriska materialet samlades in med hjälp av enkäter, diskuterades lämpliga urvalskriterier samt det empiriska materialets omfattning med uppdragsgivaren Norsk Kulturforum. Beslut fattades om att två urvalskriterier var av vikt i denna rapport: befolkningsmängd och geografiskt läge. Detta innebar att de utvalda kommunerna och regionerna skulle vara befolkningsmässigt sett stora och små samt belägna så långt ifrån varandra, geografiskt sett, som möjligt. Vidare fattades beslut om att det empiriska materialet skulle bestå av fyra kommuner och en region från varje nordiskt land, med andra ord valdes totalt 20 kommuner och fem regioner ut till att ingå i denna studie.

Under processens andra steg kontaktades de kulturansvariga inom varje nordiskt lands kommunförbund. Dessa personer var Helle Kolind Mikkelsen från Kommunernes Landsforening¹⁶ i Danmark, Ditte Winqvist från Finlands kommunförbund¹⁷, Halldór Halldórsson från Samband íslenskra sveitarfélaga¹⁸ på Island, Calle Nathanson från Sveriges Kommuner och Landsting¹⁹ och Hans Clementz från Kommunenes Sentralforbund²⁰ i Norge. De kulturansvariga i de nordiska kommunförbunden informerades om rapportens syfte samt tillfrågades om vilka kommuner och regioner som enligt deras åsikt skulle vara lämpliga att ingå i rapportens kartläggning med tanke på de två ovan formulerade urvalskriterierna. I Norges fall var det inte Hans Clementz från Kommunenes Sentralforbund som valde ut de norska respondenterna, utan detta gjordes av Norsk kulturforum. Ett problem gällande urvalskriteriet om befolkningens mängd är definitionen av vad en stor respektive liten kommun är. Som ett åskådliggörande exempel kan nämnas att den minsta kommunen i Sverige har 2 500 invånare medan den minsta isländska kommunen har 50 invånare. De stora respektive små kommunerna valdes därmed ut i relation till vad som är en stor respektive liten kommun i det enskilda nordiska landet. De kulturansvariga på kommunförbunden fick själv definiera vad som är en stor respektive en liten kommun i det enskilda landets fall. Kravet om en bred geografisk spridning fick revideras beroende på vilka kommuner som hade praktisk möjlighet att ingå i studien. Då rapporten genomfördes under en kort tidsperiod, medförde detta att talesmän för en del av de ursprungligen utvalda kommunerna meddelade att de till följd av tidsbrist inte kunde svara på enkäten. Istället kontaktades andra kommuner som i en del fall inte var geografiskt sett avlägset belägna från varandra. Enkäterna skickades till kommunernas och regionernas kulturchefer respektive ansvariga kulturpolitiker. I en del fall delegerade kommunernas kontaktade kulturchefer respektive kulturpolitiker besvarandet av enkäten vidare till andra kulturpolitiskt ansvariga i kommunen. Svarsfrekvensen ligger på 88 %. Den utskickade enkäten hittas i bilaga 1 till denna rapport.

Även vad gäller besvarandet av enkäterna satte den språkliga faktorn upp vissa begränsningar, särskilt i de isländska kommunernas fall. Talesmän för de isländska kommunerna besvarade de utskickade enkäterna på engelska,²¹ bland dessa finns fall vilkas svar troligtvis hade varit mer utförligt om enkäterna hade besvarats på det egna modersmålet. Svarsfrekvensen hade förmodligen blivit högre om undersökningen hade genomförts av forskare verksamma i det land i vilken undersökningen genomfördes. Kommunernas och regionernas talesmän som har

¹⁶ Kommunernes Landsforening (2010). (Malene Lyng Mejding, kontaktperson för websidan). <http://www.kl.dk> [2010-08-30].

¹⁷ Finlands kommunförbund (2010). <http://www.kunnat.net> [2010-08-30].

¹⁸ Samband íslenskra sveitarfélaga (2010). <http://www.samband.is> [2010-08-30].

¹⁹ Sveriges kommuner och landsting (2010). (Irene Carlstedt, publiceringsansvarig). <http://www.skl.se> [2010-08-30].

²⁰ Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (2010). (Jørn Ivar Baade, ansvarig redaktör). <http://www.ks.no> [2010-08-30].

²¹ En av enkäterna besvarades på svenska.

besvarat enkäterna presenteras i denna rapport med sin titel och inte med sitt namn, då det är deras funktion snarare än enskilda identitet som är av relevans för rapporten.

Poängteras bör att respondenterna inte valdes ut slumpmässigt eller av mig som projektansvarig, utan av en tredje part vilken i detta fall bestod av de kulturansvariga på kommunförbunden i de nordiska länderna. I forskningssammanhang kan ett sådant sätt betraktas som mindre lämpligt, men då det i detta fall endast handlar om en kartläggning samt då rapporten skulle utföras under en mycket begränsad period, låg prioritet på att under en kort tid få in ett så stort empiriskt material som möjligt. Därför fick en tredje part i detta fall dels välja ut lämpliga kommuner och regioner, dels bistå med att säkerställa inkomna svar. De utvalda kommunerna och regionerna presenteras i tabellen nedan:

LAND	KOMMUN/REGION
Danmark	Esbjerg kommun Odense kommun Randers kommun Samsø kommun Region Midtjylland
Finland	Esbo kommun Vasa kommun Västaboland kommun Åbo kommun Egentliga Finland (landskap)
Island	Grundarfjörðurs kommun Fljótsdalshéraðs kommun Reykjavíks kommun Vopnafjörðurs kommun Sudurland (region)
Norge	Sandnes kommun Skånland kommun Verdal kommun Vågå kommun Rogaland Fylkeskommun
Sverige	Göteborgs kommun/Göteborgs stad Helsingborgs kommun/Helsingborgs stad Robertsfors kommun Söderhamns kommun Region Skåne

Tabell 1: Kommer och regioner som valdes ut till enkätstudien.

Det erhållna materialet kodades efter ett antal nyckelord som formulerades utifrån det erhållna materialets innehåll. Samtidigt undersöktes om de kulturpolitiska utmaningarna var lokalt bundna, det vill säga om de kulturpolitiska utmaningarna berodde på särskilda omständigheter i den enskilda kommunen eller regionen. I förlängningen kan alla kulturpolitiska utmaningar sägas bero på lokala omständigheter, exempelvis på hur pengarna fördelas eller på hur den politiska sammansättningen och de politiska prioriteringarna ser ut i en särskild kommun. I detta fall menas med lokala omständigheter de omständigheter som tillhör en problematik som inte kan ändras med hjälp av utbyte av politiskt styre i kommunen respektive regionen utan som är ett mer eller mindre stående drag hos den aktuella kommunen eller regionen ifråga. Som exempel på sådana drag kan låg respektive hög befolkningsmängd, egenskaper hos kommunens/regionens invånare samt geografiskt läge nämnas.

Även om denna rapport innehåller cirkeldiagram som visar på förhållandet mellan andelen av de olika kulturpolitiska utmaningarna och lösningarna, skall detta inte betraktas som en generell bild av det kulturpolitiska läget i kommuner och regioner i respektive nordiskt land. Materialet är alldeles för litet för att kunna bearbetas med statistiska analysmetoder. Snarare kan enkäterna betraktas som korta intervjuer i enkätform, som endast syftar till att illustrera situationen i respektive utvalt fall. Ihågkommas bör att det insamlade empiriska materialet i denna rapport återger de kulturpolitiska utmaningar och lösningar som framställs som viktiga av de utvalda kommunerna och regionerna, vilket inte skall sammanblandas med objektiva förhållanden i dessa kommuner och regioner. Nämnas bör även att de deltagande tjänstemännen och politikerna i enkätstudien inte har granskat rapporten innan publicering. Detta ansåg jag inte vara nödvändigt då de deltagande tjänstemännen och politikerna själva formulerade sina svar skriftligt i de utskickade enkäterna och följaktligen är risken för ett missförstånd gällande återberättandet av deras svar minimalt.

Som en tredje del i insamlandet av material, vid sidan av dokumentstudier och enkätintervjuer, har telefonintervjuer genomförts med Ditte Winqvist, Calle Nathanson och Hans Clementz. Motsvarande personer har blivit tillfrågade i Danmark och på Island men dessa hade inte möjlighet att delta. Telefonintervjuerna tog ca 1 timme vardera och de spelades in. De frågor som intervjuerna utgick från återfinns i bilaga 2. Intervjuaren gjorde en sammanfattning av intervjuerna som deltagarna fick granska och godkänna innan publicering. Winqvists, Nathansons och Clementz svar har använts som komplement till de svar som enkätintervjuerna har inbringat och presenteras i samma avsnitt.

2. GENOMGÅNG AV DE NORDISKA LÄNDERNAS STATLIGA KULTURPOLITIK

Syftet med detta kapitel är att beskriva de nordiska ländernas kulturpolitik på statlig nivå. Avsnitten innehåller en genomgång av den statliga kulturpolitikens historia, av organiseringen av kulturpolitiken på den statliga nivån, av den ekonomiska fördelningen inom kulturpolitiken samt av decentraliseringens utrymme inom kulturpolitiken för varje nordiskt land, som presenteras i var sitt delavsnitt. Kapitlet avslutas med ett sammanfattande avsnitt.

Informationen i detta avsnitt har, där ej annat anges, hämtats från de fem ländernas regerings hemsidor samt departementssidor, men också från kommunförbundens samt de utvalda kommunernas och regionernas hemsidor.

DANMARK

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för den danska statliga kulturpolitikens historiska bakgrund, organisation, fördelning av ekonomiskt ansvar samt utformning av decentralisering.

Historisk återblick

Det danska Kulturministeriet²² grundades 1961. Tidigare, från år 1916, hade kulturfrågor hanterats av Utbildningsministeriet. Det nybildade Kulturministeriet tog över arbetsuppgifter från en rad olika ministerier, huvudsakligen från Utbildningsministeriet, men även från Försvarsministeriet och Justitieministeriet. I och med denna förändring började kultur och konst räknas som ett eget politiskt sakområde. Syftet med inrättandet av ett eget ministerium för kulturfrågor var att skapa en politisk och administrativ struktur som i sin tur skulle skapa gynnsamma miljöer för konst och kultur i Danmark. Ministeriet skulle dock inte ingripa i den kulturella verksamhetens innehåll utan endast skapa förutsättningar för den.

Under 1960-talet var en demokratisering av kulturen ett viktigt kulturpolitiskt mål, innebärande att den förda danska kulturpolitiken syftade till att alla invånare i Danmark skulle ha tillgång till det så kallade högkvalitativa kulturella utbudet. Tanken med detta var att samhällets medborgare skulle få möjlighet till att lära sig uppskatta konst av god kvalitet och därigenom utvecklas. Under samma decennium började staten i en större och mer organiserad utsträckning ge ekonomiskt stöd till kulturlivet. Efter väckta protester mot den smala definition av kultur, som kulturpolitiken vilade på, vidgades detta begrepp under 1970-talet. I det nya, bredare, kulturbegreppet, som staten använde sig av i sin förda kulturpolitik, togs nu hänsyn till kulturell mångfald och pluralism. Kulturbegreppet sågs därmed inte längre som

²² Under historiens gång har detta departement haft olika namn: Ministeriet for kulturelle anliggender (under perioden 1961-87), Kultur- og Kommunikationsministeriet (under åren 1987-88) och idag Kulturministeriet (från och med år 1988 och framåt). Kulturministeriet (2010). <http://www.kulturministeriet.dk> [2010-09-30].

något enbart estetiskt utan även den antropologiska aspekten började användas inom kulturpolitiken. Kulturpolitikens utformning ändrades i och med införandet av ett utvidgat kulturbegrepp – från att initialt syftat till att utbilda medborgaren genom att erbjuda en utvald typ av kvalitetskultur, var syftet med den nya kulturpolitiken att individen själv skulle få välja vilka kulturella världen som var av vikt för honom eller henne. År 1980 fick den statliga kulturpolitiken en bredare handlingsarena genom att kulturaktiviteter började betraktas som ett medel för att minska problem med arbetslöshet, ungdomsproblem och liknande sociala svårigheter.

Från 1990-talet och framåt har de ekonomiska argumenten och de ekonomiska fördelarna med kultursatsningar blivit alltmer framträdande inom den danska kulturpolitiken, då det från den danska statens håll har poängterats att kulturen och ekonomin har gemensamma mål och behov av utökat utbyte. Samtidigt har det betonats från den statliga sidan att den nationella kulturpolitikens huvudsakliga mål är att ge stöd till kreativ konst och kultur, kulturutbildningar, forskning, kulturarvet etc. och inte att arbeta för ekonomisk vinning. Under 2000-talet började möjligheter öppnas för en ökad marknadsfinansiering av kulturen, med hjälp av bland annat skattereduktion.²³

Organisering av kulturpolitik på statlig nivå

Parlamentet, regeringen och Kulturministeriet delar ansvar för den danska kulturpolitiken. Parlamentet har hand om lagstiftningen och om godkännande av budgeten. Kulturministeriet, som beskrivs som ett starkt ministerium, är det högsta nationella administrativa organet inom den danska kulturpolitiken och har till uppgift att ta initiativ till kulturpolitiken, att planera för kommande kulturpolitik, att sätta upp strukturer för den kulturpolitiska verksamheten och att implementera de kulturpolitiska beslut som regeringen har fattat, dock inte inom alla områden såsom exempelvis fördelning av bidrag. Då principen om en armlängds avstånd är rådande i Danmark, är det utvalda råd och kommittéer som har till uppgift att fördela de ekonomiska bidragen till kulturlivet och inte statliga organ såsom Kulturministeriet. Kulturministeriets arbete för främjande av konst och kultur, under principen om en armlängds avstånd, innebär att ministeriet inte får ingripa i de kulturella eller konstnärliga verksamheternas innehåll eller påverka vilka aktörer inom kulturlivet som skall få ekonomiskt stöd. Armlängdsprincipen har en lång tradition i Danmark och själva principen utgör grunden i den danska nationella kulturpolitiken och skyddas genom lagstiftning. Lagstiftningen reglerar både subventioneringen av kulturlivet samt relationen mellan stat och kulturliv.

²³ Irjala, Auli & Eikås, Magne 1996. *State, Culture and Decentralisation: a comparative study of decentralization processes* Helsinki: Arts Council of Finland, s. 21, 22.
Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].
Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.

Till Kulturministeriet hör åtta administrativa avdelningar som har ansvar för var sitt område. Inom sina respektive områden skall dessa avdelningar utföra ett administrativt arbete, de skall ge råd samt implementera beslut på uppdrag av Kulturministeriet. Till dessa enheter är ett antal råd och expertkommittéer knutna, vilka har en bidragsfördelning och rådgörande roll. Graden av oberoende och rätten till eget beslutsfattande varierar mellan dessa råd och kommittéer. Vissa, såsom Kunstrådet, har rätt att fatta slutgiltiga beslut medan exempelvis Styrelsen för Biblioteker og Medier endast har en rådgivande roll.²⁴

Förutom Kulturministeriet har även andra ministerier en aktiv roll i den danska kulturpolitiken. Exempel på sådana är Utrikesministeriet som ansvarar för koordineringen av det internationella kultursamarbetet och av marknadsförandet av dansk kultur utomlands. Finansministeriet spelar också en avgörande roll för den nationella kulturpolitiken, då Finansministeriet sätter upp strukturen för den statliga budgeten, vilket inkluderar angivandet av hur stor den totala fördelningen till kulturens område skall vara. Utbildningsministeriet är ansvarigt för eftergymnasiala utbildningar som skolar kommande kulturarbetare såsom bibliotekariéer och musiker.

De viktigaste värdena i den, av den danska staten, förda kulturpolitiken är att stödja och främja konstnärlig och kulturell kvalitet, att arbeta för en konstnärlig och kulturell frihet, att se till att alla invånare i Danmark har tillgång till kulturlivet och att beslut rörande det kulturella livet fattas så nära som möjligt de personer som tar del i det.²⁵

Ekonomisk ansvarsfördelning

Kulturministeriet bekostar direkt de nationella kulturinstitutionerna såsom den kungliga teatern, det kungliga biblioteket och den kungliga danska konstakademin. Det finns alltså inget medelfördelning organ mellan Kulturministeriet och den nationella kulturinstitutionen ifråga. Dessa nationella kulturinstitutioner är autonoma även om det finns skrivna avtal mellan Kulturministeriet och de nationella kulturinstitutionerna. I övrigt förmedlas ekonomiska medel till kulturlivet med hjälp av ett antal råd (bland dessa finns Statens Kunstråd). Till skillnad från i fallet med de nationella kulturinstitutionerna, finns det mellan Kulturministeriet och kulturinstitutionerna i kulturlivet ett organ som förmedlar ekonomiska medlen.²⁶

²⁴ Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark. Council of Europe* <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

Irjala, Auli & Eikås, Magne, s. 23, 24.

²⁵ Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.

²⁶ Hannesson, Haukur F. 1998. *Symphony orchestras in Scandinavia and Britain : a comparative study of funding, cultural models and chief executive self-perception of policy and organization*. Gävle : HFH musik och utbildning, s., 21, 22, 20.

Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark. Council of Europe* <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

Statens Kunstråd (2010). *The Danish Arts Council*. [http://www.kunst.dk/statenskunstraad/english/\[2010-08-01\]](http://www.kunst.dk/statenskunstraad/english/[2010-08-01]).

Principen om en armlängds avstånd är därmed rådande. I den danska statens budget för år 2009 avsattes 1 % av de ekonomiska medlen till kultur.²⁷

Decentraliseringens utrymme inom kulturpolitiken

Den danska kulturpolitiken kan beskrivas som både centraliserad och decentraliserad. Med start år 1970 genomfördes en kommunreform och en decentralisering i Danmark, innebärande att antalet kommuner och amter (län) minskade kraftigt (från 1 300 till 275 kommuner samt från 25 till 14 amter) och att de kommunala och regionala instanserna fick fler ansvarsområden och tilldelade arbetsuppgifter inom bland annat det kulturpolitiska området. Decentraliseringen av kulturfrågor har sedan dess varit en av de viktigare frågorna inom den förda kulturpolitiken.

2007 genomfördes den stora danska kulturreformen genom vilken antalet kommuner minskades kraftigt än en gång och amter (länerna) ersattes av ett färre antal regioner. Idag finns det 98 kommuner och fem regioner i Danmark, jämfört med de 270 kommunerna och 13 amter (länerna) som fanns före reformen 2007. Enligt den genomförda modellen är det lägsta antalet invånare som en kommun får ha 20 000. Invånarantal under denna siffra accepteras endast om det finns ett juridiskt bindande samarbete mellan kommunen ifråga och större kommuner. Innan decentraliseringen tog vid fick kommunerna själva uttala sig om vilka kommuner som de ville slås samman med och när kommunreformen väl inleddes, fick de berörda kommunerna själva förhandla med sina grannkommuner om utformandet av de nya gemensamma kommunerna.²⁸ Av dagens 98 kommuner hade 32 stycken redan från början fler än 20 000 invånare och behövde därför inte förenas med någon av sina grannkommuner. Sju stycken av de totalt 98 har färre än 20 000 invånare, det rör sig till större delen om så kallade ö-kommuner som har olika samarbetsavtal med sina grannkommuner.

De fem nya storregionerna som ersatte amten har inget pågående ansvar för kulturaktiviteter i regionen. De politiska ansvarsområden som tidigare har legat på länen (amten) har efter reformens inledning antingen flyttats upp på den statliga nivån (vad gäller det kulturpolitiska området har staten tagit över ansvaret för de regionala teatrarna, orkestrar och för museerna), lagts på de nya kommunerna (som har fått ökat ansvar för de kulturinstitutioner som har en lokal anknytning, t.ex. bibliotek, museer, idrott etc.), eller flyttats över till de nya regionerna (de nya regionerna kommer att ansvara för bland annat sjukvården i regionen samt har vissa arbetsuppgifter inom den regionala utvecklingen men har inget kulturpolitiskt ansvar). De nya storregionerna styrs av folkvalda organ men har ej rätt att ta ut skatt.

²⁷ Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark. Council of Europe* <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

²⁸ Kommunernas Landsforening (2010). *Local Government Reform*. <http://www.kl.dk/English/Local-Government-Reform/> [2010-08-30].

Kommunernas Landsforening (2010). *Read More: Political Organisation in the Municipalities*. www.kl.dk/English/Artikler/59531/2009/06/political-organisation/ [2010-08-30].

Regionernas aktiviteter bekostas genom subventioner från kommunerna och från staten.²⁹

Bakgrunden till de genomförda kommunreformerna var att erhålla större kommuner för att dessa skulle kunna hantera det ökande antalet arbetsuppgifter på den kommunala nivån som kommunerna hade fått sig tilldelade. I och med kommunreformen har kommunernas kulturanvar ansvar ökat. Kommunerna har idag ett politiskt, administrativt och finansiellt ansvar för de kulturinstitutioner som har en lokal anknytning (bibliotek, museer etc.), samt är ansvariga för finansiering av idrottsföreningar (enligt den danska lagstiftningen skall kommunerna stödja lokala idrottsaktiviteter) och kulturella evenemang såsom konserter och teaterföreställningar. Bibliotek och museer på lokal nivå lyder dock under nationellt stiftade lagar. Det åligger även kommunerna att se till att kommunernas invånare får tillgång till ett kulturliv. Det finns en del kulturaktiviteter som kommunerna måste erbjuda, till dessa hör bibliotek, aktiviteter rörande folkbildning och musikskolor. Därefter finns det en rad kulturuppgifter som är frivilliga för de danska kommunerna, exempel på dessa är kulturhus, elitidrott, utveckling av kulturtalanger, etc.³⁰ Kommunerna är dock inte ensamma om att arbeta med kulturfrågor som rör den lokala nivån utan får viss hjälp vid bland annat implementeringen av lokal kulturpolitik av Kommunernas Landsforening som arbetar för de danska kommunernas intressen. Därutöver är det enligt lag möjligt för kulturministern att ingå frivilliga kulturavtal med kommunerna. Syftet med dessa avtal är att stödja det lokala och regionala kulturpolitiska engagemanget. Kommunerna leds av kommunfullmäktige som väljs var fjärde år – hur många politiker som väljs in i fullmäktige varierar beroende på kommunens storlek. I förvaltningarna, som lyder under fullmäktige och skall utföra den politik som fattas i fullmäktige och i nämnderna, arbetar tjänstemän. Vilka nämnder som finns varierar – vanligtvis finns det i de flesta kommuner nämnder som arbetar med sociala frågor, miljöfrågor, utbildningsfrågor samt kulturfrågor.³¹

Den kommunala skatten varierar mellan olika kommuner.³² Under den senaste perioden har kommunerna fått ett allt större ekonomiskt ansvar vad gäller lokala

²⁹ Kommunernas Landsforening (2010). *Local Government Reform*. <http://www.kl.dk/English/Local-Government-Reform/> [2010-08-30].

Kommunernas Landsforening (2010). *Read More: Political Organisation in the Municipalities*. www.kl.dk/English/Artikler/59531/2009/06/political-organisation/ [2010-08-30].

³⁰ Kommunernas Landsforening (2010). *Pixi for kommunalpolitikere, Kultur og fritid*, s. 2.

³¹ Kulturministeriet (2010). *KULTURAFVALER - øget samarbejde på tværs af kommuner*. <http://kum.dk/kulturpolitik/kultursamarbejde/kommunerne/kulturaftaler/>[2010-11-18].

Kommunernes Landsforening (2010). *Local Government Reform*. <http://www.kl.dk/English/Local-Government-Reform/> [2010-08-30].

Kommunernes Landsforening (2010). *Read More: Political Organisation in the Municipalities*. <http://www.kl.dk/English/Artikler/59531/2009/06/political-organisation/> [2010-08-30].

³² Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark. Council of Europe* <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

Kommunernes Landsforening (2010). *Culture in the Municipalities*.

<http://www.kl.dk/English/Artikler/39647/2008/08/Culture-in-the-Municipalities/> [2010-08-30].

kulturpolitiska insatser och aktiviteter och måste därför sägas ha ett stort ansvar för och inflytande över den lokala kulturpolitiken. Men enligt siffror från 2009 står staten fortfarande för nästan två tredjedelar av de totala offentliga kulturutgifterna, medan kommunerna står för knappt en tredjedel.³³

Kommunernes Landsforening (2010). *Local Government Reform*. <http://www.kl.dk/English/Local-Government-Reform> [2010-08-30].

³³ Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

FINLAND

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för den finska statliga kulturpolitikens historiska bakgrund, organisation, fördelning av ekonomiskt ansvar samt utformning av decentralisering.

Historisk återblick

Den finska kulturpolitikens historia brukar delas upp i tre perioder. Under den första perioden, mellan 1860- och 1960-talet, syftade kulturpolitiken till att stärka den kulturella identiteten hos först Storfurstendömet Finland och därefter, efter 1917, hos den självständiga staten Finland. Detta medförde att statligt stöd gavs åt den kultur som stärkte det nationella finska arvet.³⁴

Under den andra perioden, mellan 1960- och 1990-talet, omvandlades Finlands kulturpolitik från att ha använts som ett medel för att bygga upp en ny självständig stat, till att bli till en tydligt utformad politisk sektor i den nya välfärdsstaten Finland, som utvecklades under 1960- och 1970-talet.³⁵ Kulturpolitiskt sett innebar detta att kreativitet och kulturell demokrati började lyftas fram och betonas i kulturpolitiken samt att det offentliga stödet till kultur, kulturinstitutioner och kulturella tjänster fördjupades och stärktes tack vare införandet av lagstiftning. Under 1970-, 1980-, och 1990-talen har ett förstatligande ägt rum av konst- och kulturinstitutionerna.³⁶ Samma utveckling har skett på lokal nivå där de lokala kulturinstitutionerna i en allt högre utsträckning blev en del av den kommunala förvaltningen.³⁷

Den tredje perioden av Finlands kulturpolitik sträcker sig från början av 1990-talet fram tills idag, under denna tid har det finska samhället börjat förändras genom att marknadsorienterade lösningar har fått ett större utrymme på bekostnad av de välfärdsorienterade. Den fria marknaden och de ekonomiska krafterna har fått en större betydelse för de olika politiska områdena. För kulturpolitikens del har detta inneburit att statens och kommunernas inflytande över det kulturella fältet har blivit något mindre. En annan viktig förändring under denna period har varit att mångfaldstänkandet har fått mer utrymme i den statliga kulturpolitiken.³⁸

³⁴ Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.

³⁵ Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.

Saukkonen, Pasi 2005. *From the promotion of national identity to the management of plurality: cultural policy developments in Belgium (Flanders), Finland and the Netherlands*. Paper presenterat på den andra Nordic Conference on Cultural Policy Research, s. 12.

³⁶ Nationaloperan och Nationalteatern i Finland är dock fortfarande i privat regi.

³⁷ Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

³⁸ Ibid., s. 12, 13

Hannesson, s. 29, 30, 31.

Saukkonen, Pasi & Pyykkönen, Mika 2008. Cultural Policy and Cultural Diversity in Finland. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, no. 1 , s. 10.

Organisering av kulturpolitik på statlig nivå

Kulturfrågorna i Finland har inget eget ministerium utan det är utbildnings- och kulturministeriet (före detta undervisningsministeriet), ansvarigt för frågor som rör utbildning, kultur, idrott och ungdomspolitik, som är det högsta organet inom kulturpolitik. Ministeriet är vidare det viktigaste organet för initiativtagande till kulturpolitik och för implementering av den fastställda nationella kulturpolitiken. Detta ministerium är även ansvarigt för administration av konst och kultur på den statliga nivån. Sedan år 1990 är detta ministerium delat i två grenar, som leds av var sin minister: en utbildningsminister och en kultur- och idrottsminister.³⁹ Ministeriet är vidare uppdelat i olika avdelningar, avdelningen för kultur är en av dem. Denna avdelning är ansvarig för planeringen och implementeringen av kulturpolitiken. Undantag gäller dock för konstutbildningar som hör till utbildningsministerns ansvarsområde och inte kulturministerns.

Implementeringen av kulturpolitiska beslut delegeras till olika organ som befinner sig på en armlängds avstånd från statens verkställande makt, regeringen. Delegeringarnas kvantitet har ökat under de sista åren. Vad gäller organ som befinner sig på en armlängds avstånd är av främst vikt Centralkommissionen för konst som är ansvarigt för implementering av konstpolitik.⁴⁰

Målet med den finska kulturpolitiken är att främja kreativitet, kulturell mångfald och jämlikhet. Alla som bor i Finland har rätt att ta del av det erbjudna kulturella och konstnärliga utbudet och det är statens och kommunernas uppgift att se till att detta sker. Dessutom går ett av de finska kulturpolitiska målen ut på att stärka kulturens ekonomiska bas.⁴¹

Ekonomisk ansvarsfördelning

Riksdagen är det högsta beslutande organet vad gäller lagstiftning, beslut om statlig budget i Finland och beslut gällande kulturpolitiska frågor. Regeringens representanter förbereder förslag som parlamentet därefter tar ställning till. Då det är finansministeriet som är ansvarigt för den nationella ekonomiska planeringen och för budgeten, beror riksdagens beslut rörande kulturpolitikens budget på vilken finansiell struktur som har byggts upp av finansministeriet. Det finns en särskild lagstiftning som reglerar och kontrollerar den statliga finansieringen av kulturinstitutionerna,⁴² syftet med denna lagstiftning är att garantera att vissa kulturinstitutioner alltid skall kunna erbjuda specifika funktioner. Beslutet om vilka institutioner som skall ingå i

Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

³⁹ Undervisnings- och kulturministeriet (2010). *Ministeriet och förvaltningsområdet* http://www.minedu.fi/OPM/Ministerioe_ja_hallinnonala/?lang=sv [2010-08-01].

⁴⁰ Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

⁴¹ Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*, s. 6, 7ff.

Irjala & Eikås, s. 39ff.

⁴² Hannesson, s. 31.

detta lagstadgade stödsystem bestäms av utbildnings- och kulturministeriet. Detta lagstadgade bidrag betalas ut från staten till det organ som är ansvarigt för kulturinstitutionen ifråga, organet kan antingen vara en kommun, en stiftelse eller en förening. Statsandelarna täcker en del av kulturinstitutionernas utgifter. Utöver den statliga finansieringen får de lokala kulturinstitutionerna kommunal finansiering. Dessa institutioners offentliga finansiering består därmed av ekonomiska medel från både stat och kommun. Överlag ger kommunerna mer bidrag till de lokala kulturinstitutionerna än de ekonomiska medel som kommer från statens sida.⁴³

Kulturfrågor kan på statlig nivå även hanteras av andra ministrar och ministerier såsom Utrikesministeriet och miljöministeriet, beroende på arbetsområde. Enligt siffror för 2009 tilldelas kulturområdet ca 1 % av den statliga budgeten.

Decentraliseringens utrymme inom kulturpolitiken

Idag finns det 342 kommuner i Finland.⁴⁴ De finska kommunernas självstyre regleras i den finska grundlagen. De finska kommunerna har stor självbestämmanderätt, då de själva bestämmer över storleken på inkomstskatten för personer och företag i sina kommuner och då de inte behöver fördela alla statliga ekonomiska medel på det sätt som staten har förberett. Kommunerna styrs av kommunfullmäktige som väljs genom allmänna val var fjärde år. Fullmäktige beslutar om ärenden som gäller kommunen och ansvarar för ekonomin och verksamheten i kommunen. Kommunerna får huvudsakligen själva bestämma vilka nämnder som skall instiftas och hur dessa skall organiseras. De frågor som nämnderna framför allt koncentrerar sig på rör samhälle, hälsovård, utbildning och miljö. Detta medför att förvaltningar och nämnder ensam ansvariga för kulturpolitik i många finska kommuner reduceras bort och att kulturfrågor sorteras tillsammans med andra politiska områden såsom utbildning eller idrott.

De finska kommunerna har ansvar för utbildning, socialvård, hälsovård, sjukvård och det är kommunerna som är ansvariga för ”upprätthållandet av teknisk infrastruktur”. Kommunerna är kort sagt ansvariga för att för invånarna tillhandahålla alla vardagsnära servicefunktioner. I Finland finns även så kallade samkommuner, dessa är samarbetsorgan som består av flera kommuner, som har hand om större tjänster såsom ”sjukhus, läroanstalter och yrkeshögskolor”.⁴⁵ Den statliga och den kommunala nivån har det största ansvaret för kulturpolitiken. På regionnivå har de tidigare länsstyrelserna avskaffats och istället har två nya organisationer införts på den regionala nivån: en organisation för näringsliv och regional utveckling och en organisation som huvudsakligen ägnar sig åt att bevilja tillstånd av olika slag. Vidare

⁴³ Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

⁴⁴ Vid årsskiftet 2010 har det skett fyra sammanslagningar, vid årsskiftet 2011 planeras sex kommunsammanslagningar som kommer att beröra tolv kommuner. Från om med januari 2011 kommer det finnas 336 kommuner i Finland.

⁴⁵ Finlands Kommunförbund (2010). *Kommunerna*. http://www.kunnat.net/k_kuntaliitto_perussivu.asp?path=255;272;326;665 [2010-08-15].

finns det på den regionala nivån i Finland landskapsförbund, vilka är kommunernas samarbetsorgan och har till uppgift att utveckla regionen enligt lag. Det direkta ansvaret för kulturpolitik på regional nivå är dock begränsad. Den kulturella verksamhet som anordnas på regional nivå, finansieras till största del av den statliga förvaltningen.⁴⁶ Det sker ett betydande samarbete mellan de finska kommunerna, både inom samkommunerna och landskapen samt utanför.

Finland är både centraliserat och decentraliserat i utformningen av kulturpolitiken. Staten är ansvarig för stödsystemet till kulturen, för de nationella kulturinstitutionerna, det internationella kulturutbytet och för kulturutbildningar på universitets- och högskolenivå. Kommunerna är ansvariga för det lokala kulturlivet och det är kommunerna som driver samt finansierar kulturinstitutioner såsom folkbibliotek, teatrar, museer och orkestrar i kommunerna. Kommunerna ger även stöd till olika kulturorganisationers och konstorganisationers verksamhet och har ansvar för barn- och ungdomskultur.⁴⁷ Precis som på nationell nivå organiseras kulturfrågor på kommunal nivå ofta tillsammans med utbildningsfrågor.

Det finns en ramlag för kommunernas kulturverksamhet, enligt denna lag är det kommunernas uppgift att ge stöd och att organisera kulturverksamheten i kommunen. Hur detta skall gå till verksamhetsmässigt, är upp till varje kommun att bestämma. Därutöver finns de tidigare nämnda finansieringslagarna som anger hur stor statsandel som utvalda kulturverksamheter skall erhålla.

⁴⁶ Telefonintervju med Ditte Winqvist [2010-08-30].

⁴⁷ Finlands Kommunförbund (2006). *Undervisning och kultur*.

http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=255;264;522;86413;19599;41414 [2010-08-15].

ISLAND

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för den isländska statliga kulturpolitikens historiska bakgrund, organisation, fördelning av ekonomiskt ansvar samt utformning av decentralisering.

Historisk återblick

Fram till år 1918 var Island under danskt styre. Därefter blev Island självständigt men befann sig i en personalunion med Danmark, vilket innebar att de båda länderna delade statschef och att Danmark skötte Islands utrikespolitik medan Island var ansvarigt för majoriteten av de inhemska frågorna. År 1944 sades personalunionen upp av Islands parlament, Alltinget, och Island blev en oberoende republik. Som en naturlig utveckling av denna självständighet inleddes etableringen av nationella kulturinstitutioner såsom Nationalbiblioteket, Nationalmuseet och Nationalteatern. Ledljuset i den förda kulturpolitiken var bevarandet och främjandet av det isländska nationella kulturarvet.

Utvecklingsprocessen av Islands offentliga kulturfält gick dock sakta och präglades inte av en gemensam och konfliktfri kulturpolitik utan av ständiga motsättningar och av regeringens strävan efter att minimera statens kulturutgifter. Fram till 1960-talet var den förda isländska kulturpolitiken ytterst marginaliserad och avdelningen för kultur fick mycket lite utrymme inom Utbildningsdepartementet, dit kulturavdelningen hörde. Frågor rörande det kulturella fältet hade låg prioritet på den statliga politiska agendan och kulturpolitiken präglades av interna konflikter, splittring och brist på gemensamma initiativ. Under 1970-talet gjordes försök från statens håll att demokratisera det kulturella fältet för att samtliga isländska medborgare skulle kunna ta del av det isländska kulturlivet. Det huvudsakliga syftet med denna strävan var att motverka den kulturella splittring, mellan en elitistisk och en populärkulturell inställning till kultur, som hade präglat det föregående decenniet. Men precis som under tidigare decennier betraktades det kulturpolitiska området, av staten, som ett relativt mindre viktigt politiskt område och därför hade de demokratiserande försöken inom kulturpolitiken inte någon hög prioritet på nationell nivå.

1970- och 80-talen präglades av en politisk instabilitet då det på kort tid skedde många regeringsskiften på Island. Detta hade inte någon direkt inverkan på statens hantering av kulturfrågorna men den indirekta konsekvensen blev att staten genomförde ytterst få kulturpolitiska reformer under dessa två decennier. De få reformer som genomfördes inom det kulturpolitiska området var att armlängdsprincipen började implementeras i flera delar av det kulturella fältet och att det på den statliga nivån inleddes en prioritering av etableringen av ett ekonomiskt stöd till konstnärer. Men till följd av den rådande politiska instabiliteten, fick dessa förändringar inte särskilt stor genomslagskraft i praktiken. Implementeringen av en armlängds avstånd samt etableringen av ekonomiskt stöd till

konstnärer var vid denna tid mindre utvecklade än i de övriga länderna i Norden. Under det kommande årtiondet, 1990-talet, ökade den politiska stabiliteten på Island och det statliga ekonomiska stödet till artister och konstnärer blev allt mer befäst under detta decennium.⁴⁸

Under andra delen av 1990-talet och framåt blev den isländska kulturpolitiken samtidigt alltmer marknadsorienterad. Strävan inom kulturpolitiken låg nu på att uppmuntra privat finansiering och sponsring av kulturlivet. Den då sittande kulturministern menade att statens uppgift inte borde vara att driva kulturinstitutioner utan att skapa så gynnsamma miljöer som möjligt för de olika kulturinstitutionerna och organisationerna, så att dessa skulle kunna utvecklas på egen hand eller med hjälp av privat ekonomiskt stöd. Därutöver låg fokus vid denna tid på en strävan efter demokratisering av kulturlivet, samtidigt som decentraliseringen var prioriterad och de lokala myndigheterna fick ett allt större ansvar för de olika politiska frågorna, inklusive de kulturpolitiska.⁴⁹

Under 2000-talet har få idémässiga ändringar skett. Hur regeringsbytet 2009 och den ekonomiska krisen 2008 har påverkat den isländska kulturpolitiken är svårt att bedöma mer än att andelen ekonomiska medel till det för kultur ansvariga departementet samt till avdelningen för kulturfrågor har minskat kraftigt.

Organisering av kulturpolitik på statlig nivå

Än idag anses de kulturpolitiska frågorna vara av lägre vikt än andra politiska frågor på Island. Ett tydligt tecken på detta är att den isländska kulturpolitiken inte har något eget departement utan hör till departementet för utbildning, forskning och kultur, The Ministry of Education, Science and Culture, som är ansvarigt för administration av bland annat kulturfrågor. Detta departement är uppdelat i tre avdelningar, av vilka en ansvarar för kulturfrågor. De konkreta ansvarsområdena inom kulturområdet är det isländska kulturarvet, det isländska språket, massmedia, sport och ungdomsorganisationer. Till kulturavdelningens arbetsuppgifter hör att ta initiativ till och förbereda förslag gällande kulturpolitik, att övervaka implementeringen av de fattade kulturpolitiska besluten, att främja isländsk kultur nationellt och internationellt, att övervaka fördelningen av en del av kulturbidragen, närmare bestämt den del av kulturbidragen som staten direkt förmedlar till kulturfältet, samt att sköta kommunikationen med offentliga kulturinstitutioner, kommuner, organisationer och privatpersoner etc. vad gäller frågor rörande kulturlivet. Bristen på ett eget departement har i praktiken många gånger inneburit att kulturfrågorna har kommit i skymundan av frågor rörande utbildning. En genomgång av de dokument som har publicerats av departementet ifråga visar på att en stor majoritet av dessa ägnas åt just utbildningsfrågor. Ett annat tecken på att

⁴⁸ Duelund 2003, s. 120-137.

⁴⁹ Ibid.

Ministry of Culture and Education 1996. *Culture and Education – a Foundation for the Future*, s. 4f, 17.

kulturfrågorna får mindre utrymme är att största delen av departementets budget läggs på utbildning medan mindre än 20 % av departementets budget viks åt kulturfrågor.⁵⁰ Enligt 2009 års budget lades knappt 2 % av de offentliga medlen på kulturpolitiska frågor. I 2010 år budget fick kultur- och utbildningsområdet en något större andel ekonomiska medel tilldelat, jämfört med året innan.⁵¹

Ekonomisk ansvarsfördelning

Precis som i de övriga nordiska länderna är principen om en armlängds avstånd rådande på Island. Men denna har varit marginellt implementerad i praktiken och är mycket mindre närvarande på Island jämfört med de övriga nordiska länderna. Även om det finns ett kulturråd på Island, vilket etablerades redan 1928 och har till uppgift att utan statens inblandning fördela ekonomiska medel till kulturlivet, har detta råd i praktiken inte fungerat som ett självstyrande organ utan har varit under stor påverkan av den sittande kulturministern. Att Island är ett litet land med en liten befolkning spelar in då personliga relationer utgör en större roll på Island än vad de gör i ett stort land där beslutsproceduren och arbetsprocesserna är mer formella och mindre präglade av personliga relationer.⁵² En stor del av fördelningen av ekonomiska medel från staten regleras genom särskilda lagstiftningar, det finns exempelvis lagstiftning för finansiering av film, för finansiering av Nationalteatern och teatrar, för finansiering av symfoniorkestern etc., genom att fördelningen av ekonomiska medel till kulturlivet slås fast i den årliga budgeten⁵³ eller genom fattade kulturkontrakt.⁵⁴

Då det inte finns någon formulerad och strukturerad nationell kulturpolitik på Island, regleras en stor del av den kulturpolitiska utformningen av lagstiftningar av olika slag. Förutom den nämnda lagstiftningen rörande ekonomiska medel, regleras alla större kulturinstitutioner av en särskild lagstiftning, det finns även lagstiftning rörande olika kulturaktiviteter och kulturinstitutioner. I och med att den isländska staten genom den sittande regeringen aldrig har preciserat statens förda kulturpolitik i ett politiskt uttalande eller i en politisk utfästelse och då det inte har presenterats något omfattande och definierande kulturpolitiskt styrdokument från regeringens sida,⁵⁵ har de nämnda lagstiftningarna påverkat och utformat den förda nationella kulturpolitiken på Island i en högre grad än de övriga nordiska länderna.⁵⁶ I detta sammanhang bör även nämnas att en stor del av kulturaktiviteterna och kulturlivet på

⁵⁰ Ministry of Education, Science and Culture (2009). *Facts*
<http://eng.menntamalaraduneyti.is/publications/> [2010-08-15].

⁵¹ Datamarket (2010). *Fjarlagafrumvarp 2010*
[http://gallery.datamarket.com/fjarlagafrumvarp_2010/\[2010-10-01\]](http://gallery.datamarket.com/fjarlagafrumvarp_2010/[2010-10-01]).

⁵² Hannesson, 39.

⁵³ I den nationella budgeten fastställs exempelvis om arbetsstipendier till yrkesverksamma, professionella konstnärer och om ekonomiska anslag till oberoende konst- och kulturinstitutioner eller till olika kulturprojekt. Till vilka konstnärer/kulturarbetare som de ekonomiska medlen skall förmedlas till, bestäms av särskilda autonoma kommittéer.

⁵⁴ Staten kan ingå ett kulturavtal med en lokal myndighet, vilket innebär att staten täcker en del av kostnaden för kulturaktiviteten i den lokala enheten.

⁵⁵ De olika sittande regeringarna på Island har visserligen inkluderat kultur i sina politiska förklaringar och tillkännagivanden men kulturen har alltid haft en mycket undanskymd plats.

⁵⁶ Hannesson, 40.

Island genomförs av privatpersoner och utomparlamentariska grupper och organisationer.

Störst fokus inom den nationella kulturpolitiken har länge legat på att bevara det isländska språket och det kulturella arvet. Här har de nationella kulturinstitutionerna spelat en viktig roll. Fokus inom den statliga kulturpolitiken har även legat på en strävan efter att bevara yttrandefrihet och konstnärlig frihet inom det kulturella fältet, efter att decentralisera olika initiativ inom kulturen, att ge upphov till kulturell demokrati genom att göra det möjligt för alla boende på Island att delta i kulturaktiviteter och pluralism, samt att aktivt delta i det nordiska samarbetet och andra internationella samarbeten.⁵⁷

Decentraliseringens utrymme inom kulturpolitiken

Det finns två administrativa nivåer på Island: staten och kommunerna, vilka idag är 76 till antalet. Kommunerna är självstyrande och har ansvar för de arbetsområden som berör den egna kommunen. Till skillnad från i de övriga nordiska länderna finns det på Island ingen regional administrativ nivå. Detta har medfört att den isländska staten har fler arbetsuppgifter och ansvarsområden jämfört med de övriga nordiska staterna då uppgifter, såsom sjukvård och gymnasial utbildning, som normalt ligger på den regionala nivåns ansvar ligger på den isländska staten. Istället för en administrativ regional nivå, finns det på Island åtta regionala sammanslutningar eller regioner som arbetar på volontärbasis. Dessa regionala sammanslutningar bygger på samarbete mellan kommunstyrelserna i regionen och har ingen egen administration. De regionala sammanslutningarna driver och arbetar för de kommunala instansernas gemensamma intressen i de kommuner som ingår i den regionala sammanslutningen. Vissa regionala sammanslutningar har fått sig särskilda projekt tilldelade, såsom drivandet av gemensamma skolkontor, avfallshantering etc. Vidare har de regionala sammanslutningarna en hel del arbetsuppgifter och ansvar inom det kulturpolitiska området.

Decentralisering har varit ett viktigt (kultur)politiskt mål på Island och antalet isländska kommuner har reducerats kraftigt från 1990 års 204 kommuner till 2010 års siffror. Minskningen av kommunantalet beror på kommunsammanslagningar, dels till följd av särskilda kampanjer⁵⁸ som fördes under 1990-talet och under år 2005 i syfte att öka kommunsammanslagningen och därigenom minska antalet små kommuner, dels genom att allt fler ansvarsområden har förts över från stat till kommun. Detta har medfört att kommunernas arbetsuppgifter ökat och därmed har riktigt små kommuner "tvingats" till sammanslagning med andra kommuner alternativt till samarbete med andra kommuner för att kunna erbjuda sina medborgare en tillräckligt god service. Från statens sida finns det en ständigt närvarande strävan efter att reducera antalet små kommuner för att genom detta bland annat öka

⁵⁷ Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.

⁵⁸ Dessa två kampanjer var resultatet av ett samarbete mellan departementet för sociala frågor och Islands kommunförbund.

arbetseffektiviteten i kommunerna. Förslag om sammanslagningar kan också komma från kommunerna själva. Trots denna utveckling finns det fortfarande stora variationer mellan kommunerna vad gäller befolkningsmängd och geografisk storlek, den minsta kommunen Árneshreppur har drygt 50 medborgare,⁵⁹ den största kommunen Reykjavik har drygt 118 000 invånare. Samtliga kommuner har dock samma ställning och samma ansvar enligt den isländska lagen.⁶⁰

I den isländska grundlagen står angivet att kommunerna skall besluta i egna frågor och själva sköta sina angelägenheter, samtidigt som kommunernas självbestämmande regleras av lagstiftningen som har antagits av det isländska parlamentet. Kommunerna är idag ansvariga för lokala kulturfrågor (vilket inkluderar fördelning av ekonomiskt stöd till lokala kulturaktörer) och för institutioner såsom folkbibliotek, museer och idrottsmöjligheter. Dessa kan kommunerna driva antingen på egen hand eller i samarbete med andra kommuner. En del kulturinstitutioner eller organ drivs genom ett samarbete mellan kommun och stat. Kommunernas ansvar för de kulturella aktiviteterna regleras dock inte i lagen och därför kan det finnas stora skillnader mellan de olika kommunernas förda kulturpolitik och arbete med kulturfrågor. Kommunernas största utgifter, ungefär hälften av dessa, går i allmänhet till utbildning och barnomsorg, därefter är det sociala tjänster som bekostas följt av ungdomspolitik och sport/idrott.

Till skillnad från den isländska staten har en del kommuner en skiftligt formulerad och strukturerad kulturpolitik. Enligt siffror från 2009 har 13 kommuner av 76 samt 7 av 8 regioner ett kulturpolitiskt styrdokument. Strävan efter ett kulturpolitiskt styrdokument har i många fall haft en ekonomisk orsak. Bakgrunden till detta är att det på Island finns ett system i vilket staten går in och sluter ett kulturavtal med en kommun eller en region. Dessa avtal eller kontrakt anger vad som skall uppnås inom kulturlivet samt hur de ekonomiska kostnaderna skall delas mellan stat och kommun/region. Dessa kulturavtal har varit oerhört viktiga för utvecklingen av kulturlivet på den isländska landsbygden. För att regioner skall kunna sluta dessa kulturavtal med staten måste de lokala enheterna ha ett kulturpolitiskt styrdokument. En studie av de isländska regionernas skrivna kulturpolitik visar dock på stor likhet mellan dessa, många gånger är dessa dokument i princip kopior av varandra.⁶¹

⁵⁹ Enligt den isländska lagstiftningen får en kommuns invånarantal inte understiga femtio personer. Om en kommun inte lever upp till detta krav under tre på varandra följande år, måste kommunen slås samman med en annan kommun eller delas upp mellan ett antal andra kommuner.

⁶⁰ The Association of Local Authorities in Iceland (2010). *List of municipalities in Iceland*. <http://www.samband.is/um-okkur/english/> [2010-08-15].

Sverrisson, Sigurður & Hannesson, Magnús Karel. *Isländska kommuner*. Reykjavik: Samband íslenskra sveitarfélaga.

⁶¹ Jónsdóttirs, Gerður 2009. *Stjórn málafræðideild - Menningarstefnur íslenskra sveitarfélaga og landshlutasamtaka: stefnugreining og samanburður*. Háskóli Íslands.

NORGE

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för den norska statliga kulturpolitikens historiska bakgrund, organisation, fördelning av ekonomiskt ansvar samt utformning av decentralisering.

Historisk återblick

År 1905 blev Norge helt självständigt. Under det pågående andra världskriget grundade den tyska ockupationsmakten ett departement för utbildning och kultur, vilket innebar att den då förda kulturpolitiken inte var fri utan utformad av en icke-demokratisk regim. Efter andra världskrigets slut blev kulturpolitiken ett eget politiskt område i Norge och stora ansträngningar gjordes från den norska statens sida för att demokratisera kulturen genom att tillgängliggöra professionella konst- och kulturupplevelser för den norska allmänheten. Detta skedde bland annat genom att nationella kulturorganisationer såsom Riksteatern och Riksgalleriet etablerades. Det kulturpolitiska tänkandet var enbart statligt inriktat vid denna tid – den lokala och regionala kulturpolitiken, i dagens mening, var obefintlig. Kommunerna fungerade som mottagare av den kultur som staten distribuerade och det fanns ingen utbyggd och organiserad kulturförvaltning.

Det ekonomiska stödet från staten till kulturarbetare var vid denna tid lågt. På 1960-talet introducerades ett stödsystem för kulturarbetare efter ett uppmärksammande av att den skönlitterära produktionen hade minskat kraftigt i Norge. Detta var starten till ett alltmer ökande ekonomiskt statligt stöd till det kulturella fältet. En ytterligare viktig kulturpolitisk förändring inträffade under 1970-talet i och med en betydande och utbredd decentralisering av kulturfrågorna. Den kulturpolitiska konsekvensen av denna utveckling blev att majoriteten av de norska kommunerna samt fylkeskommunerna (landstingen)⁶² fick rätt att fatta beslut i aktuella lokala kulturfrågor och att en stor del av ansvaret för och förvaltningen av kulturpolitiken och de kulturpolitiska beslutsmyndigheterna flyttades från den statliga till den regionala eller den kommunala nivån, vilket var en stor skillnad jämfört med situationen under 1950-talet. För att kommunerna skulle klara av att utföra de nya arbetsutgifterna skedde stora kommunsammanslagningar vid denna tid. En tredje förändring berörande det kulturella fältet vid denna tid var att begreppet kultur, som kulturpolitiken vilade på, vidgades och kom att omfatta även bland annat idrott.

Under en lång period hade kulturpolitiken inget eget departement i Norge, utan det var Kyrk- och undervisningsdepartementet som på statlig nivå hade ansvaret för kulturfrågor i landet. Det norska kulturdepartementet grundades först år 1982 under namnet Kultur- och vitenskapsdepartement, vilket ändrades år 1990 till Kyrk- och kulturdepartementet. 1991 fick kulturfrågorna i Norge ett eget departement som var ansvarigt för kultur, media och idrott. År 2002 förenades kyrkliga frågor på nytt med

⁶² Först år 1976 instiftades de nya administrativa enheterna på regionnivå, de så kallade fylkeskommunerna.

kulturfrågorna i ett gemensamt departement och det nya Kultur- och kyrkdepartementet grundades samma år. Från och med 1 januari 2010 finns det i Norge återigen ett kulturdepartement som innehar det huvudsakliga ansvaret för det kulturella fältet innehållande kultur, medier,⁶³ idrott, volontärverksamhet, trossamfund och pengospel samt lotteri.

Organisering av kulturpolitik på statlig nivå

I Norge är makten på statlig nivå delad mellan den lagstiftande, verkställande och dömande institutionen. Den lagstiftande institutionen utgörs av det norska parlamentet, Stortinget, som gällande kulturpolitiken fattar beslut om hur strukturen för kulturpolitiken skall utformas och om den statliga budgetens fördelning, innebärande beslut om hur de ekonomiska medlen skall fördelas mellan de olika politiska områdena, inklusive det område som Kulturdepartementet förfogar över. Kulturdepartementet har huvudansvaret för den statliga kulturpolitiken. I praktiken innebär detta att Kulturdepartementet bland annat har ansvar för nationella kulturinstitutioner, delfinansierar regionala institutioner, hanterar olika program som riktar sig till olika konstfält och driver olika projekt tillsammans med fylkeskommuner och kommuner.

Det är regeringen, den verkställande institutionen, som tillsammans med departementen och de dit hörande organen verkställer de kulturpolitiska beslut som Stortinget har fattat. Departementen har även till uppgift att förbereda de dokument som skall läggas fram inför parlamentet innan ett beslut kan fattas. En del centrala administrativa uppgifter är vidare delegerade till de enheter som är organiserade under kulturdepartementet. Till några av de viktigaste enheterna hör Norska kulturrådet, Nationalbiblioteket och Arkivverket. Dessa enheter befinner sig på en armlängds avstånd från regeringen och departementen innebärande att Kulturdepartementet finansierar och formellt administrerar enheterna men inte lägger sig i deras praktiska verksamhet. Samtliga kulturfrågor sorteras inte in under Kulturdepartementet, utan en del kulturfrågor behandlas av andra departement såsom exempelvis Utrikesdepartementet, som har till uppgift att presentera och marknadsföra norsk kultur utomlands, Miljövrändepartementet, som har ansvar för kulturminnesarvet samt Kommunal- och regionaldepartementet som, av många kommuner, nämns som det viktigaste departementet för lokal kulturutveckling.

De mål som den norska statliga kulturpolitiken strävar mot kan sammanfattas i tre punkter: att främja kulturell kvalitet och förnyelse, att arbeta för ett bevarande av det kulturella arvet och att arbeta för att sprida det kulturella utbudet till hela befolkningen.⁶⁴

⁶³ Såsom film, radio, press och upphovsrätt.

⁶⁴ Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute. Mangset, Per & Kleppe, Bård (2009). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Norway*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01]. Irjala & Eikås, s. 59-62.

Ekonomisk ansvarsfördelning

Det Norska kulturrådet grundades 1965. Rådet har relativ stor autonomi och administrerar bland annat den Norska Kulturfonden, det är ett rådgivande organ till regeringen vad gäller kulturfrågor och skall även ta initiativ på det kulturella fältet om rådet anser att ett sådant initiativ krävs.⁶⁵

Sett till den kulturpolitiska budgeten är det huvudsakligen traditionella kultur- och konstaktiviteter som får statligt ekonomiskt stöd, men även filmindustrin hör till de av staten ekonomiskt prioriterade områden. Sedan den ekonomiska norska stödmodellen infördes på 1960-talet visar siffror på att de offentliga utgifterna stadigt har ökat sedan dess. Detta stora ekonomiska stöd har spelat en avgörande roll för det kulturella fältets fortlevnad och utveckling. Under de senaste åren under 2000-talet har diskussioner börjat föras om vilken roll de privata finansiärerna skall tillåtas spela inom kulturpolitiken i framtiden. Samtidigt har antalet privata sponsorer i det kulturella fältet ökat, men sponsorernas delaktighet är ojämnt fördelad över det kulturpolitiska fältet – en del kulturområden, såsom konserter, är mer attraktiva för potentiella sponsorer än andra områden. Kulturdepartementet har i dessa diskussioner inte varit negativt inställt till denna utveckling, men har samtidigt betonat att det huvudsakliga ansvaret för finansieringen av kulturen måste ligga på offentliga finansiärer såsom stat och kommun. Den norska regeringen gav år 2009 ett kulturlöfte om att 1 % av stadsbudgeten skall gå till kultur innan år 2014. Idag är detta mål icke uppnått, men är på god väg då kulturfrågorna har tilldelats något mindre än 1 % av den statliga budgeten för år 2010.

Decentraliseringens utrymme inom kulturpolitiken

En del av den norska kulturpolitiken är centraliserad och regleras därmed av den norska staten, medan en annan del är decentraliserad genom att ansvaret för utformningen och implementeringen av den regionala respektive lokala kulturpolitiken har delegerats till fylkeskommunerna respektive kommunerna. De viktigaste kulturpolitiska besluten tas på den statliga och den lokala, kommunala nivån. Samtidigt spelar fylkeskommunerna en viktig roll inom en del kulturpolitiska områden. Till exempel har fylkeskommunerna en central roll i den reform på museiområdet som sker i Norge idag. Därtill deltar fylkeskommunerna i arbetet med de större kulturinstitutionerna som samfinansieras av stat, fylkeskommuner och kommuner. Vad gäller ekonomiskt stöd till aktiviteter i det kulturella fältet är det staten och kommunerna som står för majoriteten av dessa utgifter, medan fylkeskommunerna spelar en mindre roll vad gäller utbetalning av ekonomiskt stöd till kulturaktörerna i fylket. Noteras bör att kommunerna lägger mer ekonomiska medel på kulturen än vad staten gör. Fylkeskommunerna är ansvariga för de regionala kulturella aktiviteterna/skeendena och kommunerna är ansvariga för de lokala händelserna/aktiviteterna.⁶⁶

⁶⁵ Hannesson, s. 47, 50, 51.

⁶⁶ Mangset, Per & Kleppe, Bård (2009). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Norway*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

SVERIGE

Syftet med detta avsnitt är att redogöra för den svenska statliga kulturpolitikens historiska bakgrund, organisation, fördelning av ekonomiskt ansvar samt utformning av decentralisering.

Historisk återblick

I slutet av 1950-talet och början av 1960-talet ökade det politiska intresset för kulturfrågor i Sverige. Vid denna tid och fram till år 1968 hörde kulturfrågor till det så kallade Ecklesiastikdepartementet, som hade ansvar för frågor rörande kyrka, utbildning och kultur; 1968 bytte detta departement namn till Utbildningsdepartementet. År 1959 började röster höras om att den estetiska kulturen måste skyddas från marknadens krafter. 1972 inleddes en kulturpolitisk utredning, utifrån vilken de första kulturpolitiska målen formulerades två år senare. Detta årtal, 1974, brukar anges som startpunkten för Sveriges moderna kulturpolitik och innebar att kulturpolitiken blev ett självständigt politiskt sakområde med egna kulturpolitiska mål.⁶⁷ Detta innebär inte att det inte fanns någon kulturpolitik i Sverige före 1974 – det betyder endast att i och med 1974 institutionaliserades den svenska kulturpolitiken, det vill säga den fick fastställda regler för ”kulturpolitikens syfte, avgränsning, organisation och finansiering”.⁶⁸ I slutet av 1970-talet och början av 1980-talet byggdes den kulturpolitiska sektorn ut på ett omfattande sätt. Kulturpolitiken införlivades därmed i den demokratiska välfärdsmodellen: alla medborgare hade rätt till att ha tillgång till kultur och konst av hög kvalitet till kvalitativ kultur. Som ett led i att uppnå detta inrättades i varje län regionala kulturinstitutioner, såsom länsbibliotek, läns museer och länsteatrar, som till sin uppbyggnad och sitt syfte skulle motsvara de statliga kulturinstitutionerna. En annan konsekvens av införandet av de kulturpolitiska målen var att de svenska kommunerna fick ökade resurser till sitt förfogande för förmedlingen och produktionen av den så kallade kvalitativa kulturen. Den svenska kulturpolitiken hade dock fortfarande ingen egen representant i regeringen, först år 1991 fick kulturfrågorna ett eget departement och en egen minister. Under 1990-talet förändrades förutsättningarna för den förda kulturpolitiken genom dels den ökande kulturella mångfalden i Sverige, dels den ökade användningen och utbredningen av ny informations- och kommunikationsteknik. År 1996 skulle kunna vara nästa milstolpe i den svenska kulturpolitiska historien då de reviderade kulturpolitiska målen presenterades detta år. De nya inslagen i dessa mål var dock få. 2005 slogs kulturdepartementet samman med utbildningsdepartementet under namnet Utbildnings- och kulturdepartementet, ett beslut som revs upp av den nya regeringen år 2007.⁶⁹ År 2009 avslutades en omfattande kulturutredning, vilken presenterade

⁶⁷ Johannisson, Jenny 2010. *Förändringar i kulturpolitikens geografi*, Stockholm: Statens kulturråd, s. 10.

⁶⁸ *Ibid.*, s. 19.

⁶⁹ Beckman, Svante (2009). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Sweden*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.

förslag på nya kulturpolitiska mål. De nya kulturpolitiska målen fastslogs av den svenska riksdagen 2009.

Organisering av kulturpolitik på statlig nivå

Sveriges parlament, riksdagen, är det högsta politiska, lagstiftande och finansiellt beslutande organet. Regeringen, genom ministrarnas arbete i sina respektive departement, förbereder lagförslag och budgetförslag som riksdagen tar ställning till. Departementen tar initiativ till, utformar och implementerar politiken inom sina arbetsområden. Implementeringen av den beslutade kulturpolitiken sker även på statlig nivå genom olika organ och myndigheter. Som exempel kan nämnas Riksarkivet, Riksarkivämbetet, Konstnärsnämnden och Statens Kulturråd – den sistnämnda myndighetens uppgift är att fördela ekonomiska bidrag och åt att ge råd till Kulturdepartementet. Myndigheternas verksamhet skall vara utformad enligt principen om en armlängds avstånd. Samma princip råder i relationen mellan regeringen och de nationella kulturinstitutionerna: regeringen väljer, genom departementen, vem som skall styra de nationella kulturinstitutionerna, bekostar deras verksamhet och formulerar mål för verksamheten, men samtidigt får inte regeringen lägga sig i innehållet institutionernas verksamhet.

Det centrala i de svenska kulturpolitiska målen är strävan efter att alla Sveriges invånare skall ha möjlighet till att delta i kulturlivet, erhålla kulturupplevelser och få tillfälle till ett eget skapande och uttryckande. Dessutom skall, enligt de kulturpolitiska målen, den kulturella mångfalden främjas, konsten och kulturen skall ges förutsättningar till utveckling utan någon påverkan, kulturarvet skall bevaras och brukas, strävandet efter bildning skall främjas och det internationella kulturutbytet samt möten mellan landets olika kulturer skall främjas. Enligt den Kulturutredning som presenterades 2009 är ett av de presenterade förslagen att ta bort kravet på att kulturpolitiken skall arbeta på att motverka kommersialismens negativa inverkan på kulturlivet.⁷⁰ I propositionen *Tid för kultur*⁷¹, som antogs av riksdagen i december 2009, är kravet om att kulturpolitiken ”skall motverka kommersialismens negativa verkningar inom kulturområdet”⁷² borttaget.

Ekonomisk ansvarsfördelning

Riksdagen och regeringen fattar beslut om hur de statliga kulturinstitutionernas budget skall vara utformad. Regleringen av bidragen inom det kulturpolitiska området ansvarar regeringen för. Som tidigare nämnts är Kulturrådet den centrala myndighet som befinner sig på en armlängds avstånd från den politiska makten och som fördelar det statliga ekonomiska stödet till kulturverksamheten.

⁷⁰ Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute.
Beckman, Svante (2009). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Sweden*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01].

⁷¹ Prop. *Tid för kultur*, 2009/10:3.

⁷² Från 1996 års kulturpolitiska mål.

När det gäller den statliga budgetens omfattning har det de senaste åren inte skett några större förändringar. I siffror lägger staten ut mest pengar på det kulturella området, huvudsakligen på folkbildning, museer och utställningar samt teater och dans, dock tätt följt av kommunens utgifter som huvudsakligen finansierar folkbibliotek och musik- och kulturskolor. Regionerna och landstingen spenderar oerhört mindre pengar på de kulturella aktiviteterna jämfört med stat och kommun.

Decentraliseringens utrymme inom kulturpolitiken

I Sverige finns det tre administrativa och demokratiska nivåer: en kommunal, en regional (innebärande regioner/landsting) och en statlig nivå. Regioner är landsting, men har ett större regionalt ansvar jämfört med landstingen. Idag finns det 290 kommuner, två regioner och 18 landsting i Sverige.

De senaste femtio åren har det skett en decentralisering av svensk kulturpolitik. Delvis påskyndat av Sveriges medlemskap i EU har regionerna kommit att bli mottagare för nämnda decentralisering. Den pågående decentraliseringen är dock beroende av hur de finansiella resurserna från statens sida fördelas. De svenska kommunerna och regionerna/landstingen har en stor självbestämmanderätt och det finns ingen lagstiftning på statlig nivå som reglerar hur kommunerna och regionerna/landstingen skall behandla kulturfrågorna. Istället är det upp till varje kommun och region/län att fatta beslut kring den egna kulturpolitiska verksamheten. År 2009 fattade riksdagen beslut om den så kallade kultursamverkanmodellen. Denna innebär att staten och de regioner som ingår i denna modell skall förhandla om det statliga bidraget till den regionala verksamheten. Detta är en stor förändring då de statliga bidragen till regional kulturverksamhet tidigare var öronmärkt till specifik regional kulturverksamhet.⁷³

De svenska kommunerna styrs av kommunfullmäktige, som väljs direkt av befolkningen. Kommunernas och landstingens/regionernas agerande regleras av lagar och förordningar. Till kommunfullmäktiges ansvar hör att besluta över kommunens kommande budget. Kommunalskatten varierar mellan olika kommuner, det är kommunfullmäktige som fattar beslut om hur skatten kommer att vara i den enskilda kommunen. Det är även kommunfullmäktige som fattar beslut om vilka nämnder som skall finnas i kommunen och om vilka personer som skall sitta i dessa nämnder. Detta innebär att nämndernas existens varierar mellan de olika kommunerna, vissa nämnder är obligatoriska enligt lag, dock inte kulturnämnden. Nämnderna skall förbereda de frågor vilka avgörs av kommunfullmäktige och efter att kommunfullmäktige har fattat ett beslut är det nämnderna som implementerar beslutet. En kulturnämnd finns inte i alla svenska kommuner, ibland finns den självständigt och ibland är den sammanfogad med någon annan nämnd. Vanligast organiseras kulturfrågor tillsammans med fritidsfrågor i en gemensam kultur- och

⁷³ Statens kulturråd (2010). *Frågor och svar*. [http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Modell-for-kultursamverkan/Fragor-och-svar/\[2010-09-01\]](http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Modell-for-kultursamverkan/Fragor-och-svar/[2010-09-01]).

fritidsnämnd. Näst vanligast är att kulturen organiseras i en egen nämnd. Det tredje vanligaste alternativet är att kommunstyrelsen är den ansvariga nämnden för kulturfrågor.⁷⁴

Kommunernas autonomi skyddas av den svenska grundlagen, vilket anger att kommunerna har rätt att fatta egna beslut samt rätt att ta ut skatt från de boende i kommunen för att genom denna inkomst kunna handha sina arbetsområden. Kommunerna begränsas i viss mån av de statliga förordningarna och lagarna, som bland annat reglerar skolor. Det är till exempel staten som bestämmer vad kommunerna får ta ut skatt på, men det är kommunerna som bestämmer hur stor denna skatt får vara och vad kommunens inkomst från kommunalskatten skall användas till. Därutöver får de svenska kommunerna bidrag från staten. Landstingen och kommunerna regleras av kommunallagen som är gemensam för alla kommuner och landsting.

⁷⁴ Sveriges Kommuner och Landsting 2008, *Organisationen av kultur respektive fritid i Sveriges kommuner 2007*, s. 2.

Sammanfattning av de nordiska ländernas kulturpolitik

Syftet med detta avsnitt är att presentera en sammanfattning av de fem nordiska ländernas statliga kulturpolitik. De fem nordiska länderna har en gemensam historia på ett flertal sätt: Norge har tillhört först Danmark och därefter Sverige innan landet blev självständigt 1905. Fram till år 1809 har Finland räknats som en svensk region, därefter hörde Finland till Ryssland fram till 1917 då Finland blev en oberoende stat. År 1919 erkändes Finlands oberoende. Island har varit under danskt styre fram till 1918 och därefter i en personalunion med Danmark fram till år 1944 då Island utropade sig som en självständig republik.

I och med att Danmark och Sverige har en lång historia av självständighet, har dessa stater haft möjlighet att skapa och utveckla självständiga nationella kulturinstitutioner, en möjlighet som de övriga tre länderna inte har haft. Bristen på självständighet har påverkat vilket utrymme främjandet av det nationella kulturarvet har fått inom kulturpolitiken i särskilt Finland och på Island. Samtidigt är den politiska strukturen uppbyggt på ett likartat sätt i de fem nordiska länderna och det finns många likheter mellan de nordiska ländernas kulturpolitik som har vuxit fram under efterkrigstiden vad gäller kulturpolitiska mål, organisation och kulturpolitisk utveckling. Peter Duelund menar därför att vi kan tala om en nordisk kulturpolitisk modell på statlig nivå.

Kulturpolitisk organisering på statlig nivå

Det kulturpolitiska systemet i de fem nordiska länderna är uppbyggt efter den så kallade arkitektmodellen, som fick sitt genomslag i Norden under 1970-talet. Detta innebär att den sociala välfärdsmodellen är central i dessa länder samt i deras kulturpolitik jämfört med andra välfärdsstater i Europa. Detta har samtidigt medfört att de politiska myndigheterna tar ett betydande ansvar för kulturlivet och att de offentliga myndigheterna/organen spelar en central roll för kulturlivet, att kulturen subventioneras i en större utsträckning i de nordiska länderna jämfört med övriga västeuropeiska, att det finns ett väl utbyggt välfärdssystem för ekonomiskt stöd till kulturarbetare, att det värnas om kulturarbetares rättigheter i en högre grad, att skepsisen gentemot marknadsorienterade lösningar inom kulturpolitiken är stor och att det kulturella samt det ekonomiska fältet hålls åtskilt.⁷⁵ Traditionellt sett har privat ekonomiskt stöd, i form av exempelvis sponsring, av kulturlivet varit lågt i de nordiska länderna. Majoriteten av kulturlivet bekostas i de nordiska länderna av offentliga medel. Under de senaste åren har dock marknadsorienterade lösningar fått ett allt större genomslag i de fem nordiska länderna, särskilt i takt med den pågående decentraliseringen av kulturpolitiken.⁷⁶

⁷⁵ Power, Dominic (2009), Culture, creativity and experience in Nordic and Scandinavian cultural policy, *International Journal of Cultural Policy*, vol. 15. no. 4, s. 447.

Mangset, Per (1995). Kulturpolitiska modeller i Vest-Europa. *Kulturårboka*, s. 18.

⁷⁶ Peter Duelund, (2008) Nordic cultural policies: a critical view. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, no. 1, s. 13.

I Danmark, Norge och Sverige har kulturfrågorna ett eget kulturdepartement, medan Island och Finland valt att samordna kulturfrågorna med utbildningsfrågor. Detta innebär att kulturfrågorna riskerar att få olika mycket utrymme i de olika nordiska länderna. Att kulturfrågorna har ett eget departement skall dock inte betraktas som ett permanent tillstånd. I Sverige och i Norge beror denna organisationsform på den sittande regeringens beslut.

Ekonomisk ansvarsfördelning

Principen om en armlängds avstånd är rådande i de nordiska länderna och har varit ett ledljus under framväxten av kulturpolitik under efterkrigstiden i Norden. I samtliga nordiska länder finns det utomparlamentariska relativt starka organ som ser till att armlängdsprincipen upprätthålls genom att dessa organ har till uppgift att fördela statens ekonomiska medel till kulturlivet. Dessa organ kan vara mer eller mindre autonoma. Makten över fördelningen av de statliga ekonomiska medlen är mest delegerad i Sverige och i praktiken minst delegerad på Island.

Decentralisering och demokratisering

Decentralisering är ett gemensamt drag för kulturpolitiken i samtliga nordiska länder, vilket innebär att ansvar för kulturpolitiken har flyttats från den statliga till den lokala eller regionala nivån. De nordiska ländernas lokala/regionala kulturpolitiska administration och kulturinstitutionella struktur är relativt stark och väl utbyggd. Samtidigt har decentraliseringen inte skett i samma omfattning i de fem nordiska länderna,⁷⁷ och det finns lokala skillnader inom de nordiska länderna vad gäller lokal administration av kulturfrågor. I särskilt mindre kommuner förekommer att kulturfrågorna inte har en egen administration utan hanteras av nämnder som ansvarar för kulturfrågor gemensamt med andra frågor, många gånger rörande utbildning eller fritid. Centralt i de nordiska ländernas kulturpolitik och kopplat till idén om decentralisering är målet att demokratisera kulturen, vilket innebär att man inom den statliga kulturpolitiken strävar efter att främja en jämställd tillgång till kulturlivet. Detta betyder att kulturaktiviteter skall vara tillgängliga för alla invånare oavsett geografisk befintlighet, social tillhörighet eller kunskapsnivå.

Innehåll i kulturpolitiken

Historiskt sett har dessa länder varit socialt och kulturellt sett homogent utformade, vilket har påverkat den förda kulturpolitiken. I takt med nationella och internationella förändringar utmanas dock denna homogenitet. Bevarandet av kulturarvet får idag olika mycket utrymme och betydelse i de nordiska ländernas förda kulturpolitik. Vad gäller definitionen av det kulturbegrepp som används inom den statliga kulturpolitiken, är det ett gemensamt drag för de fem nordiska länderna att detta begrepp är brett och innefattar förutom rena estetiska kulturfrågor även idrotts- och sportsfrågor.⁷⁸

⁷⁷ Mangset, Per (1995). Kulturpolitiske modeller i Vest-Europa. *Kulturårboka*, s. 21, 22.

⁷⁸ Mangset Per; Kangas Anita; Skot-Hansen Dorte & Vestheim Geir (2008). Nordic cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, s.4.

3. LOKAL OCH REGIONAL KULTURPOLITIK I DE NORDISKA LÄNDERNA

I detta kapitel presenteras det resultat som har erhållits genom enkätintervjuer kompletterat med information från de utvalda kommunernas och regionernas hemsidor. I varje avsnitt presenteras först det erhållna resultatet och därefter följer ett kort resonemang om det nyss presenterade resultatet för varje nordiskt land, det erhållna resultatet från enkätintervjuerna kompletteras i detta avsnitt med den information som har framkommit under telefonintervjuerna med de kulturansvariga vid kommunförbunden i Sverige, Norge och Finland. I de följande kapitlen kommer kommuner, regioner, landsting och fylkeskommuner att benämnas under det gemensamma uttrycket ”lokala enheter”.

DANMARK

Syftet med detta avsnitt är att presentera det resultat som har erhållits i de besvarade enkäterna vad gäller de viktigaste lokala kulturpolitiska utmaningarna samt lösningarna på dessa i utvalda lokala enheter i Danmark. Delavsnittet avslutas med ett kort resonemang om det erhållna resultatet.

Presentation av resultat från enkätintervjuerna

Esbjerg kommun tillhör region Syddanmark och är belägen i sydvästra Danmark. Enligt siffror från 2010 bor det drygt 115 000 personer i Esbjerg.⁷⁹ Esbjerg kommun har inte något formellt fastställt kulturpolitiskt styrdokument. En av de framtida uppgifterna är att formulera ett sådant, men den befintliga avsaknaden verkar enligt det insamlade materialet inte i sig medföra en kulturpolitisk utmaning. I Esbjerg kommun har de kulturpolitiska frågorna en egen nämnd, de politiska beslut som fattas inom det kulturpolitiska området utförs och implementeras av Barn- och kulturförvaltningen. I organiseringen av kulturfrågorna används en bred syn på kultur; kulturfrågorna är organiserade tillsammans med fritids-, idrotts-, friluftssamt djurfrågor.⁸⁰ Cirka 5 % av kommunens nettokostnader går till kulturverksamhet. Den utskickade enkäten har besvarats av en kulturkonsulent i Esbjerg kommun.⁸¹

I dagens Esbjerg kommun ingår de tre tidigare kommunerna Esbjerg, Bramming och Ribe som i och med kommunreformen 2007 slogs samman till en enda kommun. Denna utveckling har påverkat den lokala kulturpolitiken. Esbjerg kulturkonsulent skriver att kommunsammanslagningen har inneburit en viktig utmaning för den lokala kulturpolitiken, utmaningen består i en strävan efter en harmonisering inom den nya stora kommunen Esbjerg kommun. De övriga nämnda kulturpolitiska

⁷⁹ Statistikbanken (2010). *Befolkning og valg*. <http://www.statistikbanken.dk> [2010-09-15].

⁸⁰ Esbjerg kommune (2010). *Politiske udvalg*. <http://www.esbjergkommune.dk/politik/politiske-udvalg.aspx> [2010-09-30].

Esbjerg kommune (2010). *Børn & Kultur*. <http://www.esbjergkommune.dk/om-kommunen/organisation/børn---kultur.aspx> [2010-09-30].

⁸¹ Enkätintervju med kulturkonsulent i Esbjerg kommun, september 2010.

utmaningarna som Esbjerg kommun står inför handlar om ekonomiska frågor, om en strävan efter ett tvärgående samarbete över de olika arbetsområdenas gränser, om etablerandet av nya multimediala plattformar för att genom dessa nå och få nya samarbetspartners och nya målgrupper samt om bidragandet till utveckling samt tillförandet av nytt bränsle till alla kulturområden.⁸² Av dessa kulturpolitiska utmaningar beror en på specifika lokala omständigheter, närmare bestämt den kulturpolitiska utmaning som har uppstått till följd av den kommunala sammanslagningen.

I Esbjerg kommun försöker man lösa de kulturpolitiska utmaningarna på olika sätt. De ansvariga använder sig av nedskärningar, besparingar och prioriteringar för att lösa de ekonomiska problemen. Vidare sker arbeten i olika projekt, för att bland annat öka samverkan, få till stånd nya samarbetspartners och stärka utvecklingen inom olika områden. Det sker ett konkret samarbete mellan Esbjerg kommun och tre andra kommuner samt det danska Kulturdepartementet. Dessutom ingår Esbjerg kommun i ett samarbetsprojekt med en kinesisk by och kommunen har även kulturellt utbyte med ett antal europeiska städer. De kulturansvariga inom förvaltning och nämnd försöker hitta enkla, effektiva och rationella lösningar för att lösa de olika problem och uppgifter som finns i den nya kommunen efter kommunsammanslagningarna.⁸³

Odense kommun finns i region Syddanmark, i kommunen bor nästan 187 000 personer. Odense kommun har ett formellt fastställt kulturpolitiskt styrdokument.⁸⁴ Vad gäller den politiska och den administrativa organiseringen delar kulturfrågorna nämnd eller förvaltning utan faller genom By- och Kulturudvalget respektive under By- och Kulturförvaltningen. Cirka 2,1 % av Odense kommuns totala nettokostnader går till kulturverksamheten.⁸⁵ Den utskickade enkäten har besvarats av kulturkonsulenten i Odense kommun.

Odenses kulturkonsulent skriver att en av de viktiga kulturpolitiska utmaningarna i Odense kommun är att kommunens kulturliv skall vara tillgängligt för alla boende, permanenta som tillfälliga, i Odense. I Odenses kulturpolitiska styrdokument står att läsa att det är en kulturell upplevelse att bo i och att besöka Odense. Detta leder till en annan kulturpolitisk utmaning innebärande att Odenses kulturliv skall vara synligt i samhället Odense och att kulturen skall vara en del av detta samhälles utveckling. Viktiga utmaningar i Odenses kulturpolitik är vidare att arbeta för en utveckling av kulturlivet, genom att skapa möjlighet och tillfälle för kulturaktörer och kulturarrangörer att utvecklas. I detta lokala kulturpolitiska styrdokument poängteras även att kulturinstitutionerna i Odenses samhälle skall nå ut nationellt och internationellt och att dessa skall delta i större kulturprojekt genom samarbete med

⁸² Enkätintervju med kulturkonsulent i Esbjerg kommun, september 2010.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Odense kommune (2010). *Kulturpolitik*. <http://www.odense.dk/kulturpolitik> [2010-09-04].

⁸⁵ Enkätintervju med kulturkonsulent i Odense kommun, augusti 2010.

nationella aktörer och andra institutioner.⁸⁶ De viktiga kulturpolitiska utmaningarna i Odense beror enligt det insamlade materialet inte direkt på lokala omständigheter som är knutna till just Odense kommun.

Hur löses då de angivna kulturpolitiska utmaningarna i Odense? Enligt kulturkonsulentens svar på den utskickade enkätens frågor sker detta genom att en lämplig kulturpolitik utformas och att förvaltningen följer den politik som har beslutats i kommunen. De kulturpolitiska utmaningarna löses även genom att vissa projekt inom området får ekonomiska medel.

Randers kommun finns i Region Midtjylland, i mellersta Danmark. Enligt siffror från 2010 har Randers kommun nästan 95 000 invånare. Randers kommun har varit direkt berörd av kommunreformen genom att hela eller delar av sex tidigare kommuner har slagits samman till en ny kommun. Kulturfrågor organiseras tillsammans med fritidsfrågor i en egen nämnd, av kommunens totala nettokostnad får denna nämnd 4 % tilldelad.⁸⁷ Den utskickade enkäten har besvarats av en administrativ medarbetare på kultur- och fritidsavdelningen i Randers kommun.

Enligt det insamlade empiriska materialet har den ovan nämnda kommunreformen i Randers kommuns fall inte direkt i sig medfört en kulturpolitisk utmaning. Som viktiga kulturpolitiska utmaningar lyfter den administrativa medarbetaren på kultur- och fritidsavdelningen däremot fram ambitionen att Randers kommun skall bli känd som en kommun med en frisk och vital kulturmiljö med starka kulturinstitutioner och nya utvecklingsmöjligheter. De kulturella aktiviteterna skall säkras i hela kommunen. Att uppnå dessa två kulturpolitiska utmaningar kan vara ett sätt att ena den nya kommunen.⁸⁸ I en publikation som ges ut av Randers kommun står följande att läsa: ”Det kommunale landskab har ændret sig med kommunalreformen i 2007, og det lokale samfund er sammensat på en ny måde. Det giver helt naturligt en interesse for at finde sig tilrette i en ny identitet” samt ”Her spiller kulturarven og kulturmiljøet en vigtig rolle”.⁸⁹ Med andra ord verkar en satsning på kulturen vara ett sätt att råda bot på en del av kommunreformens negativa konsekvenser.

Andra kulturpolitiska utmaningar som den administrativa medarbetaren på kultur- och fritidsavdelningen lyfter fram är vikten av att stärka barnkulturen och barns tillgång till kulturen. I Randers kommun hittas en väl definierad kulturpolitisk utmaning genom att de kulturpolitiskt ansvariga i Randers kommun vill stärka det särskilda kulturområdet rytmisk musik genom att utveckla och stärka utbudet av

⁸⁶ Odense kommun 2009. *Kulturpolitik*, s. 16-17.

⁸⁷ Randers kommune (2010). *Kultur og fritid*.

<http://www.randers.dk/site.aspx?MenuID=3&Langref=1&Area=&topID=&ArticleID=5800&expandID=14> [2010-09-15].

Randers kommune 2010, *Årsbudget 2010*, s. 19.

⁸⁸ Enkätintervju med administrativ medarbetare på kultur- och fritidsavdelningen i Randers kommun, september 2010.

⁸⁹ Randers kommune 2009. *Kulturpolitik*, s. 13.

rytmisk musik i kommunen. Bland de nämnda kulturpolitiska utmaningarna finns en som beror på särskilda omständigheter i just Randers kommun, det är de kulturpolitiska utmaningarna som har formulerats för att mildra konsekvenserna av den genomförda kommunreformen.

Enligt den ifyllda enkäten av den administrativa medarbetaren på kultur- och fritidsavdelningen finns det en rad konkreta lösningar som de kulturansvariga i kommunen vill använda för att lösa de kulturpolitiska utmaningarna: för de unga i kommunen vill man erbjuda ett visst antal föreställningar, besök på museer och en etablering av en kreativ skola. Vidare vill man undersöka möjligheterna att inrätta en regional mötesplats inom rytmisk musik och man arbetar för att skapa ett stort huskomplex, innehållande studio, café och andra faciliteter, som skall användas till musikövningar. Andra lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna är en ökning av ekonomiska bidrag, ett ökat samarbete med professionella kulturinstitutioner och med grannkommunerna.

Samsø kommun tillhör region Midtjylland. I denna kommun bor nästan 4 000 invånare. Kulturfrågorna delar nämnd med socialfrågor i Social- og Kulturudvalget.⁹⁰ I Samsø kommun finns konkreta kulturpolitiska mål nedskrivna. Av kommunens nettokostnader går ca 1 % till kulturverksamhet. Tillsammans med fem andra kommuner deltar Samsø i ett samarbete vars syfte är att utveckla gemensamma arbetsrelationer och att därigenom lösa en del svårigheter. På statlig nivå deltar Samsø i ett samarbete inom projektet ”Århus – kandidat til europæisk kulturhovedstad 2017”.⁹¹ Enkäten har besvarats av avdelningschefen för Intern Service og Kultur.

Den nämnda avdelningschefen skriver att de viktiga kulturpolitiska utmaningarna i Samsø kommun är att säkra en överlevnad av föreningslivet, i Samsø finns många föreningar och då befolkningsantalet minskar är det svårt att hitta tillräckligt många nya personer som kan ta över de olika posterna i föreningslivet. Hanteringen av den nämnda minskande befolkningmängden i kommunen är en annan kulturpolitisk utmaning som lyfts fram av avdelningschefen. Enligt den genomförda enkätintervjun är den tredje nämnda kulturpolitiska utmaningen att utveckla de kulturella resurserna, så att Samsø kommun blir en bra plats att leva på och besöka. Med andra ord utgör kulturen en del i samhällsutvecklingen. Av de ovan formulerade kulturpolitiska utmaningarna hittas en som beror på en särskild omständighet i just Samsø kommun, närmare bestämt den minskande befolkningen.

⁹⁰ Samsø kommune (2010). *Den politiske organisation*. http://samsoe.din-by.dk/frameset/run_frame.asp?RoomID=161&LangRef=1&Area=&topID=&ArticleID=5675&MenuID=201&moduleid=&Template=../templates/template_2.asp&ExpandID=1720 [2010-09-15].

⁹¹ Enkätintervju med avdelningschefen för Intern Service og Kultur i Samsø kommun, augusti 2010.

I den skriftliga enkäten anger den tillfrågade avdelningschefen för Intern Service og Kultur att man i Samsø kommun söker att lösa de kulturpolitiska utmaningarna genom att arbeta i olika projekt.

Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar i Danmark

Fördelningen av de kulturpolitiska utmaningarna som de danska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i cirkeldiagrammet nedan med efterföljande förklaringstabell.

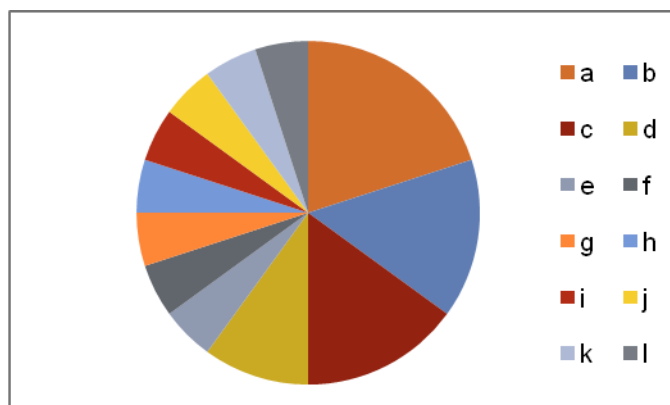

Diagram 1: Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar bland utvalda danska lokala enheter.

I tabellen nedan presenteras de danska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid mer än ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar	
a.	Utveckling alternativ säkring av kulturlivet. Den vanligast nämnda kulturpolitiska utmaningen hos danska kommuner ligger i att arbeta för att utveckla alternativt säkra kulturlivet i kommunerna med hjälp av kulturpolitiska insatser. Detta innebär att stöd ges till kulturinstitutioner och organisationer för att det lokala kulturlivet skall kunna utvecklas genom detta.
b.	Lokalt anknutna kulturpolitiska utmaningar. Ett flertal av de kulturpolitiska utmaningarna är förbundna med den specifika situationen i den enskilda lokala enheten. Tydligt är att den genomförda kommunreformen har spelat en roll för de kulturpolitiska utmaningarna på dansk lokal nivå genom att satsningar på kultur sker för att skapa stabilitet, ny identitet och sammanhållning i kommunen. Ett annat exempel på en lokalt bunden faktor som påverkar den lokala kulturpolitiken och dess utmaningar är den aktuella befolkningsmängden.
c.	Utveckling av samhället/den lokala enheten. Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att med hjälp av kultursatsningar utveckla

alternativt förbättra samhället i den lokala enheten.

- d. **Samarbete/samverkan.** Samverkan/samarbete kan ske med olika aktörer och grupper samt på olika nivåer inom den lokala enheten, nationellt eller internationellt. Denna kulturpolitiska utmaning kan även innebära att samverkan/samarbete eftersträvas och ännu inte är rådande.

Tabell 2: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs mer än en gång i det empiriska materialet.

I tabellen nedan presenteras de danska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid endast ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar

- e. **Ekonomiska frågor.** Den kulturpolitiska utmaningen handlar i detta fall om de svårigheter som följer på en begränsad förmedling av ekonomiska medel till kulturlivet.
- f. **Strävande efter stabilitet och harmoni i kommunen.** Som en konsekvens efter en genomgången kommunsammanslagning söker de kulturpolitiskt ansvariga efter en ökad stabilitet i den nya kommunen med hjälp av kulturpolitiska satsningar. Denna kulturpolitiska utmaning kan kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkten c. **Utveckling av samhälle/lokal enhet/ort**, då ett strävande efter stabilitet och harmoni i kommunen kan betraktas som ett försök till att förbättra samhället i den lokala enheten.
- g. **Införande av ny teknik.** Den kulturpolitiska utmaningen består i att införa en ny digital alternativt multimedial teknik. Vad syftet med denna utveckling är framgår inte av det empiriska materialet, men troligtvis handlar det om att med hjälp av den nya tekniken öka befolkningens tillgänglighet till kulturlivets erbjudanden. Denna kulturpolitiska utmaning hör då samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkt i. **Demokratisering av kulturen.**
- h. **Stöd till föreningsliv.** Denna kulturpolitiska utmaning går ut på att hindra en fortsatt minskning av föreningslivet i kommunen.
- i. **Demokratisering av kulturen.** Detta innebär att satsning görs för att alla invånare i den lokala enheten skall kunna ta del av kulturen och att kulturen skall vara tillgänglig för dessa personer. Det kan exempelvis ske genom att de kulturpolitiskt ansvariga försöker anpassa kulturlivet efter de krav som målgrupper har.
- j. **En minskande befolkning.** Den kulturpolitiska utmaningen uppstår till följd av att den huvudsakligen unga generationen flyttar ut från kommunen.
- k. **Utveckling av barn- och ungdomskultur.** Den kulturpolitiska

utmaningen innebär satsningar för att få fler barn och unga att delta i kulturlivet.

1. **Utveckling av kultur inom ett särskilt område.** Den kulturpolitiska utmaningen handlar om att genom olika satsningar utveckla en avgränsad del av det kulturella fältet.

Tabell 3: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs en gång i det empiriska materialet.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktiga kulturpolitiska utmaningar bland danska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. Inom resonemanget kommer paralleller att dras till centrala punkter i den danska statliga kulturpolitiken samt till dokument som Kommunernas Landsforening, KL, har publicerat.

Kommunernas Landsforening, KL, har publicerat dokumentet, *Pixi for kommunalpolitikere: Kultur og fritid*, som vänder sig till politikerna i de danska kommunerna. Enligt detta dokument tänker många danska kommuner på kultur och fritid i ett större sammanhang och inte bara för att främja dessa två områdens egenvärde. Satsningar på kultur och fritid sker därmed i de danska kommunerna för att uppnå andra politiska mål än de rent kulturpolitiska. Dessa satsningar kan ske för att göra det egna samhället bättre, exempelvis genom att kulturpolitiska satsningar försöker främja enighet, integration och göra det egna samhället mer attraktivt.⁹² Som tidigare nämnts i kapitel 2 i denna rapport har det i den statliga kulturpolitiken funnits tankar om att satsningar på kulturpolitik skall ge en positiv inverkan på problem i andra områden av samhället än enbart i kulturområdet. I genomgången av den statliga kulturpolitiken i Danmark kan exempelvis läsas att år 1980 började man betrakta kulturaktiviteter som ett möjligt medel för att minska arbetslöshet, ungdomsproblem och liknande samhälleliga svårigheter. Detta innebär att de satsningar som sker på kulturliv, sker i många fall för att förbättra alternativt utveckla samhället i vilket kulturlivet ifråga finns. Av denna anledning är det kanske föga förvånande att de två av de tre mest vanliga kulturpolitiska utmaningar som lyfts fram i denna kartläggning av den danska lokala kulturpolitiken just handlar om att utveckla alternativt säkra kulturlivet samt att utveckla samhället/lokala enheten/orten. Den sistnämnda innebär att man med hjälp av kulturpolitiska satsningar skall utveckla alternativt förbättra samhället i den lokala enheten. Samtliga fyra tillfrågade danska kommuner lyfter fram den förstnämnda kulturpolitiska utmaningen och tre av dessa nämner den senare nämnda kulturpolitiska utmaningen. I de svar som har framkommit i denna rapportens kartläggning framgår dock inte om det finns ett samband mellan dessa två kulturpolitiska utmaningar eller om dessa

⁹² Kommunernas Landsforening 2010. *Pixi for kommunalpolitikere, Kultur og fritid*, s. 3, 4.

kulturpolitiska utmaningar ses som oberoende av varandra inom de tillfrågade lokala enheterna.

I Danmark finns det vissa kulturaktiviteter som kommuner är skyldiga att tillhandahålla enligt lag medan andra är frivilliga, vilket medför att det kan finnas betydande skillnader mellan det kulturutbud som de danska kommunerna erbjuder.⁹³ Den tredje kulturpolitiska utmaningen bland de tre vanligaste som nämns är just kulturpolitiska utmaningar som är lokalt anknutna, det vill säga kulturpolitiska utmaningar som beror på särskilda omständigheter i de enskilda lokala enheterna. Även om denna rapports empiriska material är för litet för att några slutsatser skall kunna dras, verkar den verklighet som KL beskriver i sitt dokument stämma bland de danska kommunerna. Även om det empiriska materialet är för litet för att någon slutsats skall kunna dras, indikerar det faktum att tre av totalt fyra danska kommuner lyfter fram kulturpolitiska utmaningar som kan betraktas som lokalt anknutna att det finns fog för antagandet om en alltmer utbredd decentralisering i landet. Detta stämmer väl överrens med det rådande läget i Danmark: såsom nämnts i kapitel 2 i denna rapport är decentralisering en central punkt i den danska kulturpolitiken, vilket innebär att en del beslutsfattande rörande lokala angelägenheter flyttats från den statliga nivån till de lokala enheterna. Ett starkt argument för decentralisering är att vissa omständigheter på lokal nivå är specifika för den enskilda lokala enheten och därmed bör myndighetsbeslut fattas på den lokala nivån för att hänsyn skall kunna tas till de särskilda lokala omständigheterna.

KL skriver vidare att det i många kommuner sker ett samarbete över kulturgränserna.⁹⁴ Sett till det empiriska materialet är den kulturpolitiska utmaningen innebärande samverkan/samarbete respektive strävan efter detta den fjärde vanligaste bland de danska kommunerna som lyfts fram i denna rapport. I de inkomna svaren framkommer att det inte bara handlar om samarbete över sektorsgränser hos dessa kommuner, utan även över lokala och nationella gränser. Det är svårt att säga hur utbrett samarbetet över kultur- och sektorsgränserna är bland de utvalda danska kommunerna, mer än att det finns och markeras som en viktig kulturpolitisk utmaning.

Hittills har de viktiga presenterade kulturpolitiska utmaningarna varit förväntade med tanke på tidigare publikationer inom ämnet. Samtidigt finns det kulturpolitiska utmaningar som inte har lyfts fram i en lika hög grad bland de danska kommunerna i denna rapports empiriska material, som man med tanke på innehållet i den statliga danska kulturpolitiken samt innehållet i det dokument som KL presenterar skulle kunna förvänta. I dokumentet *Pixi for kommunalpolitikere: Kultur og fritid* står skrivet att de flesta danska kommuner har en lång tradition av föreningsliv och att de har en stor respekt för föreningslivets självständighet. Av detta skulle slutsatsen

⁹³ Ibid., s. 3.

⁹⁴ Ibid., s. 4.

kunna dras att bevarandet och stödjandet av föreningslivet är en viktig kulturpolitisk utmaning för danska kommuner. Men i det empiriska materialet har endast en kommun nämnt denna utmaning som viktig.

Vidare utgör demokratisering av kulturen en av de centrala punkterna i den danska statliga kulturpolitiken. Därmed är det en rimlig tanke att kulturpolitiska satsningar för en demokratisering av den lokala enhetens kulturliv skulle vara viktiga kulturpolitiska utmaningar för de danska lokala enheterna. Men enligt det empiriska materialet lyfter bara en kommun fram denna utmaning. En förklaring är säkerligen att det utvalda materialet är för litet för att några slutsatser skall kunna dras om tendenser av detta slag, en annan tänkbar förklaring kan vara att en demokratisering av kultur är av vikt för fler kommuner, men att dessa inte betraktar en satsning på tillgängliggörande av kulturliv som en kulturpolitisk utmaning utan som en väl fungerande verksamhet.

Värt att notera är även att endast en av de tillfrågade kommunerna anger ekonomiska frågor som en kulturpolitisk utmaning. I genomsnitt lägger danska kommuner 4 % på kultur, bibliotek och folkbildning. Majoriteten av dessa medel går till folkbildning. Att det lokala danska kulturområdet får relativt lite ekonomiska medel jämfört med många andra politiska områden,⁹⁵ verkar inte vara ett bekymmer för de danska kommunerna i denna rapports empiriska material.

Fördelning av lösningar på de lokala kulturpolitiska utmaningarna

Fördelningen av lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som de danska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i ett cirkeldiagram med efterföljande förklaringstabell.

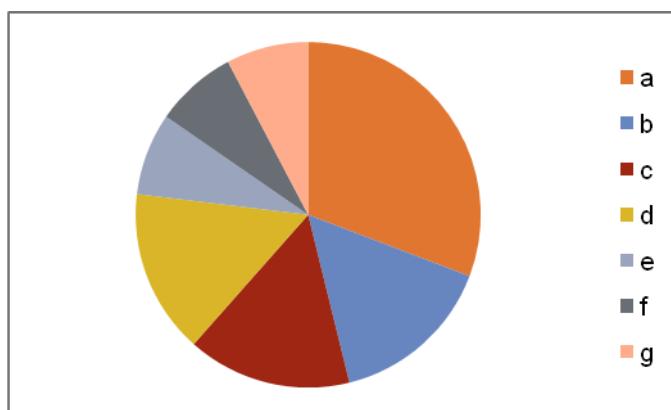

Diagram 2: Fördelning av använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna.

⁹⁵ Ibid., s. 7.

I tabellen nedan presenteras de lösningar som de utvalda danska lokala enheterna lyfter fram i det empiriska materialet.

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna
<p>a. Samarbete/samverkan. Samarbetet kan ske lokalt eller nationellt. En sådan lösning behöver inte innebära att ett verkligt samarbete går av stapeln utan även att nya potentiella samarbetspartners uppsöks.</p> <p>b. Projekt. I de flesta fall följs denna lösning inte av någon beskrivning om vad projektet handlar om, mer än ett nämnande om att det många gånger ingår ett samarbete i projektet.</p> <p>c. Fördelning av bidrag. De kulturpolitiskt ansvariga söker att lösa de kulturpolitiska utmaningarna i de danska kommunerna genom att fördela bidragen på ett särskilt sätt, alternativt genom att öka fördelningen av de ekonomiska bidragen till särskilda kulturella verksamheter.</p> <p>d. Konkreta lösningar. De kulturpolitiskt ansvariga formulerar konkreta lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna. Exempel på sådana kan vara planer på att skapa ett musikhuskomplex, att erbjuda skolbarn ett visst antal teaterföreställningar och besök på museer, att etablera en kreativ skola etc.</p> <p>e. Nedskärning av budget. De kulturpolitiskt ansvariga genomför ekonomiska besparingar och prioriterar vissa kulturområden på bekostnad av andra för att genom detta lösa de aktuella kulturpolitiska utmaningarna.</p> <p>f. Effektivisering. De kulturpolitiskt ansvariga söker att effektivisera och rationalisera arbetsuppgifterna inom kultursektorn eller inom förvaltningen. Denna lösning på kulturpolitiska utmaning kan hänga samman med den ovan nämnda lösningen Nedskärning av budget, då ett effektiviserande av arbetsuppgifterna kan ske till följd av en reducerad budget.</p> <p>g. Utformande av en lämplig kulturpolitik. En kulturpolitik, som kan svara på de kulturpolitiska behov som finns, formuleras.</p>

Tabell 4: Presentation av de angivna lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktigaste lösningarna på de kulturpolitiska utmaningar som används av de danska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt.

En iakttagelse som kan göras av de ovan formulerade lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna är att de presenterade lösningarna är, till majoritet, icke konkret definierade. När det talas om att kulturpolitiska utmaningar skall lösas genom samarbete, genom arbete i projekt eller genom utformning av en lämplig

kulturpolitik, anges sällan vad de konkret innebär. Frågan är om de tillfrågade kommunerna inte har en tydlig handlingsplan för hur de problem som kommunens kulturpolitik står inför ska lösas, eller om information om denna endast inte har framkommit i det insamlade empiriska materialet.

Noteras bör att samarbete/samverkan är den mest förekommande lösningsmetoden samtidigt som detta även är en relativt vanlig kulturpolitisk utmaning bland de danska lokala enheterna. En idé för framtida studier är därför att undersöka om det finns en skillnad i hur samarbete/samverkan utformas beroende på om det betraktas som en kulturpolitisk utmaning eller som en lösning på en utmaning.

Intressant är även att en omfördelning alternativt ökning av ekonomiska bidrag till vissa delar av kulturlivet är en mer vanligt förekommande lösning på kulturpolitiska utmaningar än en lösning som går ut på en nedskärning av budgeten. Samtidigt innebär en omfördelning av de ekonomiska bidragen att vissa delar av kulturlivet får en mindre budget att röra sig med och därmed handlar det i praktiken om en nedskärning av budgeten för dessa områden, samtidigt som andra får mer ekonomiska medel att röra sig med. Med andra ord ger båda dessa lösningar samma konkreta resultat, även om beskrivningen av lösningarna skiljer sig åt.

FINLAND

Syftet med detta avsnitt är att presentera det resultat som har erhållits i de besvarade enkäterna vad gäller de viktigaste lokala kulturpolitiska utmaningarna samt lösningarna på dessa i utvalda lokala enheter i Finland. Delavsnittet avslutas med ett kort resonemang om det erhållna resultatet.

Presentation av resultat från enkätintervjuerna

Esbo (på finska Espoo) kommun är belägen i landskapet Nyland i södra Finland. I denna kommun bor drygt 244 000 personer. En majoritet av dessa har finska som modersmål medan svenska talas av en minoritet. Kulturfrågorna har en egen nämnd som är uppdelad i två enheter, en för stadskultur, där frågor rörande museer, utställningar, kulturhus och evenemang ingår, och en för fritt bildningsarbete, i vilken frågor rörande stadsbiblioteket, kulturförvaltningen och idrotts- och ungdomsförvaltningen ingår. Idrottsfrågor samt ungdomsfrågor har var sin nämnd men delar den nämnda enheten med kulturnämnden.⁹⁶ Den utskickade enkäten besvarades av en intendent på kulturenheten i Esbo.

I Esbo kommun finns flera viktiga kulturpolitiska utmaningar. Den förstnämnda är arbetet för att förstärka den lokala identiteten och att bevara den byggda kulturmiljön i Esbo kommun. Vidare är en kulturpolitisk utmaning av vikt att ge varje invånare i kommunen tillgänglighet till kulturlivet. Intendenten på kulturenheten skriver att de boende i kommunen skall kunna ”uppleva och aktivt ägna sig åt konst och kultur”.⁹⁷ Avslutningsvis består en av de kulturpolitiska utmaningarna i genomförandet av projektet T3⁹⁸ som handlar om teknisk forskning, utbildning, kultur, formgivning samt internationell affärsverksamhet. Inom projektet sker en växelverkan/samverkan inom det geografiska området Otnäs-Kägeludden-Hagalund som är beläget i Esbo kommun. De i enkätintervjun formulerade kulturpolitiska utmaningarna har inte någon tydligt uttalad lokal anknytning. Visserligen kan man säga att förstärkandet av den lokala identiteten och bevarandet av den byggda kulturmiljön i Esbo är en lokalt anknuten kulturpolitisk utmaning, men enligt den information som har presenterats i det empiriska materialet är denna utmaning inte förbunden med en särskild problematik inom Esbos kommun, utan förstärkandet av den lokala identiteten och bevarandet av den byggda kulturmiljön i Esbo verkar ske efter samma premisser som i andra kommuner.

⁹⁶ Espoo-Esbo (2010). *Kort om Esbo*. <http://www.esbo.fi/default.asp?path=32372;37332;37341;36586> [2010-09-01].

Esboo-Esbo (2010). *Förvaltning*.

<http://www.esbo.fi/default.asp?path=32372;37332;37338;37406;37407> [2010-09-01].

Esboo-Esbo (2010). *Kulturnämnden*.

<http://www.esbo.fi/default.asp?path=32372;37332;37338;37406;35958;35269;32686> [2010-09-01].

Enkätintervju med intendent på kulturenheten i Esbo, september 2010.

⁹⁷ Enkätintervju med intendent på kulturenheten i Esbo, september 2010.

⁹⁸ Projektets namn, T3, har tagits från de finska orden för konst, vetenskap och teknik, samtliga dessa ord börjar på bokstaven ”t”.

De ovan nämnda kulturpolitiska utmaningarna vill Esbo kommun lösa på olika vis: genom trygghet av biblioteksservice, vuxenutbildningsinstitutets verksamhet samt en fortsatt verksamhetsbetingelse för Esbo stadsteater. Med andra ord innebär dessa nämnda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna att olika kulturanknutna verksamheter får stöd. Andra åtgärder är utvidgning av projekt i form av främjande av ”kultur- och idrottsstigar i syfte att ge barn och ungdomar möjligheter till upplevelser och aktiviteter inom kultur och motion”,⁹⁹ stöd till ”den lagstadgade grundläggande konstundervisningen”,¹⁰⁰ effektivisering av kultursektorn samt effektivare bruk av kulturresurserna i form av exempelvis lokaler.¹⁰¹

Vasa kommun är belägen i landskapet Österbotten i västra Finland. Kommunen har nästan 59 000 invånare. Kulturpolitiken i Vasa kommun är organiserad i två separata nämnder, en för kultur och en för bibliotek. Av kommunens totala nettokostnader går 3,6 % till kulturverksamhet.¹⁰² Enkäten har besvarats av kulturdirektören i Vasa kommun.

Den första kulturpolitiska utmaningen som nämns i den ifyllda enkäten handlar i förlängningen om en demokratisering av kulturen: i Vasa kommun finns det en allt äldre befolkning som kräver andra kulturtjänster än de yngre målgrupperna, vilket leder till en kulturpolitisk utmaning. Vidare handlar de kulturpolitiska utmaningarna om de utmaningar som den mångkulturella verksamheten ger. En annan kulturpolitisk utmaning är relaterad till bemanningssituationen i kommunens kultursektor: kulturarbetarna blir allt äldre och kommunens ekonomiska situation medför att det dels är svårt att besätta lediga tjänster inom kultursektorn, dels är svårt att få nya tjänster till kultursektorn. Detta innebär att denna kulturpolitiska utmaning bottenar i ekonomiska svårigheter. En ytterligare kulturpolitisk utmaning blir därför produktion av kulturtjänster av hög kvalitet trots att budgeten för kultur blir sämre. Avslutningsvis nämns en kulturpolitisk utmaning som delvis ligger i framtiden: om sammanslagning av kommuner blir verklighet i Vasa kommuns fall medför det nya kulturpolitiska utmaningar. I den besvarade enkäten hittas två kulturpolitiska utmaningar som bottenar i särskilda lokala omständigheter, dessa är den åldrande befolkningen och den eventuella framtida kommunsammanslagningen.

På frågan ”På vilka sätt söker ni att lösa de utmaningar som er kommuns kulturpolitik ställs inför?” lyder svaret att man vill samarbeta med socialsektorn, särskilt med äldreården, med flyktingars mottagningscentrum samt med utlänningsbyrån. Tanken med detta samarbete är att kunna bemöta de kulturkrav som de äldre målgrupperna i Vasa har. Vidare vill man inom Vasa kommun lösa en del av de kulturpolitiska utmaningarna genom att delta i projekt samt genom att uppdatera stadens servicestrategi i vilken fastställs hur service produceras på kort och lång sikt.

⁹⁹ Enkätintervju med intendent på kulturenheten i Esbo, september 2010.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Enkätintervju med kulturdirektören i Vasa kommun, september 2010.

Väståboland kommun är belägen i landskapet Egentliga Finland i södra Finland. Kommunen är ny, den bildades 2009 genom att fem kommuner Pargas, Nagu, Houtskär, Korpo och Iniö slogs samman till en ny.¹⁰³ Under 2009 gick ca 2,4 % av kommunens nettokostnader till kulturverksamhet, i denna procentangivelse är bidrag till bibliotek ej medräknat. Om bibliotek räknas in i kulturverksamheten uppgår andelen till nästan 3,8 %.¹⁰⁴ I denna kommun behandlas kulturfrågorna i en egen nämnd, i vilken kulturverksamhet, musei- och hembygdsarbete, bibliotek, ungdomsarbete och idrottsverksamhet ingår. Enkäten har besvarats av kulturchefen i Väståboland.

De kulturpolitiska utmaningarna som lyfts fram av den svarande kulturchefen i Väståboland är ekonomiska frågor och behov samt det geografiska läget/avståndet. Då Väståboland är en ny kommun ligger den sistnämnda kulturpolitiska utmaningen dels i hur man kan ”erbjuda kulturtjänster också i de mer glesbebyggda delarna av kommunen på andra årstider än sommaren då befolkningsantalet mer än fördubblas”, samt ”få kunniga ledare för musikundervisning, körer, dans- och annan undervisning, regissörer osv. då avstånden är långa och kommunikationerna dåliga”.¹⁰⁵ En tredje kulturpolitisk utmaning är att befolkningen i Väståboland är åldrande och detta kräver sitt: ”satsning på kultur för den åldrande befolkningen bör göras och de nya seniorerna har helt andra krav på kulturutbudet vad gäller utbud och kvalitet”.¹⁰⁶ Här bör tilläggas att de nämnda kulturpolitiska utmaningarna handlar om att alla i kommunen skall ha tillgång till kulturliv, det handlar således om demokratipräglade kulturpolitiska utmaningar innebärande dels att de personer som bor långt bort skall ha tillgång till kultur, dels att den äldre befolkningen skall ha tillgång till en anpassad kultur.

I övrigt nämns som kulturpolitiska utmaningar att kvalitén på det befintliga kulturutbudet bör öka och att arbetsförutsättningarna för kulturarbetarna i kommunen bör förbättras. I Väståbolands kommun finns två särskilda lokala omständigheter som ger upphov till kulturpolitiska utmaningar. Det handlar i detta fall om dels de långa geografiska avstånden inom den nybildade kommunen, dels den allt mer ålderstigna befolkningen.

De ansvariga inom kultursektorn i Väståboland försöker att lösa dessa utmaningar genom att visa politiker och tjänstemän i kommunen att kulturen är viktig och på vilka sätt kulturen är den lokala enheten till nytta: ”Viktig för kreativiteten i kommunen, för trivselen, för turismen, för ekonomin. Detta är svårt att visa med ord eller siffror men man bör enträget via handlingar och påminnelser tala om det”.¹⁰⁷ Andra använda lösningar är arbete i projekt, som syftar till att förbättra situationen

¹⁰³ Väståboland Länsi-Turunmaa (2010). Väståboland –staden i skärgårdshavet.

http://www.vastaboland.fi/web/kommuninfo/sv_SE/om_vastaboland [2010-09-15].

¹⁰⁴ Väståboland Länsi-Turunmaa 2010, *Budget och ekonomiplan 2010-2012*, s. 83, 84.

¹⁰⁵ Enkätintervju med kulturchefen i Väståboland, september 2010.

¹⁰⁶ Ibid.

¹⁰⁷ Ibid.

för konstnärer. Kulturchefen menar dock att kommunen är noga med att inte påverka konstnärernas verksamhet alltför mycket för att inte hota kreativiteten på kulturfältet och att man inom kommunen hoppas på att de nätverk som utvecklas skall locka fler kulturarbetare till orten. Ytterligare lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna är att skapa arbetstillfällen för kulturarbetare/konstnärer, att ha en god kontakt med kulturfältet samt att ”hitta nya konst- och kulturformer för seniorer”.¹⁰⁸

Åbo kommun är belägen i landskapet Egentliga Finland i sydvästra Finland. Denna kommun har drygt 176 000 invånare. Kulturfrågorna har en egen nämnd, kulturnämnden, i vilken det finns tydligt formulerade kulturpolitiska mål och visioner. Inom kulturområdet deltar Åbo kommun i ett nationellt och internationellt samarbete, samverkan sker även inom kommun över olika förvaltningsgränser. Av kommunens nettokostnad går ca 3,1 % till kulturverksamhet.¹⁰⁹ Enkäten har besvarats av dels kulturavdelningens förvaltningschef, dels av Kulturrådets ordförande i Åbo.

De kulturpolitiska utmaningar som denna kommun ställs inför är följande: den försämrade ekonomin, de pågående samhällsförändringarna, att Åbo skall vara kulturhuvudstad under 2011,¹¹⁰ utveckling av elektroniska/virtuella tjänster och förändringar i kulturens publik och målgrupper. Den sistnämnda kulturpolitiska utmaningen är demokratipräglad, då förändringar i kulturlivets målgrupper innebär att en anpassning måste ske till dessa. Bland de nämnda kulturpolitiska utmaningarna kan en sägas bero på särskilda lokala omständigheter: att Åbo har valts till Europas kulturhuvudstad år 2011 vilket skapar en kulturpolitisk utmaning i sig.

Vad sker för att råda bot på de ovan nämnda kulturpolitiska utmaningarna? Enligt de genomförda enkätintervjuerna har Åbo kommun varit tvunget att minska på kulturaktiviteterna och att organisera om administrationen i kulturen på ett nytt sätt. Detta har medfört att ett ekonomiskt underskott i kommunens kulturbudget har kunnat undvikas men samtidigt har konsekvensen blivit att invånarnas tillgång till kulturlivet blivit mindre och mer begränsad.

¹⁰⁸ Ibid.

¹⁰⁹ Enkätintervju med kulturavdelningens förvaltningschef och Kulturrådets ordförande i Åbo, augusti 2010.

¹¹⁰ Detta är ett EU-projekt som går ut på att städer i Europa väljs ut till så kallade kulturhuvudstäder och under ett år får möjlighet till att visa upp sin kultur. Åbo skall vara kulturhuvudstad tillsammans med Tallinn (i Estland) under år 2011. Under år 2010 har Istanbul (i Turkiet), Essen (i Tyskland) och Pécs (i Ungern) blivit valda till kulturhuvudstäder.

Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar i Finland

Fördelningen av de kulturpolitiska utmaningarna som de finska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i cirkeldiagrammet nedan med efterföljande förklaringstabell.

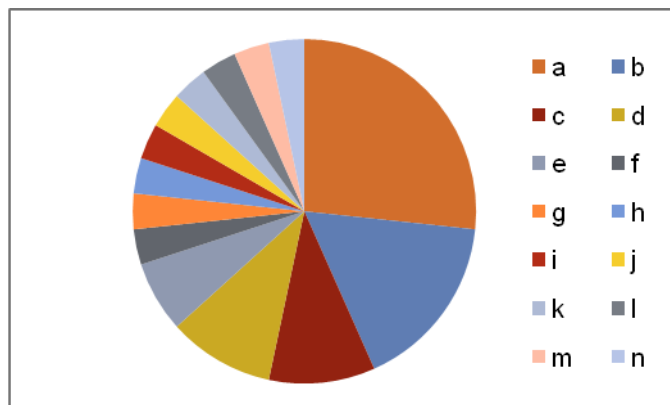

Diagram 3: Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar bland utvalda finska lokala enheter.

I tabellen nedan presenteras de finska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid mer än ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
a. Demokratisering av kulturen. Detta är det vanligaste förekommande kulturpolitiska utmaningen i de finska kommunerna. Den innebär att den förda kulturpolitiken går ut på att göra kulturlivet tillgänglig för alla invånare i kommunen, alternativt på att satsa extra på att underlätta tillgängligheten till den lokala enhetens kulturliv för målgrupp som har något slags hinder. I gruppen Demokratisering av kulturen ingår även den kulturpolitiska utmaningen att anpassa arbetet efter målgrupper bland kommunens invånare vars förutsättningar och behov har förändrats och därför är i behov av ett annat kulturutbud än tidigare.
b. Lokalt anknutna kulturpolitiska utmaningar. Innebär att de nämnda kulturpolitiska utmaningarna beror på särskilda omständigheter i den enskilda lokala enheten. Exempel på sådana särskilda omständigheter kan vara en liten befolkning eller långa geografiska avstånd.
c. Utveckling alternativ säkring av kulturlivet. Den kulturpolitiska utmaningen är att rikta det kulturpolitiska arbetet så att det möjliggör en utveckling eller säkring av kulturen, av kulturlivet och av kulturresurserna.
d. Ekonomiska frågor. Den kulturpolitiska utmaningen handlar om att det finns en brist på ekonomiska medel och att budgeten inte är tillräcklig för att alla de kulturpolitiska satsningar som skall genomföras i kommunen verkligen utförs. Bristen på ekonomiska medel hör delvis samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under

punkten e. **En minskad bemanning inom kulturförvaltning/kultursektor.**

- e. **En minskad bemanning inom kulturförvaltning/kultursektor.** Reducerandet av dessa tjänster sker vanligtvis av ekonomiska skäl och hänger således samman med den kulturpolitiska utmaningen som nämns i punkten ovan. Bland de valda kommunerna är detta dock inte en av de mer vanliga kulturpolitiska utmaningarna, då bara en kommun har uppgivit detta som en utmaning, dock i samband med omnämmandet av två olika kulturpolitiska utmaningar. Därmed nämns denna kulturpolitiska utmaning vid två tillfällen i det empiriska materialet.

Tabell 5: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs mer än en gång i det empiriska materialet.

I tabellen nedan presenteras de finska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid endast ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar

- f. **Samarbete/samverkan.** Den kulturpolitiska utmaningen består i att söka samarbete med aktörer över lokala geografiska gränser.
- g. **Införande av ny teknik.** Den kulturpolitiska utmaningen innebär att ny digital teknik skall börjas användas i den lokala enheten. Med hjälp av den nya digitala tekniken skall tillgängligheten till kulturlivet underlättas. Denna kulturpolitiska utmaning kan därmed kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkten a. **Demokratisering av kulturen.**
- h. **Utveckling av samhället/den lokala enheten.** Med hjälp av kulturpolitiska satsningar skall det lokala samhället utvecklas positivt, genom att bland annat förbättra delar av den service som invånarna i den lokala enheten har tillgång till. .
- i. **Utveckling av den lokala identiteten.** Innebär att man med hjälp av kulturpolitiska satsningar strävar efter att stärka den lokala identiteten på orten.
- j. **Det geografiska läget.** Den kulturpolitiska utmaningen består i att en del av kommunen ifråga utgörs av glesbygd, vilket medför att det för de boende i dessa områden är svårt att få tillgång till delar av det kommunala kulturlivet till följd av långa geografiska avstånd och dålig kommunikation.
- k. **Pågående förändringar i omgivningen.** Denna kulturpolitiska utmaning innebär att det ställs nya krav på det kulturpolitiska området till följd av pågående samhällsförändringar.
- l. **Bättre villkor för kulturarbetare.** Precis som titeln anger består den kulturpolitiska utmaningen i att sträva efter att förbättra arbetsförutsättningarna för kulturarbetarna i kommunen.

- m. **Den mångkulturella verksamheten.** Att antalet flyktingar och andra personer med en icke-finsk bakgrund ökar i den lokala enheten innebär att det skapas nya kulturpolitiska utmaningar.
- n. **Åbo som kulturhuvudstad 2011.** Åbo har blivit vald som kulturhuvudstad år 2011, förberedelserna inför och genomförandet av detta ger upphov till en kulturpolitisk utmaning.

Tabell 6: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs en gång i det empiriska materialet.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktiga kulturpolitiska utmaningar bland finska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. Inom resonemanget kommer paralleller dras till centrala punkter i den finska statliga kulturpolitiken samt till de tankar som Ditte Winqvist har lyft fram under den genomförda telefonintervjun.

Den vanligast förekommande kulturpolitiska utmaningen bland de finska utvalda kommunerna var en demokratisering av kulturen, innebärande att kulturpolitiska satsningar sker för att kulturlivet i den lokala enheten skall bli tillgängligt för invånarna i den lokala enheten. Under telefonintervjun håller Ditte Winqvist med om att detta är en viktig kulturpolitisk utmaning och säger att institutionerna får en mycket stor del av de offentliga kulturresurserna och därför bör dessa anstränga sig för att nå ut till en större del av befolkningen och aktivt involvera olika målgrupper i sin verksamhet. Ditte Winqvist menar även att en viktig kulturpolitisk utmaning är att förstå vilket kulturutbud som människor idag vill ha.¹¹¹ Denna tanke hittas i det empiriska materialet genom att ett par av de tillfrågade representanterna för de finska kommunerna skriver att en kulturpolitisk utmaning ligger i att anpassa kulturutbudet efter den åldrande befolkningen, som har andra krav på kulturlivet. Påpekas bör samtidigt att ingen av de utvalda kommunerna nämner utveckling och anpassning av kultur som riktar sig till barn och unga som en viktig kulturpolitisk utmaning. Det empiriska materialet är för litet för att en anledning till detta skulle kunna formuleras, tänkbara förklaringar kan vara att den del av kulturlivet som vänder sig till barn och unga anses vara tillräckligt utvecklad för att kunna svara på de krav som denna målgrupp har alternativt att den åldrande befolkningens kulturbehov prioriteras framför barn och unga.

I redovisningen av den finska statliga kulturpolitiken i kapitel 2 framkom att de finska kommunerna, precis som kommunerna i de andra nordiska länderna, har ett stort ansvar för det lokala kulturlivet, men att de finska kommunerna samtidigt har mindre inflytande jämfört med sina nordiska grannar. Informationen given från denna rapports empiriska material är inte tillräcklig för att frågan skall kunna

¹¹¹ Telefonintervju med Ditte Winqvist [2010-08-30].

besvaras om hur denna skillnad tydliggörs i praktiken i det kulturpolitiska området. Det som däremot framkommer i de besvarade enkäterna är att de kulturpolitiska utmaningar som de utvalda finska lokala enheterna ställs inför är av varierad art och att förutsättningarna skiljer sig stor mellan de olika kommunerna. Därutöver visar Diagram 3 att det är relativt vanligt förekommande bland de utvalda finska lokala enheterna att de kulturpolitiska utmaningarna har en lokal förankring och beror på särskilda omständigheter i den enskilda lokala enheten. Under telefonintervjun nämner Ditte Winqvist att det finns en stor variation bland de finska kommunerna och menar därför att kommunerna själva är bäst lämpade att bedöma hur kulturpolitiken i den egna kommunen bäst skall utformas för att kunna möta de specifika utmaningar som kommunen står inför. Ditte Winqvist säger att den lösning som fungerar i en kommuns fall, inte behöver fungera i en annan.¹¹²

Under telefonintervjun säger Ditte Winqvist vidare att en viktig kulturpolitisk utmaning för de lokala enheterna i Finland är att kulturverksamheten skall bli integrerad i andra politiska områden såsom utbildningsverksamhet, ungdomsverksamhet eller vårdverksamhet.¹¹³ Med andra ord att kulturverksamheten skall bli en del av de politiska områden som konkret bygger upp och utvecklar den lokala enheten och att kulturen skall bli en del av samhällsutvecklingen. Förvånande nog anger endast en av de tillfrågade kommunerna, i denna undersökning, att kulturpolitiskt arbete med att utveckla den lokala enheten skall betraktas som en viktig kulturpolitisk utmaning.

Fördelning av lösningar på de lokala kulturpolitiska utmaningarna

Fördelningen av lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som de finska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i ett cirkeldiagram med efterföljande förklaringsstabell.

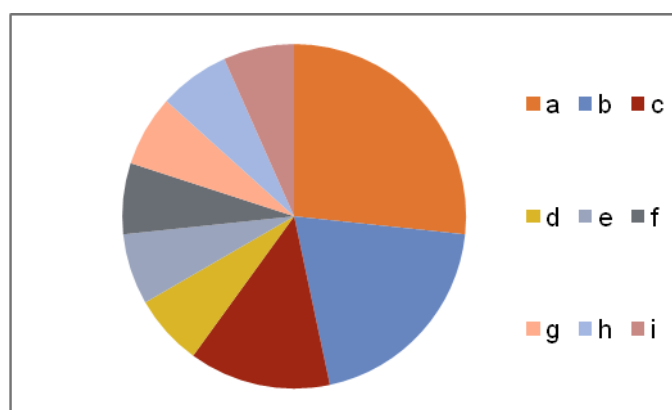

Diagram 4: Fördelning av använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna.

¹¹² Ibid.

¹¹³ Ibid.

De vanligaste lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som lyftes fram i de utskickade enkäterna är följande:

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna
<p>a. Stöd till kulturliv/kulturverksamheter/kulturarbetare. Innebär bland annat förbättring av arbetsvillkor för konstnärer/kulturarbetare, skapande av nya arbetstillfällen. Denna lösning innebär även att stöd ges till kulturlivet och till de utbildningar som finns inom detta.</p> <p>b. Effektivisering. Denna lösning på kulturpolitiska utmaningar innebär att arbetet samt resurserna inom kulturförvaltningen eller kultursektorn effektiviseras och/eller omorganiserar till följd av minskade ekonomiska anslag till områdena ifråga.</p> <p>c. Projekt. Innebär att projektarbeten inleds för att genom detta lösa de kulturpolitiska utmaningarna. I en del fall specificeras vad projekten går ut på, i andra inte.</p>

Tabell 7: Presentation av lösningar på kulturpolitiska utmaningar som angavs av mer än en lokal enhet.

I tabellen nedan presenteras sex olika lösningar som endast en kommun var har valt att använda på sina kulturpolitiska utmaningar:

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna
<p>d. Samarbete/samverkan. Innebär att samarbete/samverkan eftersträvas och etableras över sektorsgränser i den lokala enheten.</p> <p>e. Betoning av kulturens betydelse. Genom att för ansvariga politiker lyfta fram argument för varför kulturen är viktig försöker man att öka den kulturpolitiska satsningen.</p> <p>f. Minskad tillgänglighet till kulturliv/kulturaktiviteter. För att ekonomiska besparingar skall kunna göras, för att en del kulturpolitiska utmaningar skall kunna lösas, begränsas allmänhetens möjliga tillgång till kulturverksamhet i den lokala enheten.</p> <p>g. Uppdatering av strategier. De kulturpolitiska utmaningarna försökes lösas genom att kortsiktiga och långsiktiga strategier utformas.</p> <p>h. Nedskärning av budget. Denna kulturpolitiska lösning går ut på att de kulturpolitiskt ansvariga genomför ekonomiska besparingar och prioriterar vissa områden i kulturlivet på bekostnad av andra.</p> <p>i. Sökande efter nya konst- och kulturformer. För att kunna bemöta de krav som särskilda målgrupper har på kulturlivet, försöker man från det kulturpolitiska hållets sida att prioritera de kulturformer som svarar på de behov som de särskilda målgrupperna har.</p>

Tabell 8: Presentation av lösningar på kulturpolitiska utmaningar som anges av en lokal enhet.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktigaste lösningarna på de kulturpolitiska utmaningar som används av de finska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt.

Tydligt är att de lösningar med vilka de utvalda finska kommunerna väljer att lösa de kulturpolitiska utmaningar som deras kommun står inför av mycket varierad art. Att lösa kulturpolitiska utmaningar genom att ge stöd till kulturlivet eller till kulturen i den lokala enheten, genom projektarbete samt genom effektivisering respektive genom omorganisering av arbetsuppgifter inom kultursektorn är de fyra vanligast förekommande lösningarna.

Under telefonintervjun säger Winqvist att samverkan är en viktig lösning på kommunernas kulturpolitiska utmaningar och att denna samverkan gärna får sträcka sig över sektorsgränserna. Samtidigt säger Winqvist under telefonintervjun att det på lokal nivå finns en tendens till att potentiella samarbetsmöjligheter och samverkanslösningar väljs bort.¹¹⁴ Detta verkar vara fallet i denna rapportens empiriska material då endast en kommun av de utvalda anger samarbete/samverkan som en möjlig lösning på de aktuella kulturpolitiska utmaningarna.

Winqvist säger även att en användbar lösning på de lokala enheternas kulturpolitiska utmaningar är att lyfta fram kulturens betydelse för samhället och den samhällliga utvecklingen.¹¹⁵ Med tanke på detta är det förvånande att även i detta fall är det endast en av de utvalda finska lokala enheterna som har angivit att man, för att bemöta de kulturpolitiska utmaningarna, betonar kulturens betydelse genom att för ansvariga politiker försöka lyfta fram argument för varför kulturen och satsningar på denna är viktiga.

¹¹⁴ Ibid.

¹¹⁵ Ibid.

ISLAND

Syftet med detta delavsnitt är att presentera det resultat som har framkommit i de besvarade enkäterna vad gäller de viktigaste lokala kulturpolitiska utmaningarna samt lösningarna på dessa i utvalda lokala enheter på Island. Delavsnittet avslutas med ett kort resonemang om det erhållna resultatet.

Presentation av resultat från enkätintervjuerna

Fljótshálsa kommun är belägen på Islands östra del. Sett till arean är detta Islands största kommun. Kommunen bildades år 2004 genom en sammanslagning av tre tidigare kommuner. Enligt siffror från 2010 bor det ca 3 700 personer i denna kommun. Mycket kulturpolitiskt arbete går ut på att främja utbildning inom det kulturella fältet. Fljótshálsa kommun ingår i flera samarbetsprojekt, både nationellt och internationellt genom samarbete med orter i Norge och på Irland, och kommunen anordnar upprepade filmfestivaler under årets gång.¹¹⁶ Den utskickade enkäten besvarades av den ansvariga personen för administration och förvaltning av kultur- och fritidsfrågor i Fljótshálsa kommun.

Enligt den ansvariga personen för administration och förvaltning av kultur- och fritidsfrågor består de viktigaste kulturpolitiska utmaningarna i Fljótshálsa kommun av ekonomiska svårigheter, av långa geografiska avstånd samt av en låg befolkningstäthet.¹¹⁷ Två av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna kan sägas bero på särskilda lokala omständigheter: för det första är det de långa geografiska avstånden och för det andra den låga befolkningstätheten.

Inom kommunen försöker de kulturpolitiskt ansvariga att lösa de kulturpolitiska utmaningarna genom samverkan/samarbete med olika institutioner i Reykjavik. Mellan denna kommun och den isländska staten finns det ett upprättat kulturkontrakt.¹¹⁸

Grundarfjörður kommun är belägen på västra Island. Detta är en liten kommun med ca 900 invånare. Lite drygt 4 % av kommunens nettokostnader läggs på kulturaktiviteter. Kulturfrågorna är organiserade tillsammans med fritids- och idrottsfrågor. Det finns inget kulturpolitiskt styrdokument i denna kommun, men i augusti 2010 fattades beslut i kommunfullmäktige om att ett sådant skall utformas inom den närmaste framtiden. Inom det kulturpolitiska området samarbetar Grundarfjörður kommun med grannstäderna/grannkommunerna samt med en stad i Frankrike. Detta är dock inte något utformat eller strukturerat samarbete utan handlar

¹¹⁶ Enkätintervju med den ansvariga personen för administration och förvaltning av kultur- och fritidsfrågor i Fljótshálsa kommun, augusti 2010.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ Ibid.

om samarbeten kring särskilda evenemang.¹¹⁹ Enkäten har besvarats av den tjänsteman som är ansvarig för marknadsföring i Grundarfjörðurs kommun.

De kulturpolitiska utmaningar som uppges i den genomförda enkätintervjun är ekonomiska svårigheter, ett begränsat deltagande i kulturaktiviteterna samt bristen på en formell och beslutad kulturpolitik.¹²⁰ Av dessa kulturpolitiska utmaningar kan invånarnas begränsade deltagande i kulturaktiviteterna benämnas som en kulturpolitisk utmaning som beror på särskilda lokala omständigheter.

De ovan nämnda kulturpolitiska utmaningar vill de kulturpolitiskt ansvariga i kommunen lösa genom att utforma ett formellt fastställt kulturpolitiskt styrdokument för Grundarfjörðurs kommun.¹²¹

Reykjaviks kommun är Islands och den isländska kulturpolitikens huvudstad. Denna kommun är utan konkurrens Islands större, nästan två tredjedelar av den isländska befolkningen är bosatt här. Kommunen har ett fastställt kulturpolitiskt styrdokument med tydligt definierade kulturpolitiska mål. Kulturfrågorna behandlas i en egen nämnd.¹²² Den utskickade enkäten besvarades av kulturchefen i Reykjavik.

Reykjaviks kulturchef menar att de största kulturpolitiska utmaningarna inom Reykjaviks kommun är att se till att kulturlivet präglas av mångfald, samt att det finns ett aktivt deltagande i kulturlivet bland de boende i Reykjavik och bland besökarna. En viktig målgrupp för kulturlivet i Reykjavik är barnen och deras familjer. En viktig kulturpolitisk utmaning är därför att få denna målgrupp att aktivt delta i kulturlivet och att samtidigt från kulturpolitiskt håll samt från själva kulturlivet ta vara på det bidrag som barnen lämnar till kulturlivet. Reykjaviks kulturchef menar vidare att kultur och konst är en viktig del av barnens utbildning på alla nivåer och den kulturpolitiska utmaningen ligger i att se till att detta blir till ett reellt faktum. En annan kulturpolitisk utmaning är att bidra till att konsten får möjlighet till att utvecklas på sina egna villkor och att konsten får tillräckligt med potential för att hålla en hög standard. Därutöver menar Reykjaviks kulturchef att en viktig kulturpolitisk utmaning är av organisatorisk art och gäller de organ som lyder under kommunfullmäktige och som är ansvariga för kulturlivet. Utmaningen gäller att dessa organ skall hålla en hög standard i sitt arbete och spela en viktig roll för invånarna samt för besökarna i Reykjavik. Den sistnämnda kulturpolitiska utmaningen går ut på att se till att kulturen är en viktig faktor i kommunens ekonomiska liv.¹²³ Baserat på det empiriska material erhållet från denna enkätintervju har ingen av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna är särskild lokal anknytning.

¹¹⁹ Enkätintervju med ansvarig tjänsteman för marknadsföring i Grundarfjörðurs kommun, augusti 2010.

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Ibid.

¹²² Enkätintervju med kulturchefen i Reykjavik, september 2010.

¹²³ Ibid.

De nämnda kulturpolitiska utmaningarna vill kommunen lösa genom att de kulturansvariga inom ansvarig nämnd och förvaltning ser till att den formulerade kulturpolitiken är anpassad till kulturlivet. Kulturpolitiken skall med andra ord vara relevant samt användbar.¹²⁴

Vopnafjörður är en liten kommun belägen i nordöstra Island, den totala befolkningmängden är ca 700 personer varav ca 560 bor i tätorten och ca 140 på landsbygden. Vopnafjörður är en aktiv stad som anordnar flera återkommande kulturevenemang och kommunen är mycket utåtriktad – bland annat använder den sig av de sociala medierna Facebook, Twitter och Youtube i en stor utsträckning.¹²⁵ Enkäten besvarades av den administrativt ansvariga personen för kultur- och idrottsfrågor i Vopnafjörður.

Den största näringen i Vopnafjörður är säsongsfiske, detta har stor påverkan på de kulturpolitiska utmaningarna då det enligt den administrativt kulturansvariga personen är svårt att skapa ett intresse för kulturaktiviteter under de mest intensiva fiskemånaderna. En stor kulturpolitisk utmaning är därmed att skapa ett intresse hos befolkningen för ett deltagande i kulturlivet. Kommunens kulturansvariga person menar att den sysselsättning som invånarna i en kommun har och den vardagssituation som invånarna befinner sig i påverkar invånarnas deltagande i kulturlivet. I en befolkningsmässigt liten kommun, med en lågt utbildad befolkning och med ett stundtals intensivt arbete, finns mindre utrymme för kulturdeltagande än i en kommun i vilken många medborgare är högre utbildade. Det geografiska avståndet till huvudstaden och de ekonomiska frågorna är också kulturpolitiska utmaningar av vikt för denna kommun.¹²⁶ Av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna, kan två definieras som beroende på särskilda lokala omständigheter i denna lokala enhet: befolkningens sysselsättning och det geografiska avståndet till Reykjavik.

I Vopnafjörður försöker de kulturpolitiskt ansvariga att lösa de kulturpolitiska utmaningarna genom att varje år utforma en plan för det kommande året och från kommunens sida har man även kontakt med teatergrupper från Reykjavik. Denna kommun har inget fastställt kulturpolitiskt styrdokument.¹²⁷

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Enkätintervju med den administrativt ansvariga personen för kultur- och fritidsfrågor i Vopnafjörður, september 2010.

Vopnafjörður (2010). http://www.vopnafjardarhreppur.is/ithrottir_og_menning [2010-09-15].

Vopnafjörður (2010). <http://www.vopnafjardarhreppur.is/Forsida> [2010-09-15].

¹²⁶ Enkätintervju med den administrativt ansvariga personen för kultur- och fritidsfrågor i Vopnafjörður, september 2010.

¹²⁷ Ibid.

Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar på Island

Fördelningen av de kulturpolitiska utmaningarna som de isländska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i cirkeldiagrammet nedan med efterföljande förklaringstabell.

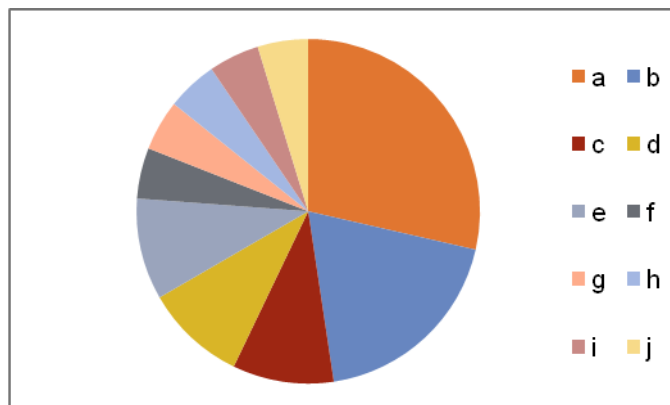

Diagram 5: Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar bland utvalda isländska lokala enheter.

I tabellen nedan presenteras de isländska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid mer än ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
a. Lokalt anknutna kulturpolitiska utmaningar. En stor del av de framlyfta kulturpolitiska utmaningarna berodde på särskilda omständigheter i den lokala enheten. Exempel på sådana särskilda omständigheter är en liten befolkning, långa geografiska avstånd eller ett begränsat deltagande i kulturlivet bland invånarna i kommunen.
b. Ekonomiska frågor. Kulturpolitiska utmaningar som handlar om ekonomiska frågor kan antingen bero på att det finns en brist på ekonomiska medel eller på att kulturen skall utgöra en viktig faktor inom kommunens ekonomiska fält, vilket skapar en kulturpolitisk utmaning.
c. Begränsat deltagande i kulturlivet. Innebär att intresset för det lokala kulturlivet är litet bland befolkningen. Till detta finns särskilda lokala förklaringar såsom en låg utbildningsgrad hos befolkningen och ett för orten specifikt försörjningssätt som försvårar ett deltagande i kulturlivet.
d. Det geografiska läget. Långa geografiska avstånd kan ge upphov till kulturpolitiska utmaningar genom antingen att den lokala enheten är belägen långt ifrån Reykjavik, kulturens huvudstad, eller genom att avståndet mellan de boende i kommunen är långt, vilket försvårar deras deltagande i det lokala kulturlivet.

- e. **Utveckling alternativ säkring av kulturlivet.** Denna kulturpolitiska utmaning ligger i att dels utveckla utbudet i det lokala kulturlivet, dels underhålla de lokala kulturinstitutionerna.

Tabell 9: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs mer än en gång i det empiriska materialet.

I tabellen nedan presenteras de isländska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid endast ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
f. Demokratisering av kulturen. Innebär att det kulturpolitiska arbetet riktas in på att öka den lokala enhetens invånares tillgänglighet till den lokala enhetens kulturliv.
g. Utveckling av barn- och ungdomskultur. Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att utveckla det kulturliv som vänder sig till barn och unga samt att främja denna målgrupps aktivitet i kulturlivet.
h. Avsaknad av kulturpolitik. Det saknas ett kulturpolitiskt styrdokument, vilket försvårar det kulturpolitiska arbetet.
i. Låg befolkningsmängd. En liten befolkningsmängd innebär dels att resurserna vikta åt kulturfrågor kan vara små, dels att det kan vara svårt att väcka tillräckligt stort intresse bland den lokala enhetens invånare för de aktuella kulturaktiviteterna.
j. Strävan efter mångfald. Den kulturpolitiska utmaningen består i att göra plats i det lokala kulturlivet för olika strömningar, idéer och kulturer.

Tabell 10: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs en gång i det empiriska materialet.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktiga kulturpolitiska utmaningar bland isländska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. Inom resonemanget kommer paralleller dras till centrala punkter i den isländska statliga kulturpolitiken.

Variationen på de isländska kommunerna är stor och de kulturpolitiska utmaningarna är likaså av varierad art. I denna kartläggning verkar kommunens enskilda situation och vardag påverka de kulturpolitiska utmaningarna då många av de kulturpolitiska utmaningarna beror på särskilda lokala omständigheter. Detta är ej förvånande då de isländska kommunernas geografiska och befolkningsmässiga förutsättningar skiljer sig mycket åt.

Samtliga tillfrågade isländska kommuner har angett ekonomiska frågor som en viktig kulturpolitisk utmaning. Omnämmandet av denna kulturpolitiska utmaning är förväntad med tanke på att det lokala kulturlivet på Island har präglats av ett sämre ekonomiskt tillstånd och att det isländska lokala kulturlivet många gånger har utvecklats endast tack vare de konrakt som den isländska staten har slutit med olika isländska regioner.

Av de fyra utvalda kommunerna har enbart Reykjavik ett författat och godkänt kulturpolitiskt styrdokument. Endast en av de tre isländska kommunerna som inte har ett kulturpolitiskt styrdokument anger att denna avsaknad innebär en kulturpolitisk utmaning. En tänkbar förklaring kan vara att dessa kommuner använder sig av sin regions utformade kulturpolitik när kulturpolitiska beslut skall fattas och därför inte upplever frånvaron av ett eget kulturpolitiskt styrdokument som problematiskt.

Förvånande är dock att ingen av de utvalda isländska kommunerna har angivit utveckling av lokal identitet samt utveckling av ort med hjälp av kultur som kulturpolitiska utmaningar av vikt, trots att främjandet av det nationella kulturarvet är en central del i den isländska statliga kulturpolitiken. En förklaring till detta kan vara att den nationella identiteten är mycket starkare än en eventuell lokal identitet, vilket medför att det inte sker kulturpolitiska ansträngningar i en större utsträckning för att främja den senare nämnda. En annan förklaring kan vara att arbetet för ett bevarande av den lokala identiteten är så implementerad i det vardagliga kulturpolitiska arbetet på lokal nivå att det inte betraktas som någon utmaning. Dessa två möjliga förklaringar är varandras motsatser och med stöd i det empiriska material som har erhållits under arbetet med denna rapport kan jag inte avgöra vilken av dessa två förklaringar som är mest rimlig, eller om det finns ytterligare tänkbara förklaringar.

Fördelning av lösningar på de lokala kulturpolitiska utmaningarna

Fördelningen av lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som de isländska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i ett cirkeldiagram med efterföljande förklaringstabell.

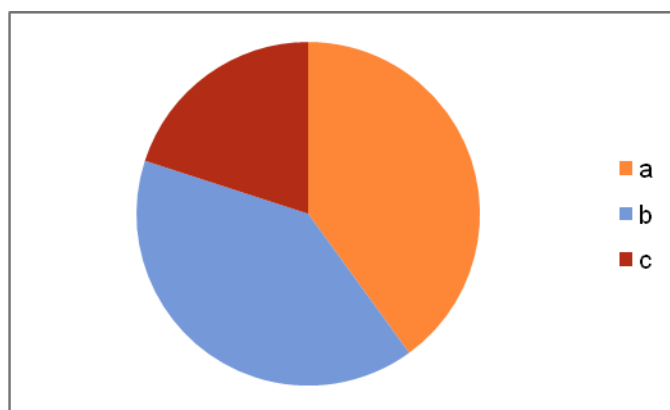

Diagram 6: Fördelning av använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna.

I tabellen nedan presenteras de lösningar som de utvalda isländska kommunerna har valt att lyfta fram som använda lösningar på sina lokala enheters kulturpolitiska utmaningar:

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna
<p>a. Samarbete/samverkan. Innebär att de kulturpolitiska utmaningarna bemöts genom att samarbete över institutions- och de nationella geografiska gränserna eftersökes.</p> <p>b. Utformande av lämplig kulturpolitik. Om den kulturpolitiska utmaningen består i att det inte finns något kulturpolitiskt styrdokument eller på att de kulturpolitiska planerna inte är tillräckliga, försöker man motverka detta genom att ett lämpligt kulturpolitiskt styrdokument utformas.</p> <p>c. Planering. Denna lösning kan i viss mån kopplas samman med den ovan nämnda lösningen Antagning eller anpassning av kulturpolitik, då planering innebär att planer görs upp för aktiviteten i det lokala kulturlivet under den närmaste framtiden.</p>

Tabell 11: Presentation av de angivna lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktigaste lösningarna på de kulturpolitiska utmaningar som används av de isländska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt.

En iakttagelse av de lösningar som de utvalda isländska kommunerna använder för att lösa de kulturpolitiska utmaningarna är att de nämnda lösningarna är få till antalet och till viss del likartade. Variationen mellan dessa är därmed liten. Vad detta beror på kan man bara spekulera i då denna rapports empiriska material inte ger något svar på detta. En möjlig förklaring kan vara att många isländska kommuner är små och därför inte kan utföra så många förändringar på egen hand, utan till stor del är beroende av samarbete med andra kommuner.

En andra iakttagelse som kan göras om de ovan formulerade lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna är att få är, med några undantag, konkret definierade. Frågan är om de tillfrågade kommunerna inte har en tydlig handlingsplan för hur de problem som kommunens kulturpolitik står inför ska hanteras, eller om information om denna endast inte har framkommit i det insamlade empiriska materialet.

NORGE

Syftet med detta delavsnitt är att presentera det resultat som har framkommit i de besvarade enkäterna vad gäller de viktigaste lokala kulturpolitiska utmaningarna samt lösningarna på dessa i utvalda lokala enheter i Norge. Delavsnittet avslutas med ett kort resonemang om det erhållna resultatet.

Presentation av resultat från enkätintervjuerna

Sandnes kommun är belägen i Rogaland fylkeskommun, i västra Norge. I denna kommun bor drygt 65 000 invånare. Kulturfrågorna har en egen nämnd, som delas med frågor rörande barn och det finns en särskilt utformad handlingsplan för kulturfrågor i kommunen med tydliga kulturpolitiska mål. Drygt 5 % av kommunens nettokostnader går till kulturverksamhet. Sandnes kommun samarbetar med tre andra kommuner inom Rogalands fylkeskommun och för även ett regionalt samarbete med själva fylkeskommunen. För tillfället deltar inte Sandnes kommun i något internationellt samarbete eller projekt.¹²⁸ Den utskickade enkäten har besvarats av kulturchefen i Sandnes kommun och av en kulturpolitiker i samma kommun.

Enligt den genomförda enkätintervjun är följande kulturpolitiska utmaningar de viktigaste: en vidareutveckling av de professionella kulturinstitutionerna och en hantering av tillväxten i kommunen. Bakgrunden till den sistnämnda kulturpolitiska utmaningen är att Sandnes kommun växer med över 1 000 personer per år. Detta gör det svårt för kommunens ansvariga att hitta tid för att både arbeta med kulturpolitisk förnyelse och med att skapa/arbota fram tjänster och bidrag för de invånare i kommunen som behöver detta i takt med att befolkningen ökar. I kommunen finns många barn och unga, som kräver andra politiska satsningar medförande att de kulturpolitiska satsningarna blir lidande. Därmed blir bristen på utveckling av kulturen i kommunen samt sämre ekonomiska förutsättningar också viktiga kulturpolitiska utmaningar i Sandnes kommun. Med tanke på de rådande villkoren i kommunen, är det ibland svårt att motivera kulturpolitiska satsningar när det finns många andra områden som kräver politiska insatser, vilket är en kulturpolitisk utmaning i sig. Att Sandnes kommun utvecklas till en större ort, innebär en förändring för staden vad gäller kommunens identitet. Hittills har denna kommun inte varit känd för sitt kulturella utbud: samhället Sandnes är beläget vid det större samhället Stavanger som historiskt sett har betraktats av allmänheten som ett samhälle med ett stort kulturutbud. Detta har medfört att även boende i Sandnes har begett sig till Stavanger när de har velat ta del av en kulturaktivitet. En ny lokal identitet måste skapas i Sandnes och i detta spelar kulturen en viktig roll. Detta kräver att kommunen arbetar med kulturlivet i en större utsträckning än vad som tidigare har skett. En viktig utmaning är att se till att det kulturpolitiska arbetet anpassas till de behov som barn och unga har och att det verkar demokratiserande.

¹²⁸ Enkätintervju med kulturchef och kulturpolitiker i Sandnes kommun, augusti 2010.

Avslutningsvis är en viktig kulturpolitisk utmaning att olika kulturaktörer ska delta mer i utvecklingen av staden/den lokala enheten.¹²⁹

Bland de ovan nämnda kulturpolitiska utmaningarna hittas tre som beror på särskilda omständigheter i den enskilda kommunen: det är ökningen av befolkningen i Sandnes kommun, utvecklingen av Sandnes från en mindre kommun till en större, samt befolkningens negativa inställning till kulturutbudet i Sandnes.

Hur söker Sandnes kommun att lösa dessa kulturpolitiska utmaningar? Enligt de tillfrågade respondenterna sker detta genom satsningar på kulturinstitutioner och på större arrangemang. Vidare söker man att öka effektiviteten inom kultursektorn och försöker ha mer aktivitet inom samma budgetram. Exempel på satsningar som man har försökt att göra inom en oförändrad budgetram är en satsning på kulturskolan och på ungdomsaktiviteter i Sandnes. Man försöker även att lösa de kulturpolitiska utmaningarna genom att visa på vilken nytta det finns med kultur, till exempel genom att lyfta fram att kultur ger avkastning inom näringslivet, att kultur skapar en levande och attraktiv ort och att en satsning på kultur i slutändan ökar kommunens värde.¹³⁰

Skånland kommun är belägen i Troms fylke i norra Norge. I denna kommun bor 2 880 personer. Kulturfrågorna har inte någon egen nämnd i Skånland. Kulturfrågornas ringa prioritering i Skånland kommun märks även på att det inte finns några särskilda kulturpolitiska mål formulerade, däremot finns det formulerade planer för idrotts- och friluftsförfrågor. Skånland kommun deltar i flera samarbeten på både kommunal och regional nivå, men inte i några internationella samarbeten eller projekt. 0,8 % av kommunens totala nettokostnader går till kulturverksamhet men samtidigt påpekas i enkätintervjun att kommunen söker och får projektmedel via externa källor från fylket och kommunen.¹³¹ Den utskickade enkäten har besvarats av kulturchefen i Skånland kommun.

De kulturpolitiska utmaningarna i Skånland kommun består i att bemanningen är för låg, att de ekonomiska medlen är för små, särskilt för kulturskola och bibliotek – andelen ekonomiska medel som läggs på de kulturpolitiska frågornas område har reducerats från 1,9 % till 0,8 %. Vidare är en kulturpolitisk utmaning att det i kommunen finns ett för litet intresse för kulturfältet och att en stor del av arbetet inom området ifråga överlåtes till volontärer eller till frivilliga krafter. Av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna kan en sägas bero på särskilda omständigheter i den lokala enheten: det låga intresset för kulturfältet i denna lokala enhet.

Lösningar som används i Skånland kommun för att lösa dessa kulturpolitiska utmaningar är att i de budgetförslag som formuleras, lägga fram vilka behov som

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid.

¹³¹ Enkätintervju med kulturchefen i Skånland kommun, augusti 2010.

finns i kulturlivet med tillhörande argument och därefter hoppas på att det skall ge resultat.

Verdal kommun är belägen i Nord-Trøndelag fylke i mellersta Norge. I denna kommun bor ca 14 200 personer. Kulturfrågorna har inte en egen nämnd utan behandlas i driftskommittén eller tillsammans med plan- och utvecklingsfrågor. Samtidigt finns det i kommunen tydligt formulerade kulturpolitiska mål. Av kommunens totala nettokostnad går 2,8 % till kulturverksamheten.¹³² Den utskickade enkäten har besvarats av verksamhetsledaren för kulturområdet i Verdal kommun.

Den tillfrågade verksamhetsledaren menar att de viktigaste kulturpolitiska utmaningarna i Verdal kommun är avsaknaden av en tillräckligt enhetlig kulturpolitik, att det fattas kulturpolitiska prioriteringar ur en långsiktig synvinkel och att det finns en för liten bemanning inom kultursektorn för att det skall kunna ske ett strukturerat och systematiskt arbete i en tillräckligt stor utsträckning. Vidare skriver verksamhetsledaren att viktiga kulturpolitiska utmaningar är att göra större satsningar på de personer som är i behov av särskilda anpassningar eller särskilt stöd för att kunna delta i kulturlivet eller i kommunens kulturaktiviteter och att de frivilliga och volontära kulturorganisationerna i kommunen skall få mer stöd och uppföljning från kommunens sida. Den kulturpolitiska utmaningen ligger därmed i att stödja och följa upp de nämnda organisationerna.¹³³ Enligt det presenterade empiriska materialet, verkar ingen av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna bero på särskilda lokala omständigheter i den enskilda lokala enheten.

I Verdals kommun söker man att lösa de kulturpolitiska utmaningarna på följande vis: genom uppföljning av kommunens skrivna plan för kulturfrågor och genom samarbete över verksamhetsgränserna och med frivilliga kulturorganisationer.

Vågå kommun är belägen i Oppland fylkeskommun i mellersta Norge. I denna kommun bor drygt 3 700 invånare. Kulturfrågorna organiseras politiskt tillsammans med frågor rörande barn och omsorg. Av kommunens totala nettokostnader går 5,2 % till kulturverksamhet. I denna kommun finns en särskild kulturtradition av musik och dans.¹³⁴ Den utskickade enkäten har besvarats av verksamhetsledaren för kulturfrågor i Vågå kommun.

Enligt de erhållna svaren från genomförda enkätintervjun finns det inga särskilda kulturpolitiska utmaningar, utan det kulturpolitiska målet i Vågå kommun är att upprätthålla den kulturpolitiska nivån som finns idag. Samtidigt nämner den tillfrågade verksamhetsledaren att kulturhus och idrottshallar är i ett ständigt behov av fysiskt underhåll.

¹³² Enkätintervju med verksamhetsledaren för kulturområdet i Verdal kommun, september 2010.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Enkätintervju med verksamhetsledaren för kulturfrågor i Vågå kommun, september 2010.

De kulturpolitiska målen, och därmed i viss mån lösningen på de kulturpolitiska utmaningarna, uppnås i Vågå kommun genom att de ansvariga i kommunen försöker lyfta fram argument för hur viktig kulturen är för befolkningen i kommunen och att kulturen kan spela en viktig roll i arbetet för att minska utflyttningen av den unga generationen från kommunen. Samtidigt försöker de kulturpolitiskt ansvariga betona att satsningar på kultur kan medföra att kommunen blir attraktiv för potentiella medborgare som kan tänka sig att flytta till Vågå kommun.¹³⁵

Rogalands fylkeskommun är belägen i södra Norge och har en befolkningsmängd på 425 000 personer. Kulturpolitiken är inte organiserad i en egen nämnd utan tillsammans med fritids- och idrottsfrågor. 3,8 % av fylkeskommunens kostnader går till kultur.¹³⁶ Rogalands fylkeskommun för ett lokalt och ett regionalt samarbete inom det kulturpolitiska området och deltar även i ett antal olika EU-projekt.¹³⁷ Enkäten har besvarats av kulturchefen i Rogalands fylkeskommun.

Enligt kulturchefens svar i enkätintervjun framkommer att två av de huvudsakliga kulturpolitiska utmaningarna i Rogalands fylkeskommun hamnar inom det ekonomiska området, det handlar dels om att säkra att tillräckligt kapital finns till kulturaktiviteterna, dels om att skapa kapital till investeringar. Därutöver menar Rogalands kulturchef att de kulturpolitiska utmaningarna i Rogalands fylkeskommun handlar om att organisatoriskt sett förnya kulturinstitutionerna i fylkeskommunen, om att säkra och tillgängliggöra kulturminnena och om att vara en aktiv utvecklingsaktör inom det kulturpolitiska området. Noteras bör att såsom framkommer i enkätintervjun beror ingen av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna på en särskild lokal omständighet i fylkeskommunen.

Vilka metoder använder då Rogalands fylkeskommun för att lösa dessa kulturpolitiska utmaningar? Enligt Rogalands kulturchef sker detta genom ett regionalt samarbete med kommunerna och ett regionalt samarbete inom Vestlandet.¹³⁸ Vidare man gör man inom fylkeskommunen upp planer för kulturfältet och man för dialog med centrala aktörer i kulturlivet, vilket i sig är en form av samverkan.

¹³⁵ Ibid.

¹³⁶ Rogalands fylkeskommune (2010). *Hva brukes pengene till?*
http://www.rogfk.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=1471&I=4127&mid=1362&sid=1364&pid=1362 [2010-08-30].

¹³⁷ Enkätintervju med kulturchefen i Rogalands fylkeskommun, augusti 2010.

¹³⁸ Vestlandet är ett landområde i västra delen av Norge. I Vestlandet ingår följande fyra fylkeskommuner: Rogaland, Hordaland, Møre og Romsdal samt Sogn og Fjordane.

Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar i Norge

Fördelningen av de kulturpolitiska utmaningarna som de norska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i cirkeldiagrammet nedan med efterföljande förklaringstabell.

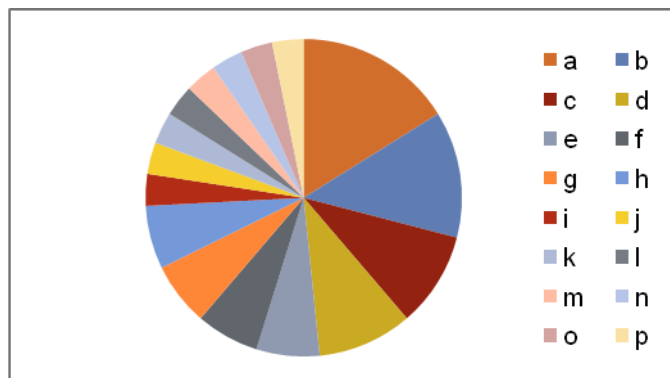

Diagram 7: Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar bland utvalda norska lokala enheter.

I tabellen nedan presenteras de norska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid mer än ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
a. Utveckling alternativ säkring av kulturlivet. Innebär dels att satsningar görs för att utveckla kulturlivets innehåll, dels att kulturinstitutioner utvecklas och underhålls fysiskt bland annat genom underhåll av byggnader, verksamhetsmässigt och organisatoriskt.
b. Ekonomiska frågor. Den kulturpolitiska utmaningen kan bestå i bristande ekonomiska resurser för kulturlivet, alternativt i att andra politiska områden prioriteras högre än det kulturpolitiska vad gäller fördelning av budget.
c. Lokalt anknutna kulturpolitiska utmaningar. De kulturpolitiska utmaningarna kan bero på särskilda omständigheter i de enskilda kommunerna såsom exempelvis en ökande befolkning eller ett litet intresse för kulturlivet från allmänhetens sida.
d. Demokratisering av kulturen. Denna kulturpolitiska utmaning består i att arbeta för att öka invånarnas tillgänglighet till kulturlivet. Satsningen kan ske med en särskild målgrupp i åtanke eller i största allmänhet.
e. Bevarande av kulturarvet/utveckling av den lokala identiteten. Den kulturpolitiska utmaningen går ut på att säkra och bevara ortens kulturarv samt även att utveckla den kulturella identiteten på orten.
f. Allmänhetens inställning. Denna kulturpolitiska utmaning innebär att befolkningen i den lokala enheten har ett bristande intresse för den lokala kulturpolitiken och dess innehåll.
g. För liten bemanning inom kulturförvaltningen/kultursektorn. Den

nämnda bemanningen är inte tillräcklig för att till fullo genomföra de kulturpolitiska satsningarna som behövs. Denna kulturpolitiska utmaning kan kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkt b. **Ekonomiska frågor.**

- h. **Avsaknad av kulturpolitik.** Detta behöver inte innebära att en kulturpolitik saknas helt utan kan även betyda att det finns ett fastställt kulturpolitiskt styrdokument men att detta inte är tillräckligt, alternativt att det saknas tillräckligt långsiktiga kulturpolitiska prioriteringar.

Tabell 12: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs mer än en gång i det empiriska materialet.

I tabellen nedan presenteras de norska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid endast ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska lösningar

- i. **Stöd till föreningsliv.** Detta innebär att den kulturpolitiska utmaningen är att ge stöd till de ideella organisationerna i kommunen.
- j. **Utveckling av samhället/den lokala enheten.** Den kulturpolitiska utmaningen består i att det sker en utveckling av det lokala samhället med hjälp av satsningar på kultur.
- k. **Ingen särskild kulturpolitisk utmaning finns.** Den tillfrågade anger att det inte finns någon kulturpolitisk utmaning som bedöms som särskilt viktig.
- l. **Att upprätthålla dagens nivå.** Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att behålla den rådande nivån på den lokala enhetens kulturliv.
- m. **En ökande befolkning.** Att befolkningen ökar innebär att den lokala enhetens utgifter ökar, vilket i sin tur innebär att det kulturpolitiska området riskerar att få en mindre andel av den lokala enhetens fördelade ekonomiska medel. Denna kulturpolitiska utmaning kan därför kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkten b. **Ekonomiska frågor.**
- n. **Förändring av kommunens arbetsområde och engagemang i kulturen.** Denna kulturpolitiska utmaning innebär att förändringar har skett inom den lokala enheten och att detta har skapat förändringar för det kulturpolitiska området och för de kulturpolitiska arbetsinsatserna.
- o. **Utveckling av barn- och ungdomskultur.** Detta innebär att det sker kulturpolitiska satsningar på att dels utveckla det kulturområde som vänder sig till barn och unga, dels på att få fler barn och unga att delta i kulturaktiviteterna.
- p. **Mer överlåtet ansvar till frivilliga och volontära krafter.** Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att arbetsuppgifter från kulturlivet respektive från det kulturpolitiska området överlåtes till ideella krafter.

En risk med ett sådant förhållande kan vara att kompetensen inom kultursektorn eller inom det kulturpolitiska området utvecklas negativt.

Tabell 13: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs en gång i det empiriska materialet.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktiga kulturpolitiska utmaningar bland norska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. Inom resonemanget kommer parallella dras till de tankar som Hans Clemetz har lyft fram under den genomförda telefonintervjun samt till Oddveig Storstads rapport *Kommunal kultursektor i endring*.

I Oddveig Storstads rapport står att läsa att satsningar på kultur har skett av instrumentella skäl och inte nödvändigtvis till följd av kulturens egenvärde. Detta sker bland annat genom att kultur används som ett medel för att främja turism, samt även i viss del till att bidra till utveckling av den aktuella staden eller samhället.¹³⁹ Med tanke på detta är det intressant att endast en norsk lokal enhet av de tillfrågade uppgav en utveckling av stad/kommun/region/ort som en viktig kulturpolitisk utmaning. Med andra ord verkar kommunerna i denna rapports empiriska material inte se satsningar på kultur som i förlängningen skall leda till att samhället ifråga utvecklas som viktiga utmaningar. Att de utvalda norska kommunerna i denna rapport presenterar utveckling av kultur som den vanligast förekommande kulturpolitiska utmaningen, verkar tyda på att satsningar på kultur huvudsakligen sker med kulturens egenvärde i åtanke snarare än kulturens instrumentella värde. Samtidigt vill jag åter påpeka att denna rapports empiriska material är för litet för att sådana slutsatser skall kunna dras.

I Norge finns sedan år 2007 en ramlag reglerande lokal kulturpolitik. Lagen fastställer riktlinjer för den offentliga sektorns ansvar på kulturområdet. Det är upp till varje enskild kommun om hur de kulturpolitiskt ansvariga vill lägga upp och implementera kulturpolitiken i den egna kommunen, men de kulturpolitiskt ansvariga måste upprätthålla en övergripande målsättning om att alla invånare i kommunen skall ha möjlighet till deltagande i det lokala kulturlivet. Då en stor del av den kulturpolitiska utformningen är frivillig och, som ovan nämnts, upp till den enskilda kommunen eller fylkeskommunen att fatta beslut om, menar Hans Clementz under telefonintervjun att detta medför att nedskärningar är enklare att genomföra på kulturområdet än på andra politiska områden såsom exempelvis vård och skola. Detta utgör en kulturpolitisk utmaning dels för att de ekonomiska resurserna är knappa, dels för att få långsiktiga strategier utarbetas för det kulturpolitiska området och att kulturpolitik istället präglas av ad hoc-lösningar.¹⁴⁰ Det resultat som

¹³⁹ Storstad, Oddveig 2010. *Kommunal kultursektor i endring*. Bergen: Fagbokforlaget, s.78.

¹⁴⁰ Telefonintervju med Hans Clementz [2010-08-17].

framkommer i denna rapportens empiriska material visar upp ett likartat mönster som Clementz målar upp: vanligt förekommande kulturpolitiska utmaningar i denna rapportens material är just ekonomiska frågor samt en för liten bemanning inom kultursektorn respektive kulturförvaltningen vilken många gånger har orsakats av besparingar inom den lokala enheten. Ett par av de tillfrågade norska kommunerna nämner även att bristen på kulturpolitiska styrdokument och brist på tillräckligt långsiktiga kulturpolitiska planeringar utgör viktiga kulturpolitiska utmaningar för dessa lokala enheter. Den sistnämnda kulturpolitiska utmaningen, brist på tillräckligt långsiktiga kulturpolitiska planeringar, kan vara ett resultat av att många norska kommuner är små och att det kulturpolitiska området blir till ett mycket litet sakområde. Detta medför att kulturfrågor i dessa kommuner många gånger samordnas med andra frågor såsom exempelvis utbildnings-, hälso-, idrotts- eller miljöfrågor,¹⁴¹ vilket i sin tur medför att kulturfrågorna och planeringen av dessa får en lägre prioritering.

Fördelning av lösningar på de lokala kulturpolitiska utmaningarna

Fördelningen av lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som de norska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i ett cirkeldiagram med efterföljande förklaringsstabell.

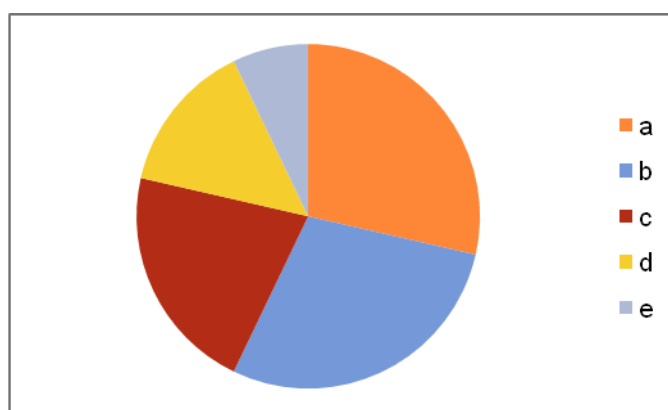

Diagram 8: Fördelning av använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna.

I tabellen nedan presenteras de lösningar som de utvalda norska lokala enheterna har valt att lyfta fram som använda lösningar på sina lokala enheters kulturpolitiska utmaningar:

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna

- a. **Samarbete/samverkan.** Kan ske på lokal, regional och statlig nivå med olika aktörer i kommuner, regioner eller kulturliv. Samverkan kan innebära att man har ett gemensamt arbete ihop eller att man för en dialog.

¹⁴¹ Storstad, Oddveig 2010. *Kommunal kultursektor i endring*. Bergen: Fagbokforlaget, s.122.

- b. **Konkreta lösningar.** Innebär konkret formulerade satsningar i kulturlivet genom exempelvis en satsning på fler ungdomsaktiviteter, en ökad satsning på kulturskolan etc.
- c. **Betoning av kulturens betydelse.** Innebär att de kulturpolitiskt ansvariga lyfter fram argument om hur viktig kulturverksamheten är för befolkningen i kommunen/regionen och genom detta försöka att erhålla en större satsning från kommunens sida på kultur. Argumenten för nyttan av kultursatsningar kan se olika ut, dessa kan vara ekonomibaserade, socialt baserade etc.
- d. **Planering/utformning av strategier.** De kulturpolitiska utmaningarna bemöts genom att en strategi utarbetas eller att en gällande planering förbättras.
- e. **Effektivisering.** Effektivisering och rationalisering sker av arbetsuppgifter inom kultursektorn/kulturförvaltning.

Tabell 14: Presentation av de angivna lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktigaste lösningarna på de kulturpolitiska utmaningar som används av de norska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. I detta avsnitt dras paralleller till den information som erhöles under telefonintervjun med Hans Clementz.

Diagram 8 ovan visar att det finns tre lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna som dominerar bland de norska lokala enheterna: samarbete/samverkan, konkreta insatser i det lokala kulturlivet samt betoning av kulturens betydelse för den lokala enheten. Under telefonintervjun lyfte Clementz just fram samverkan som en oerhört viktig metod för att kunna lösa de aktuella kulturpolitiska utmaningarna och menade samtidigt att det idag finns för lite tvärsektorieellt och tvärkommunalt samarbete inom de norska lokala enheterna.¹⁴² Med Clementz resonemang i åtanke kan det verka glädjande att just denna metod är en av dem som de lokala enheterna i denna rapports material lyfter fram som viktiga. Men samtidigt måste det komma ihåg att denna rapports empiriska material är mycket litet och inte behöver vara representativt för hela populationen. En annan invändning mot ett glädjande besked om att samarbete används i hög grad som en lösning på lokala kulturpolitiska utmaningar är att denna rapports material inte säger något om huruvida samarbetet är fruktbart – med detta menar jag att om samarbete lyfts fram av lokala enheter som en viktig lösning på kulturpolitiska utmaningar, innebär detta inte automatiskt att detta samarbete i praktiken har varit framgångsrikt. Denna undersökning är för liten för att kunna säga något om detta.

¹⁴² Telefonintervju med Hans Clementz [2010-08-17].

Under telefonintervjun sade Clementz även att för att en positiv utveckling av den lokala kulturpolitiken skall kunna ske, måste det finnas en tydlig förankring i ett lokalt sammanhang.¹⁴³ Även denna tanke hittas i det erhållna empiriska materialet då en av de mest framlyfta lösningarna på kulturpolitiska utmaningar är, som nyligen nämnt, att betona kulturens betydelse för den lokala enheten. Detta betyder att de kulturpolitiskt ansvariga lyfter fram de sätt på vilka kultursatsningar kan göra nytta för det lokala samhället och därmed skapas en naturlig förankring av kulturpolitiken i det lokala.

¹⁴³ Ibid.

SVERIGE

Syftet med detta delavsnitt är att presentera det resultat som har framkommit i de besvarade enkäterna vad gäller de viktigaste lokala kulturpolitiska utmaningarna samt lösningarna på dessa i utvalda lokala enheter i Sverige. Delavsnittet avslutas med ett kort resonemang om det erhållna resultatet.

Presentation av resultat från enkätintervjuerna

Göteborgs kommun/Göteborgs stad är belägen i västra Sverige. I kommunen bor 510 000 personer. Kulturfrågorna har en egen separat nämnd och förvaltning och ca 1 % av kommunens nettokostnad går till kulturverksamhet. Kommunen deltar i en mängd olika samarbetsprojekt, både nationellt och internationellt.¹⁴⁴ Enkäten har besvarats av en utredningsledare på Kulturförvaltningen i Göteborg.

Kulturförvaltningens utredningsledare anger att två viktiga kulturpolitiska utmaningar i Göteborgs kommun/Göteborgs stad är en demokratisering av kulturen, vilket innebär att så många medborgare som möjligt skall få tillgång till kulturen i den lokala enheten och en motverkning av segregationen i Göteborg. Därutöver nämner kulturförvaltningens utredningsledare att till de viktiga kulturpolitiska utmaningarna i Göteborg hör att ”Stärka museernas roll som mötesplats” och att ”Anpassa biblioteken till samtidens möjligheter, krav och behov”.¹⁴⁵ Bland de nämnda kulturpolitiska. Lokal problematik syns i de kulturpolitiska utmaningarna: Göteborg är en starkt segregerad stad.¹⁴⁶ Den kulturpolitiska utmaningen som handlar om att motverka segregation kan betecknas som beroende på en särskild lokal omständighet.

Det angivna svaret på vad som görs för att lösa de kulturpolitiska utmaningarna i Göteborgs kommun är att det sker en revidering av det kulturpolitiska styrdokumentet Kulturpolitisk strategi.¹⁴⁷ Vad de nya kulturpolitiska lösningarna kommer att innehålla framkommer därmed inte av svaret.

Helsingborgs kommun/Helsingborgs stad är en kommun belägen i södra Sverige. I denna kommun bor ca 128 000 människor. Kulturfrågorna är organiserade i en egen nämnd och ca 4-5 % av kommunens totala nettokostnader går till kulturverksamhet. Helsingborgs stad deltar i ett regionalt kulturpolitiskt samarbete.¹⁴⁸ Enkäten besvarades av kulturnämndens ordförande.

¹⁴⁴ Enkätintervju med utredningsledare på Kulturförvaltningen i Göteborgs kommun, augusti 2010.

¹⁴⁵ Ibid.

¹⁴⁶ Detta bekräftas bland annat i rapporten

Andersson Roger, Bråmås Åsa & Hogdal, Jon 2009. *Fattiga och rika – segregationen ökar.*

Flyttningmönster och boendesegregation i Göteborg 1990-2006. Uppsala: Uppsala universitet.

¹⁴⁷ Beskriver de nationella och de lokala målen.

¹⁴⁸ Enkätintervju med kulturnämndens ordförande i Helsingborg stad, augusti 2010.

Helsingbords stad står inför följande fem kulturpolitiska utmaningar: att effektivisera resurserna, att få fler barn och unga att aktivt delta i kulturen, att främja en demokratisk och tillgänglig kultur, att kulturen skall användas i utvecklingen av samhället genom att staden skall göras attraktiv med kulturens hjälp, samt att det skall finnas ett samarbete mellan kultursatsningar och det civila samhället. Utifrån det givna empiriska materialet verkar ingen av de nämnda kulturpolitiska utmaningarna bero på en specifik inneboende problematik.

Respondenten från Helsingborgs stad ger inte någon närmare förklaring till hur de kulturpolitiska utmaningarna skall lösas utan anger att de kulturpolitiskt ansvariga gör sitt bästa.¹⁴⁹

Robertsfors kommun är med svenska mått mätt en liten kommun med sina 6 900 invånare.¹⁵⁰ Kulturfrågorna har inte någon egen nämnd och förvaltning utan behandlas tillsammans med övriga frågor som rör näringsliv, fritid etc. Robertsfors kommun ingår inte i något kommunalt samarbete inom det kulturpolitiska området, varken på nationell eller på internationell nivå, men däremot deltar kommunen i regionala kulturpolitiska projekt. Det förekommer inte någon aktiv kulturpolitisk debatt i kommunen. I kommunen finns det tydligt formulerade kulturpolitiska mål. Av kommunens totala nettokostnad går ca 0,2 % till kulturverksamhet.¹⁵¹ Den utskickade enkäten besvarades av kulturesekreteraren i Robertsfors kommun.

Den minskande befolkningen i kommunen, föranledd av en ökad utflyttning, innebär en stor utmaning för den lokala kulturpolitiken. Därtill hör till de kulturpolitiska utmaningarna den minskande bemanningen inom kulturförvaltningen, samt de minskade ekonomiska möjligheterna. Dessa tre kulturpolitiska utmaningar hör samman. I slutet av enkätintervjun skriver kulturesekreteraren: ”Kultur och kulturarv är en viktig del i människors vardag. Hållbara miljöer för konst- och kulturutbud och möjligheter till skapande verksamhet är betydelsefulla faktorer när människor väljer arbetsplats och boendeort. De väger också tungt när företag väljer var man skall etablera sig”.¹⁵² Med andra ord lyfter kulturesekreteraren fram att kultur är en viktig del av samhället. Av de uppräknade kulturpolitiska utmaningarna beror en på särskilda omständigheter i just denna kommun: det handlar om den kulturpolitiska utmaningen som grundas i den ökade utflyttning från kommunen.

Inom kommunen söker man att lösa dessa problem genom ”ett aktivt regionalt samarbete inom Umeåregionen”¹⁵³ samt genom den marknadsföring av kommunen som sker inom Tillväxtenheten.¹⁵⁴

¹⁴⁹ Ibid.

¹⁵⁰ Den minsta kommunen i Sverige är Bjurfors kommun som har ca 2500 invånare.

¹⁵¹ Enkätintervju med kulturesekreteraren i Robertsfors kommun, augusti 2010.

¹⁵² Ibid.

¹⁵³ Ibid.

¹⁵⁴ Tillväxtenhetens uppdrag är att marknadsföra kommunen.

Söderhamns kommun är belägen i landskapet Hälsingland, mitt i Sverige. I denna kommun bor ca 26 000 personer, befolkningen är minskande. Kulturfrågorna organiseras inte i en separat nämnd utan tillsammans med frågor gällande samhällsutveckling. Kommunen samarbetar med flera europeiska orter, bland annat med ”Kunda i Estland och Szigethalom i Ungern”.¹⁵⁵ Nästan 1 % av de skattemedel som förmedlas till nämnderna, ges i 2010 års budget till Kultur- och samhällsutvecklingsnämnden.¹⁵⁶ Enkäten har besvarats av kultur- och fritidschefen i Söderhamns kommun.

Enligt Söderhamns kultur- och fritidschef har kommunen problem med ett föreningsliv som tappar fart. Andra utmaningar är att utforma ett kulturliv som berör alla, att utveckla barn- och ungdomskultur, att koppla samman kultur med en utveckling av samhället – det vill säga, genom att satsa på kultur vill man utveckla någon del av samhället eller lösa ett samhällsproblem. Avslutningsvis är en kulturpolitisk utmaning att utveckla de kulturella kreativa näringarna (vilket också är sammankopplat med en utveckling av samhället). En lokalt anknuten kulturpolitisk utmaning är det minskande föreningslivet i denna kommun.

Just föreningslivets försvagning är en viktig kulturpolitisk fråga för Söderhamns kommun. ”Föreningslivets försvagning diskuteras mycket. Det finns förslag på åtgärder som skulle kunna stärka föreningslivet utöver ökade bidrag, som t.ex. vaktmästarstöd och administrativt stöd. Jag misstänker att det inte är föreningslivet ni i första hand tänker på i samband med kulturpolitiken, men i en liten kommun är föreningarna centrala inte minst som arrangörer.”¹⁵⁷ Därutöver används nätverksbyggande och kontaktskapande, det vill säga. samverkan, för att lösa de kulturpolitiska utmaningarna i Söderhamn.

Region Skåne utgör tillsammans med Västra Götalandsregionen Sveriges två äldsta och mest etablerade regioner. Till skillnad från landstingen har regionerna ett större ansvar för den regionala utvecklingen. Region Skåne är beläget i södra Sverige och har 1,23 miljoner invånare. Regionen styrs av regionfullmäktige (som är det högsta beslutande organet). I Region Skåne har kulturen en egen nämnd, som verkar på uppdrag av regionfullmäktige, och en egen förvaltning.¹⁵⁸ Av regionens totala

Robertsfors kommun (2010). *Tillväxtenhet*. <http://www.robertsfors.se/default.aspx?di=1133> [2010-08-30].

¹⁵⁵ Enkätintervju med kultur- och fritidschef i Söderhamns kommun, augusti 2010.

Söderhamns kommun (2010). *Nämnder*.

<http://www.soderhamn.se/politikdemokrati/sastyrssoderhamn/namnder.4.11e321491179eaa6008800016888.html> [2010-08-30].

Söderhamns kommun (2010). *Hur många bor i Söderhamn?*

<http://www.soderhamn.se/omsoderhamn/befolkning.4.cd1771b11927f1f0c6800038726.html> [2010-08-30].

¹⁵⁶ Mer exakt 0,95 %

Söderhamns kommun 2010. *BUDGET 2008-2011 samt PLAN 2012*, s. 27.

¹⁵⁷ Enkätintervju med kultur- och fritidschef i Söderhamns kommun, augusti 2010.

¹⁵⁸ Region Skåne (2010). *Kulturnämnden*. <http://www.skane.se/templates/Page.aspx?id=33313> [2010-08-20].

nettokostnad går 0,9 % till kulturverksamhet. Region Skåne ingår i ett flertal kulturpolitiska projekt, både nationellt och internationellt, och är exempelvis aktiva inom det samnordiska projektet Kultur och hälsa samt i nationella och internationella samarbeten (med främst Danmark och Norra Tyskland).¹⁵⁹ Den utskickade enkäten har besvarats av den regionala kulturförvaltningens verksamhetsstrateg i Region Skåne.

I Region Skåne är en av de kulturpolitiska utmaningarna den pågående regionaliseringen av den statliga kulturpolitiken. Andra kulturpolitiska utmaningar av vikt är implementeringen av ett bredare kulturbegrepp (i vilket ”folkbildningsområdet, biblioteksverksamheten och det lokala kulturlivet ges större uppmärksamhet”¹⁶⁰), förskjutningen av fokus från producent av kultur till arrangör, samt två typer av samverkan: samverkan med Skånes kommuner samt samverkan med kulturlivet i Skåne. I de båda sistnämnda fallen är syftet med samverkan att få till stånd en gemensam regional kulturplan. Med andra ord strävar man inte efter samverkan i största allmänhet utan man har ett tydligt mål med och särskilda frågor som skall ingå i denna samverkan. Att utveckla denna kulturplan är något specifikt för Region Skåne och de andra landstingen som ingår i kultursamverkanmodellen.¹⁶¹

De nämnda kulturpolitiska utmaningarna vill man i Region Skåne bemöta genom att föra en dialog med kommunerna och med kulturlivet samt genom att förstärka resurserna inför genomförandet av en ny kulturplan 2011.

Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar i Sverige

Fördelningen av de kulturpolitiska utmaningarna som de svenska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i cirkeldiagrammet nedan med efterföljande förklaringsstabell.

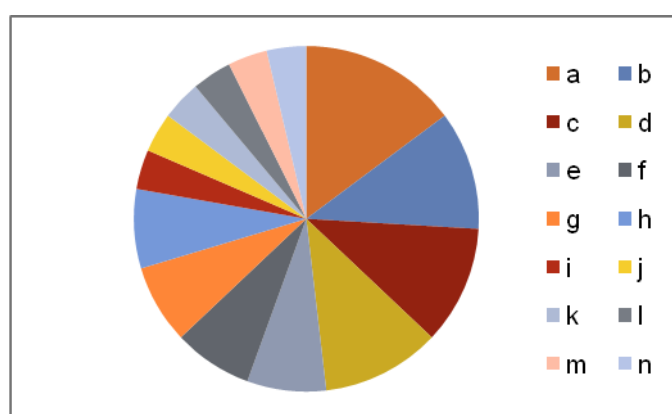

Diagram 9: Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar bland utvalda svenska lokala enheter.

¹⁵⁹ Enkätintervju med regionala kulturförvaltningens verksamhetsstrateg i Region Skåne, september 2010.

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Kultursamverkanmodellen presenterades i kapitel 2, i samband med presentationen av den statliga kulturpolitiken i Sverige.

I tabellen nedan presenteras de svenska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid mer än ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
<p>a. Demokratisering av kulturen. Denna kulturpolitiska utmaning innebär att satsningar på kultur sker för att alla invånarna i de lokala enheterna skall ha tillgång till den lokala enhetens erbjudna kulturliv. I arbetet för en ökad tillgänglighet kan en särskild målgrupp prioriteras, men satsningen på en ökad tillgång till kulturaktiviteterna kan även vara vänd till den breda allmänheten.</p> <p>b. Samarbete/samverkan. Innebär att den kulturpolitiska utmaningen består i att sträva efter respektive delta i ett samarbete över sektorsgränser och geografiska gränser.</p> <p>c. Utveckling av samhället/den lokala enheten. Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att genom satsningar på kulturlivet utveckla och förbättra den lokala enheten.</p> <p>d. Lokalt anknutna kulturpolitiska utmaningar. Innebär att de kulturpolitiska utmaningarna beror på särskilda omständigheter i de enskilda kommunerna. Det kan i sådana fall exempelvis handla om en minskande befolkning.</p> <p>e. Ekonomiska frågor. Det kulturpolitiska områdets ekonomiska möjligheter minskar, detta innebär att de ekonomiska resurserna måste användas på bästa sätt och kulturverksamheten effektiviseras.</p> <p>f. Utveckling alternativ säkring av kulturlivet. Innebär att kulturpolitiska satsningar sker för att kulturlivet skall kunna utvecklas, helt eller delvis för sitt egenvärdes skull.</p> <p>g. Motverkning av segregation. Genom kulturpolitiska satsningar vill man minska de klyftor och det utanförskap som finns i den lokala enheten. Den kulturpolitiska utmaningen handlar i slutändan om att utveckla den lokala enheten och kan därför kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkt c. Utveckling av stad/kommun/region/ort.</p> <p>h. Utveckling av barn- och ungdomskultur. Denna kulturpolitiska utmaning består i att göra satsningar på den del av kulturlivet som vänder sig till barn och unga samt i att få fler barn och unga att bli intresserade av kulturlivet i den lokala enheten.</p>

Tabell 15: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs mer än en gång i det empiriska materialet.

I tabellen nedan presenteras de danska lokala enheternas viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid endast ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
i. Stöd till föreningsliv. Till följd av en minskande aktivitet i den lokala enhetens föreningsliv, måste kulturpolitiska satsningar göras för att motverka denna utveckling och för att stärka föreningslivet.
j. En minskande befolkning. Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att befolkningen minskar till följd av en pågående utflyttning från kommunen.
k. En minskad bemanning inom kulturförvaltning/kultursektor. Som ett led i effektivisering eller besparingsarbetet reduceras bemanningen inom kulturförvaltningen och/eller kultursektorn. Denna kulturpolitiska utmaning kan kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkt e. Ekonomiska frågor.
l. Den pågående regionaliseringen av den statliga kulturpolitiken. Innebär att regionen ifråga får överta ett större ansvar för kulturpolitiken från staten.
m. Att fokusera på vem som arrangerar snarare än på vem som producerar.
n. Att implementera ett bredare kulturbegrepp. Innebär att det inom kulturpolitiken använda kulturbegreppet skall göras bredare och att fler betydelser skall läsas in i detta begrepp.

Tabell 16: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs en gång i det empiriska materialet.

Resonemang om det erhållna resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktiga kulturpolitiska utmaningar bland svenska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. Inom resonemanget kommer paralleller dras till de tankar som Calle Nathanson har lyft fram under den genomförda telefonintervjun.

De kulturpolitiska utmaningarna som de svenska lokala enheterna lyfter fram som viktiga är många och relativt jämnt fördelade, det innebär att det finns ingen kulturpolitisk utmaning som kan sägas vara mer dominerande än andra. Under telefonintervjun sade Nathanson att kulturell verksamhet kan bidra till en hållbar och positiv utveckling av samhället.¹⁶² En genomgång av de mest nämnda kulturpolitiska utmaningarna bland svenska lokala enheter visar att dessa berör just detta: flera av de viktiga kulturpolitiska utmaningarna i de utvalda svenska enheterna handlar om att genom kulturpolitiska satsningar förbättra samhället. Dels handlar det om den direkt formulerade kulturpolitiska utmaningen att kulturpolitiska satsningar skall sträva

¹⁶² Telefonintervju med Calle Nathanson [2010-08-31].

efter att utveckla samhället, dels om formulerade kulturpolitiska utmaningar som i förlängningen leder till en positiv utveckling av samhället. Ett exempel på en sådan kulturpolitisk utmaning är bekämpandet av segregation inom kulturpolitiska satsningar.

Samtidigt menar Nathanson att det är viktigt att kulturen inte förlorar sitt egenvärde, utan att kulturen tillåts att vara stark med en hög kvalitet.¹⁶³ Denna tanke återfinns på olika sätt i de kulturpolitiska utmaningar som de svenska utvalda lokala enheterna lyfter fram. Den kulturpolitiska utmaning som direkt går ut på att utveckla alternativt säkra kulturlivet i den lokala enheten tillhör inte de vanligast nämnda kulturpolitiska utmaningar bland de svenska lokala enheterna. Men i det empiriska materialet framkommer att det finns kulturpolitiska utmaningar som på ett indirekt sätt handlar om utveckling av kulturlivet. Jag tänker då främst på den kulturpolitiska utmaning som flest svenska lokala enheter lyfter fram, vilken går ut på en demokratisering av kulturen. Denna innebär indirekt att det sker en satsning på kulturlivet för att det skall kunna utvecklas och förbättras på ett sådant sätt att den lokala enhetens medborgare skall få tillgång till den lokala enhetens kulturverksamhet.

Fördelning av lösningar på de lokala kulturpolitiska utmaningarna

Fördelningen av lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som de svenska utvalda kommunerna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i ett cirkeldiagram med efterföljande förklaringsstabell.

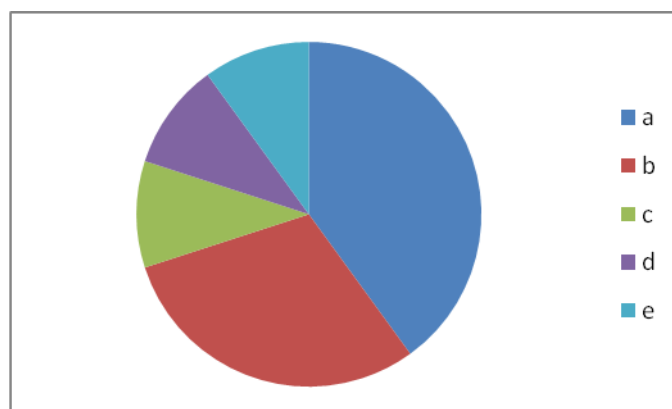

Diagram 10: Fördelning av använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna.

I tabellen nedan presenteras de lösningar som de svenska lokala enheterna lyfter fram i det empiriska materialet.

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna

- Samarbete/samverkan.** De kulturpolitiska utmaningarna sökes lösas genom ett etablerat alternativt ett eftersträvat samarbete/samverkan med aktörer inom olika lokala enheter, inom kulturförvaltning och inom kultursektorn.

¹⁶³ Ibid.

- b. **Förstärkta resurser.** Innebär att resurserna till det kulturpolitiska området förstärks. Denna typ av lösning innebär också att ett icke-ekonomiskt stöd ges till kulturlivet.
- c. **Marknadsföring av lokal enhet.** Denna lösning går ut på att satsningar gör på att attraktivt lyfta fram kommunen
- d. **Ta kloka beslut.** De kulturpolitiska utmaningarna försökes lösas genom att de kulturpolitiskt ansvariga gör sitt bästa.
- e. **Planering/utformning av strategier.** Innebär att nya strategier utformas och att gamla revideras.

Tabell 17: Presentation av de angivna lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktigaste lösningarna på de kulturpolitiska utmaningar som används av de norska lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt.

De två lösningar på kulturpolitiska utmaningar som flest utvalda svenska lokala enheter nämner är samarbete/samverkan samt förstärkta resurser. Den sistnämnda lösningen innebär konkret att kulturlivet tilldelas större resurser, både ekonomiska och icke-ekonomiska. Under den genomförda telefonintervjun lyfter Nathanson fram just dessa två lösningar som viktiga då han menar för det första att för att kunna lösa de kulturpolitiska utmaningarna som lokala enheter stöter på måste det finnas en väl utvecklad samverkan på kommunal, regional och statlig nivå. För det andra menar Nathanson att för att kulturen skall kunna bidra till en hållbar samhällsutveckling måste kulturen vara stark. För att detta i sin tur skall kunna uppnås är det viktigt att den lokala enheten ger kulturlivet det stöd som behövs.¹⁶⁴

Att de lösningar på kulturpolitiska utmaningar som nämns i denna rapportens empiriska material väl följer Nathansons tanke om hur de lokala enheternas kulturpolitiska utmaningar skall lösas innebär dock inte att de kulturpolitiska utmaningarna automatiskt löses i praktiken genom detta. I denna rapport finns inte utrymme för en undersökning av hur väl planerade lösningar faller ut i praktiken, denna fråga är dock viktig och är därför ett angeläget forskningsförslag för framtida studier.

¹⁶⁴ Telefonintervju med Calla Nathanson [2010-08-31].

SAMMANFATTANDE KARTLÄGGNING AV UTMANINGAR I NORDISK LOKAL KULTURPOLITIK

Syftet med detta kapitel är att presentera en resonerande kartläggning kring det resultat som denna rapportens empiriska material har givit om utmaningar i den lokala kulturpolitiken i de nordiska länderna. Det underlag som kartläggningen bygger på gör inga anspråk på att vara representativt, utan erbjuder endast ett urval fall på vilka en första analys av tänkbara trender kan identifieras.

Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar i de nordiska länderna

Fördelningen av de kulturpolitiska utmaningarna som de nordiska ländernas utvalda lokala enheter har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i cirkeldiagrammet nedan med efterföljande förklaringsstabell.

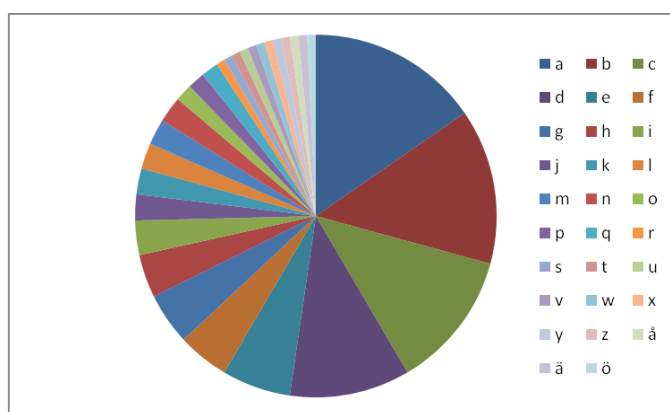

Diagram 11: Fördelning av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar bland utvalda lokala enheter i de nordiska länderna.

I tabellen nedan presenteras de nordiska ländernas lokala enheters viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid mer än ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar
a. Lokalt anknutna kulturpolitiska utmaningar. Innebär att de kulturpolitiska utmaningarna beror på särskilda omständigheter i en enskild lokal enhets fall.
b. Demokratisering av kulturen. Denna kulturpolitiska utmaning innebär en satsning på att alla invånare skall kunna ta del av kulturen och att kulturlivet skall vara tillgängligt för alla.
c. Utveckling alternativt säkring av kulturlivet. Kulturpolitiska satsningar görs för att kulturlivet skall kunna fortleva och utvecklas. Till denna grupp räknas kulturpolitiska utmaningar som går ut på att förnya och underhålla kulturinstitutioner och byggnader som är relevanta inom kulturområdet, exempel på sådana är kulturhus och idrottshallar. Under punkt h. hittas den kulturpolitiska utmaningen Utveckling av barn- och ungdomskulturen. Denna kan sägas också handla om en

utveckling av kulturlivet, men behandlas i detta fall separat under en egen punkt.

- d. **Ekonomiska frågor.** Det kulturpolitiska arbetet begränsas många gånger av ekonomiska faktorer och den kulturpolitiska utmaningen ligger i att använda de resurser som finns på bästa och mest effektiva sätt samt i att göra kloka prioriteringar.
- e. **Utveckling av samhället/den lokala enheten.** Detta betyder att satsningar på kultur och kulturliv sker för att den aktuella lokala enheten skall kunna utvecklas eller förbättras.
- f. **Samarbete/samverkan.** Den kulturpolitiska utmaningen i denna kategori handlar om att sträva efter, upprätta eller genomföra ett samarbete, inom den lokala enheten, nationellt och/eller internationellt, med olika aktörer och grupper.
- g. **Liten respektive minskande bemanning inom kulturförvaltning/kultursektor.** Detta innebär att bemanningen inom de nämnda områdena är för liten respektive minskar. I sin tur kan detta bero på att det har skett en omorganisering eller en prioritering inom ansvarig förvaltning/sektor så att antalet tjänster har minskat, att det är svårt att locka nya potentiella personer till dessa tjänster eller **att många arbetsuppgifter inom området överlåtes till frivilliga respektive volontära krafter.**
- h. **Utveckling av barn- och ungdomskultur.** Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att utveckla det nämnda området och att väcka intresse hos fler barn och unga att delta i och att konsumera kultur.
- i. **Allmänhetens inställning.** Kulturpolitiska utmaningar kan bero på att invånarna i den lokala enheten har ett lågt intresse för kultur och för ett deltagande i kulturlivet. **Allmänhetens deltagande i kulturlivet är därmed begränsat.** Detta kan i sig bero på olika omständigheter.
- j. **Stöd till föreningsliv.** Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att arbeta för att stärka ett minskande föreningsliv.
- k. **Det geografiska läget.** När kulturpolitiska utmaningar beror på det geografiska läget innebär detta att det kulturpolitiska arbetet försvåras av långa geografiska avstånd. Problematiken kan bero på två ting: för det första att det geografiska avståndet är långt mellan den tillfrågade lokala enheten och det som anses för det kulturpolitiska centrumet och för det andra att många invånare i den lokala enheten bor avsidet vilket försvårar dessas deltagande i kulturlivet.
- l. **Bevarande av kulturarvet/utveckling av den lokala identiteten.** Inom det kulturpolitiska arbetet är en viktig uppgift att arbeta för att genom kulturpolitiska satsningar säkra den lokala identiteten och bevara kulturarvet i den lokala enheten.
- m. **Avsaknad av kulturpolitik** Denna kulturpolitiska utmaning kan bero på att det helt saknas ett kulturpolitiskt styrdokument i den lokala enheten, att det kulturpolitiska styrdokument som finns inte är tillräckligt, eller på att det finns en brist på långsiktiga kulturpolitiska

prioriteringar i den lokala enheten.

- n. **En minskande respektive låg befolkningsmängd.** Denna kulturpolitiska utmaning innebär att befolkningsmängden blir mindre alternativt är konstant låg. Ofta sker detta till följd av den unga generationen flyttar från den lokala enheten ifråga.
- o. **Införande av ny teknik.** Den kulturpolitiska utmaningen består i att ny digital alternativt multimedial teknik införs respektive utvecklas. Sannolikt handlar detta om att med hjälp av den nya tekniken öka befolkningens tillgänglighet till kulturlivet. Denna kulturpolitiska utmaning kan då kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkten b. **Demokratisering av kulturen.**
- p. **Motverkning av segregation.** Den kulturpolitiska utmaningen innebär att man med hjälp av satsningar på kultur vill minska klyftor och utanförskap i det lokala samhället. Den här kulturpolitiska utmaningen kan sägas höra samman med den kulturpolitiska utmaning som presenteras under punkten e. **Utveckling av samhället** då en motverkning av segregation och utanförskap i ett samhälle måste räknas som en satsning på att förbättra samhället i den lokala enheten.
- q. **Strävan efter mångfald/den mångkulturella verksamheten.** Den kulturpolitiska utmaningen består i ett arbete för en ökad mångfald och mångkultur inom den kulturella verksamheten i den lokala enheten.

Tabell 18: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs mer än en gång i det empiriska materialet.

I tabellen nedan presenteras de nordiska ländernas lokala enheters viktigaste kulturpolitiska utmaningar som angavs vid endast ett tillfälle i det empiriska materialet.

Kulturpolitiska utmaningar

- r. **Strävande efter stabilitet och harmoni i kommunen.** Efter en genomgången förändring i den lokala enheten finns det en viss oro och instabilitet i denna, den kulturpolitiska utmaningen ligger i att motverka detta. Denna kulturpolitiska utmaning kan kopplas samman med den kulturpolitiska utmaning som beskrivs under punkten e. **Utveckling av samhället/den lokala enheten.** Detta då ett strävande efter stabilitet och harmoni i kommunen kan ses som ett försök till att positivt utveckla samhället/den lokala enheten.
- s. **Utveckling av kultur inom ett särskilt område.** Den kulturpolitiska utmaningen ligger i att satsa på och utveckla en särskild, definierad, del av kulturlivet.
- t. **Åbo kulturhuvudstad under 2011.** Åbo har valts ut till kulturhuvudstad under det kommande året vilket medför att Åbo kommun ställs inför en särskilda kulturpolitisk utmaning.

- u. **Bättre villkor för kulturarbetare.** Precis som beteckningen anger består den kulturpolitiska utmaningen i att sträva efter att förbättra arbetsförutsättningarna för kulturarbetarna i kommunen.
- v. **Pågående förändringar i omgivningen.** Genom att det omgivande samhället har förändrats, har villkoren och förutsättningarna för det kulturpolitiska arbetet förändrats och nya utmaningar har uppstått.
- w. **Ingen särskild kulturpolitisk utmaning finns.** Den tillfrågade anger att det inte finns någon kulturpolitisk utmaning som bedöms som särskilt viktig inom den lokala enheten.
- x. **En ökande befolkning.** När den ekonomiskt sett icke-produktiva delen av befolkningen ökar såsom barn och unga, innebär det bland annat att det kan vara svårare att motivera varför en del av den lokala enhetens ekonomiska medel skall vikas åt kulturpolitiska frågor när det samtidigt finns en hel del andra politiska områden som är i stort behov av ekonomiskt stöd.
- y. **Att upprätthålla dagens nivå.** Den kulturpolitiska utmaningen består i att upprätthålla den nuvarande nivån i den utvalda kommunens kulturliv.
- z. **Den pågående regionaliseringen av den statliga kulturpolitiken.** Innebär att regionen ifråga får överta ett större ansvar för kulturpolitiken från staten.
- å. **Att fokusera på vem som arrangerar snarare än på vem som producerar.**
- ä. **Att implementera ett bredare kulturbegrepp.** Innebär att det inom kulturpolitiken använda kulturbegreppet skall göras bredare och att fler betydelser skall läsas in i detta begrepp.
- ö. **Förändring av kommunens arbetsområde och engagemang i kulturen.**

Tabell 19: Presentation av viktiga lokala kulturpolitiska utmaningar som angavs en gång i det empiriska materialet.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Syftet med detta avsnitt är att föra ett kort resonemang om de viktiga kulturpolitiska utmaningar bland de nordiska ländernas lokala enheter som har presenterats i tidigare avsnitt. Inom resonemanget kommer paralleller dras till tidigare genomförd forskning inom området.

En granskning av det insamlade materialet visar att det finns en stor spretighet vad gäller de kulturpolitiska utmaningarna på lokal nivå i de nordiska länderna. Många av de tillfrågade lokala enheterna är ensamma om vissa kulturpolitiska utmaningar, vilket framkommer av cirkeldiagrammet ovan då **punkt r** till **punkt ö** representerar kulturpolitiska utmaningar som endast en lokal enhet har nämnt.

En del utmaningar är dock återkommande på lokal nivå och delas av många lokala enheter oavsett geografisk tillhörighet eller storlek på den lokala enheten. Nedan presenteras en diskussion i ett antal avsnitt av de kulturpolitiska utmaningar som har framkommit i det insamlade empiriska materialet. Avsnitten har delats upp i följande områden: **Decentralisering, ekonomiska frågor och förbättring av samhället.**

Decentralisering

Att olika lokala enheter har olika lokala behov och mål, är en av de viktigaste argumenten för genomförande av decentralisering/regionalisering. Man anser att den politiska makten skall flyttas ner på en så låg nivå som möjligt för att lättare kunna bemöta de specifika behov som varje lokal enhet har. Ur ett nordiskt perspektiv beror en stor del av de kulturpolitiska utmaningarna på lokala omständigheter såsom till exempel en minskning alternativt ökning av befolkningen i en kommun, litet intresse bland kommunens medborgare för kulturpolitiska satsningar eller stora geografiska avstånd. 50 %¹⁶⁵ av de svarande lokala enheterna uppgav minst en kulturpolitisk utmaning som beror på ett lokalt tillstånd i just den lokala enheten, uttryckt på ett annat vis kan sägas att i varje nordiskt land nämndes kulturpolitiska utmaningar beroende på särskilda lokala omständigheter mer än vid ett enstaka tillfälle.

Tanken om decentralisering av kulturpolitik hänger samman med tanken om en demokratisering av kulturlivet. Enligt välfärdsstatens ideologi skall kulturlivet/kulturaktiviteterna vara jämnt fördelade över landet, så att alla boende får tillgång till det kulturella utbudet, oavsett geografiskt läge och möjligheter att påverka de beslut som berör kulturlivet i den lokala enhet i vilken invånarna i fråga finns. Detta innebär att beslut rörande lokal kulturpolitik skall fattas så nära den lokala kulturpolitiken som möjligt. Den mest vanligt förekommande kulturpolitiska utmaningen bland de tillfrågade lokala enheterna är just frågan om en **demokratisering av kulturen**. Många kulturpolitiskt ansvariga menar att en av deras främsta kulturpolitiska utmaningar ligger i att arbeta för att så många av deras medborgare som möjligt skall ha tillgång till kulturlivet.

Den ovan nämnda kulturpolitiska utmaningen följs tätt av den utmaning som går ut på **utveckling alternativt säkerställande av kulturlivet**, vilket konkret innebär att kulturpolitiska satsningar görs för att kulturlivet i den lokala enheten skall kunna fortsätta utvecklas. Som tidigare nämnts behandlas i denna rapport den kulturpolitiska utmaningen **Utveckling av barn- och ungdomskulturen** inte som en del av den kulturpolitiska utmaningen **Utveckling alternativt säkerställande av kulturlivet i allmänhet**. Samtidigt innebär den förstnämnda kulturpolitiska utmaningen också att det sker en demokratisering av kulturen genom att en satsning på barn- och ungdomskultur vill vända sig till fler barn/unga. Detta då tanken i förlängningen är att fler barn och unga skall få tillgång till kulturlivet. I samtliga nordiska länders lokala enheter angav ett flertal av de tillfrågade lokala enheterna att

¹⁶⁵ 11 lokala enheter av totalt 22.

utveckling respektive säkerställande av kulturlivet var en viktig kulturpolitisk utmaning. Med andra ord verkar fortfarande kulturens egenvärde vara av stor vikt vid de lokala enheternas kulturpolitiska arbete och kulturens instrumentella värde har inte har inte tagit över fokus.

Frågan är, kan ett sådant samband skönjas i denna rapports empiriska material – dvs. att lokala enheter som ser en demokratisering av kultur som en kulturpolitisk utmaning även betraktar en utveckling av kulturen som en kulturpolitisk utmaning av vikt? Antal lokala enheter som anger att en viktig kulturpolitisk utmaning är **Utveckling alternativt säkerställande av kulturlivet i allmänhet** och/eller en **Utveckling av barn- och ungdomskulturen** samtidigt som de anger **Demokratisering av kulturen** som en viktig kulturpolitisk utmaning är 10 stycken. Antalet lokala enheter som anger att en viktig kulturpolitisk utmaning är **Utveckling alternativt säkerställande av kulturlivet i allmänhet** och/eller en **Utveckling av barn- och ungdomskulturen** utan att samtidigt ange **Demokratisering av kulturen** som en kulturpolitisk utmaning eller vice versa är fem stycken. Med andra ord verkar det vara mer förekommande att de lokala enheterna lyfter fram utveckling av kulturlivet som en kulturpolitisk utmaning, samtidigt som en demokratisering av kulturen lyfts fram som en utmaning. Detta är inte ett förvånande resultat då kulturlivet måste anpassas och utvecklas för att vara tillgängligt för medborgarna som inte är en statisk grupp. De lokala enheterna är därmed medvetna om detta.

Ett av motargumenten som brukar lyftas fram mot decentralisering och regionalisering är risken för att kompetensen skall bli (för) låg i vissa lokala enheter. Om vi tittar på cirkeldiagrammet ovan ser vi att i denna rapports empiriska material utmålades den kulturpolitiska utmaningen **Liten bemanning inom kulturförvaltning/kultursektorn** som den femte vanligaste bland de lokala enheterna i de nordiska länderna. Risken med en för liten bemanning bland dessa tjänster kan leda till att kvalitén på de utförda arbetsuppgifterna och/eller kompetensen hos de ansvariga sjunker, vilket skapar en destruktiv miljö för i detta fall de lokala enheternas kulturliv. Detta resultat skulle kunna tala för att det hos en del lokala enheter kan finnas farhågor om att de kulturpolitiska arbetsuppgifterna blir utförda på ett sämre sätt när de lokala enheterna får utökat ansvar för de nämnda arbetsuppgifterna eftersom kompetensen saknas. Samtidigt bör man komma ihåg att den kulturpolitiska utmaningen **Liten bemanning inom kulturförvaltning/kultursektorn** hamnar så högt upp på listan eftersom spretigheten är så hög bland de kulturpolitiska utmaningarna. Sett till siffror är det fyra lokala enheter som anger att en liten bemanning inom kulturförvaltningen/kultursektorn innebär en kulturpolitisk utmaning för dem och denna kulturpolitiska utmaning utgör knappt 5 % av det totala antalet kulturpolitiska utmaningar. För framtida studier kan det dock vara en idé att undersöka hur bemanningen ser ut bland de lokala enheterna, både vad gäller bemanningens utformning och konstellation, för att se hur väl de lokala enheterna klarar av det ökade ansvaret för särskilt kulturpolitiska uppgifter.

Vad gäller kompetens hos de kulturpolitiskt ansvariga i de lokala enheterna kan noteras att två av de tillfrågade lokala enheterna nämner **brist på lämplig kulturpolitik** som en kulturpolitisk utmaning av vikt. Avsaknad av ett kulturpolitiskt styrdokument kan medföra försvårande omständigheter för lyckade kulturpolitiska satsningar för en utveckling av kulturliv. Samtidigt bör poängteras att det endast handlar om ett fåtal lokala enheter som lyfter fram denna problematik.

Ekonomiska frågor

Kulturpolitiska utmaningar som handlar om det ekonomiska är den tredje vanligaste utmaningen som lokala enheter i de nordiska länderna lyfter fram i denna undersökning. Det är inte förvånande att ekonomiska frågor är en viktig kulturpolitisk utmaning då kulturpolitiska satsningar kan, jämfört med andra politiska områden, vara svårast att motivera och i samband med nedskärningar, sker sådana många gånger först och främst inom det kulturpolitiska området. Med andra ord verkar det vara ett stort problem för den lokala kulturpolitiken i Norden att de ekonomiska resurserna är för små med hänsyn till vilket arbete rörande kulturfrågor som skall utföras och krävs på den lokala nivån. Ett argument mot en decentralisering/regionalisering är att det finns risk för att kulturen bortprioriteras när det sker ekonomiska prioriteringar. En intressant fråga är hur den ekonomiska krisen har påverkat kulturområdets ekonomiska tillstånd, denna studie är tyvärr för liten för att kunna ge svar på detta.

För de enskilda länderna var det inte alltid dock de ekonomiska frågorna som ansågs vara den viktigaste kulturpolitiska utmaningen – till skillnad från de lokala enheterna i de övriga nordiska länderna formulerades inte ekonomiska frågor som en kulturpolitisk utmaning av ett flertal danska kommuner. Det empiriska materialet är dock för litet för att någon slutsats skall kunna dras av detta.

Förbättring av samhället

En annan observation är att kulturpolitiken används till att utveckla delar av samhället eller att åtgärda vissa problem i samhället som kanske inte direkt är kopplade till just kulturområdet, exempelvis motverkning av segregation, utanförskap och sociala klyftor. Genom att göra kulturpolitiska satsningar i andra områden än de rent kulturella, kan man visa vilken nytta sådana satsningar kan göra i arbetet för ett bättre samhälle och att kulturpolitiska satsningar behövs till mer än till att främja estetisk kultur. Därmed handlar det rent konkret om kulturpolitiska utmaningar som går ut på att med hjälp av satsning på kultur och kulturliv **utveckla samhället**, dels om de kulturpolitiska satsningar som går ut på att **motverka segregation** och **sträva efter mångfald**. I cirkeldiagrammet behandlas dessa tre var för sig. Men då syftet är detsamma kan dessa samräknas och i så fall blir slutsatsen att 12 av de totalt 22 lokala enheterna lyfter fram kulturpolitiska utmaningar som handlar om att göra samhället bättre eller utveckla det på något sätt.

En utveckling av en lokal enhets politiska områden, inte bara av det kulturpolitiska, kan resultera i att den lokala enhetens identitet påverkas. I det kommande resonemanget kommer parallellt att dras till det resultat som studien *Lokalt kulturliv i endring* har givit upphov till då denna studie behandlar just frågan om förändringar av lokala enheters lokala identitet. I *Lokalt kulturliv i endring* granskas det lokala kulturlivet i tre norska städer, vilka alla har genomgått stora interna förändringar efter att industrier lagts ner i samtliga tre orter. Agedal skriver att nedläggningen av en viktig uppbyggnadsdel i ett samhälle, i detta fall nedläggning av industrier, medför inte bara en nedgång i ekonomi för kommunen samt en ökad brist på arbetstillfällen, utan en sådan förändring kan även skapa en kris för den lokala identiteten i kommunen och i tron på framtiden. Vid ett sådant tillfälle kan skapandet av den lokala identiteten vara av stor vikt.¹⁶⁶ Majoriteten av de lokala enheter som ingår i denna rapportens empiriska material har inte genomgått lika drastiska och hastiga förändringar som orterna i Agedals studie, med undantag för de danska kommunerna av vilka en del har varit direkt berörda av den genomgångna danska kommunreformen. Andra kommuner har varit utsatta för mindre förändringar som till exempel en hastigt ökande befolkning, en minskad befolkning eller förändringar i politisk organisation. Med tanke på att endast tre kommuner i det insamlade materialet nämner bevarandet av kulturarvet alternativt skapande av lokal identitet som en viktig kulturpolitisk utmaning verkar detta problem inte vara allmänt stort.

Använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna i Norden

Fördelningen av lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna som de utvalda lokala enheterna i de nordiska länderna har lyft fram i enkätintervjuerna presenteras i ett cirkeldiagram med efterföljande förklaringstabell.

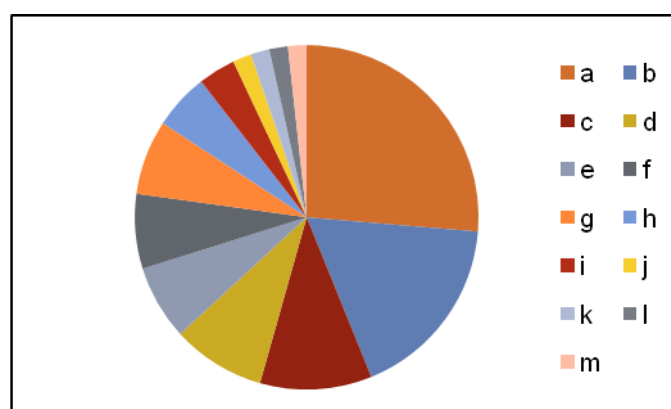

Diagram 12: Fördelning av använda lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna, angivna av utvalda lokala enheter i de nordiska länderna.

¹⁶⁶ Agedal, s. 225, 224.

I tabellen nedan presenteras de lösningar som de utvalda lokala enheterna i de nordiska länderna lyfter fram i det empiriska materialet.

Angivna lösningar på de kulturpolitiska utmaningarna

- a. **Samarbete/samverkan.** Samarbetet respektive samverkan kan ske på olika nivåer, i denna rapportens empiriska material finns exempel på samarbete på lokal, regional och statlig nivå. I vissa fall har själva samarbetet ännu inte inletts utan den lokala enheten ifråga är sysselsatt med att uppsöka potentiella samarbetspartners.
- b. **Ekonomiska metoder.** Denna lösning innebär konkret att de kulturpolitiska utmaningarna bemöts genom att de kulturpolitiskt ansvariga fördelar bidrag på ett särskilt vis, förstärker det ekonomiska stödet till särskilda delar av kulturlivet, sparar in på andra utgifter, skär ned på budgeten, effektiviserar kulturreсурserna etc.
- c. **Konkreta lösningar.** En del av de lokala enheterna i denna rapportens empiriska material anger konkreta lösningar på hur de kulturpolitiska utmaningarna skall lösas. Det kan exempelvis handla om att de kulturpolitiskt ansvariga i de lokala enheterna anger hur många teaterföreställningar som skall erbjudas barn/unga, att en kreativ skall utvecklas eller att ett särskilt musikhuskomplex skall byggas.
- d. **Planering/utformning av strategier.** Denna lösning kan innebära att nya strategier/planer tas fram alternativt att redan befintliga strategier revideras och uppdateras.
- e. **Projekt.** I den lokala enheten försöker man att lösa de kulturpolitiska utmaningarna genom arbete i projekt. Projektarbetet innebär många gånger i sig att ett samarbete sker mellan olika aktörer inom projektet. I vissa fall specificeras vad projektet innebär, i andra fall inte.
- f. **Effektivisering.** Innebär att arbetsuppgifter inom kultursektorn eller inom förvaltningen effektiviseras och rationaliseras. Denna lösning på kulturpolitiska utmaning kan hänga samman med den lösning som presenteras under punkten b. **Ekonomiska metoder**, då ett effektiviserande av arbetsuppgifterna kan ske till följd av exempelvis en reducerad budget.
- g. **Betoning av kulturens betydelse.** I hopp om att öka de kulturpolitiska satsningarna i den lokala enheten, lyfts vikten av kultur och ett rikt kulturliv fram.
- h. **Utformande av en lämplig kulturpolitik.** Om den kulturpolitiska utmaningen består i att det inte finns något kulturpolitiskt styrdokument eller på att de kulturpolitiska planerna inte är tillräckliga, försöker man motverka detta genom att ett lämpligt kulturpolitiskt styrdokument utformas eller revideras.
- i. **Genom att ta kloka beslut.** De kulturpolitiskt ansvarig gör sitt bästa för att lösa de kulturpolitiska utmaningarna.
- j. **Marknadsföring av lokal enhet.** Denna lösning innebär att det sker en

satsning på att lyfta fram den lokala enheten ifråga om ett attraktivt sätt.

- k. **Förstärkta resurser och stöd.** Innebär att resurserna till det kulturpolitiska området och stödet till kulturlivet, inklusive utbildningar inom kulturområdet, stärks. Det givna stödet kan vara såväl ekonomiskt som icke-ekonomiskt. Denna typ av lösning innebär också att ett icke-ekonomiskt stöd ges till kulturlivet.
- l. **Sökande efter nya konst- och kulturformer.** För att kunna bemöta de krav som särskilda målgrupper har på kulturlivet, försöker man från det kulturpolitiska hållets sida att prioritera de kulturformer som svarar på de behov som de särskilda målgrupperna har.
- m. **Minskad tillgänglighet till kulturliv/kulturaktiviteter.** För att ekonomiska besparingar skall kunna göras, för att en del kulturpolitiska utmaningar skall kunna lösas, begränsas allmänhetens möjliga tillgång till kulturverksamhet i den lokala enheten.

Tabell 16: Presentation av de angivna lösningarna på de kulturpolitiska utmaningarna.

Kort resonemang om det presenterade resultatet

Sett till vilka lösningar som används på de kulturpolitiska utmaningarna i ett nordiskt perspektiv, är **samarbete/samverkan** den utan tvekan vanligast använda lösningen. Samarbetet/samverkan sker många gånger över sektorsgränserna och kan ske på lokal, regional eller nationell nivå. Intressant är att många av de utvalda lokala enheterna i de nordiska länderna uppger att de på internationell nivå i ett flertal fall inte samarbetar med sina nordiska grannar utan med lokala enheter i andra europeiska eller icke-europeiska länder. Med andra ord verkar samarbetet mellan de nordiska ländernas lokala enheter, enligt denna rapports empiriska material, vara relativt litet. Detta stöds delvis av den information som de tillfrågade kulturansvariga på kommunförbunden i Finland, Norge och Sverige har uppgivit. Ditte Winqvist, Calle Nathanson och Hans Clementz säger att de inte har något samarbete med sina kollegor i de övriga nordiska länderna, men uppger samtidigt att de anser att ett sådant samarbete är viktigt och eftersträvt. Hans Clementz menar exempelvis att ett samarbete mellan kommunförbunden inom det kulturpolitiska området skulle kunna erbjuda erfarenhetsutbyten och att deltagarna skulle kunna få kunna sig lära nytt genom att jämföra sig med de övriga nordiska länderna då de nordiska ländernas kulturpolitik uppvisar fler likheter än skillnader.¹⁶⁷

Som tidigare nämnt i denna rapport uppvisar denna studies empiriska material att det finns en stor spretighet bland de lokala enheterna i de nordiska länderna vad gäller kulturpolitiska utmaningar. Det betyder dock inte att de enskilda lokala enheterna är ensamma om sin problematik. Även om denna rapports material är för litet för att eventuella samband skall kunna ses och slutsatser dras, visar cirkeldiagrammen att de kulturpolitiska utmaningarna som endast anges av en lokal enhet är i minoritet. Detta

¹⁶⁷ Telefonintervju med Hans Clementz [2010-08-17].

betyder med andra ord att i majoriteten av fallen delar flera lokala enheter samma eller en likartad problematik. .

Att en lokal enhets kulturpolitiska utmaning beror på särskilda lokala omständigheter, vilket många kulturpolitiska utmaningar gör, betyder inte heller att en annan lokal enhet inte kan ha en likartad inneboende problematik, såsom exempelvis, låg befolkningsmängd. Många av de kulturpolitiska utmaningar som just beror på särskilda omständigheter i den lokala enheten, kan vara svåra att lösa på egen hand. För hur vänder man en minskande befolkningsmängd och hur överbygger man ett geografiskt avstånd? Ett samarbete, innebärande bland annat ett erfarenhetsutbyte, mellan de lokala enheterna skulle kunna underlätta denna situation.

Avslutningsvis vill jag säga att många av de lösningar som lyfts fram är icke konkreta och handlar om att de kulturpolitiska utmaningarna skall lösas genom arbete i projekt, genom samarbete eller genom effektivisering och rationalisering utan att det definieras närmare om hur detta konkret skall ske. Poängteras bör dock att detta inte behöver bero på att några konkreta planer inte finns, utan att de endast inte kommer fram i det insamlade empiriska materialet.

Som inledningsvis nämnt är detta endast en kartläggande rapport, som förhoppningsvis kommer att följas av större forskningsrapporter.

5. REFERENSER

Tryckta referenser

Aagedal, Olof; Egeland, Helene & Villa Mariann 2009. *Lokalt kulturliv i endring*, Bergen: Fagbokforlaget

Beckman, Svante (2009). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Sweden*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01]

Duelund, Peter 2003. *The Nordic Cultural Model*. Copenhagen : Nordic Cultural Institute

Duelund, Peter, (2008) Nordic cultural policies: a critical view. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, no. 1

Duelund, Peter & Valtysson, Bjarki (2010). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Denmark. Council of Europe* <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01]

Hannesson, Haukur F. 1998. *Symphony orchestras in Scandinavia and Britain : a comparative study of funding, cultural models and chief executive self-perception of policy and organization*. Gävle : HFH musik och utbildning

Irjala, Auli & Eikås, Magne 1996. *State, Culture and Decentralisation: a comparative study of decentralization processes* Helsinki: Arts Council of Finland

Johannisson, Jenny 2010. *Förändringar i kulturpolitikens geografi*, Stockholm: Statens kulturråd

Jónsdóttirs, Gerður 2009. *Stjórn málafræðideild - Menningarstefnur íslenskra sveitarfélaga og landshlutasamtaka: stefnugreining og samanburður*. Háskóli Íslands

Kawashima, Nobuko (1995). Comparing cultural policy: Towards the development of comparative study. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 1

Kommunernas Landsforening 2010. *Pixi for kommunalpolitikere, Kultur og fritid*

Lennartsson, Claes & Nolin Jan (2009). Armlängds avstånd? En analys av Nordiska kulturfondens arbetsordning. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, vol. 12, no 1½

Mangset, Per (1995). Kulturpolitiske modeller i Vest-Europa. *Kulturårboka*

Mangset Per; Kangas Anita; Skot-Hansen Dorte & Vestheim Geir (2008). Nordic cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14

Mangset, Per & Kleppe, Bård (2009). *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Country Profile Norway*. <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01]

Mitchell, Ritva & Heiskanen, Ilkka 2008. *Compendium Cultural Policies and Trends in Europe. Countr Profile Finland*. Council of Europe <http://www.culturalpolicies.net> [2010-08-01]

Prop. *Tid för kultur*, 2009/10:3

Power, Dominic (2009), Culture, creativity and experience in Nordic and Scandinavian cultural policy, *International Journal of Cultural Policy*, vol. 15. no. 4.

Randers kommune 2009. *Kulturpolitik*

Randers kommune 2010, *Årsbudget 2010*

Saukkonen, Pasi 2005. *From the promotion of national identity to the management of plurality: cultural policy developments in Belgium (Flanders), Finland and the Netherlands*. Paper presenterat på den andra Nordic Conference on Cultural Policy Research

Saukkonen, Pasi & Pyykkönen, Mika 2008. Cultural Policy and Cultural Diversity in Finland. *International Journal of Cultural Policy*, vol. 14, no. 1

Storstad, Oddveig 2010. *Kommunal kultursektor i endring*. Bergen: Fagbokforlaget

Sveriges Kommuner och Landsting 2008, *Organisationen av kultur respektive fritid i Sveriges kommuner 2007*

Sverrisson, Sigurður & Hannesson, Magnús Karel. *Isländska kommuner*. Reykjavik: Samband íslenskra sveitarfélaga

Söderhamns kommun 2010. *BUDGET 2008-2011 samt PLAN 2012*

Väståboland Länsi-Turunmaa 2010, *Budget och ekonomiplan 2010-2012*

Internetreferenser

The Association of Local Authorities in Iceland (2010). *List of municipalities in Iceland*. <http://www.samband.is/um-okkur/english/> [2010-08-15]

Datamarket (2010). *Fjårlagafrumvarp 2010* http://gallery.datamarket.com/fjarlagafrumvarp_2010/[2010-10-01]

Espoo-Esbo (2010). *Förvaltning*. <http://www.esbo.fi/default.asp?path=32372;37332;37338;37406;37407>[2010-09-01]

Espoo-Esbo (2010). *Kort om Esbo*. <http://www.esbo.fi/default.asp?path=32372;37332;37341;36586> [2010-09-01]

Esbjerg kommune (2010). *Børn & Kultur*. <http://www.esbjergkommune.dk/om-kommunen/organisation/børn---kultur.aspx> [2010-09-30]

Esbjerg kommune (2010). *Politiske udvalg*. <http://www.esbjergkommune.dk/politik/politiske-udvalg.aspx> [2010-09-30]

Espoo-Esbo (2010). *Kulturnämnden*. <http://www.esbo.fi/default.asp?path=32372;37332;37338;37406;35958;35269;32686> [2010-09-01]

Finlands kommunförbund (2010). <http://www.kunnat.net> [2010-08-30]

Finlands kommunförbund (2010). *Kommunerna*. http://www.kunnat.net/k_kuntaliitto_perussivu.asp?path=255;272;326;665 [2010-08-15]

Finlands kommunförbund (2006). *Undervisning och kultur*. http://www.kunnat.net/k_perussivu.asp?path=255;264;522;86413;19599;41414 [2010-08-15]

Kommunernes Landsforening (2010). (Malene Lyng Mejding, kontaktperson för websidan). <http://www.kl.dk> [2010-08-30]

Kommunernes Landsforening (2010). *Culture in the Municipalities*. <http://www.kl.dk/English/Artikler/39647/2008/08/Culture-in-the-Municipalities/> [2010-08-30]

Kommunernas Landsforening (2010). *Local Government Reform*. <http://www.kl.dk/English/Local-Government-Reform/> [2010-08-30]

Kommunernas Landsforening (2010). *Pixi for kommunalpolitikere, Kultur og fritid*

Kommunernes Landsforening (2010). *Read More: Political Organisation in the Municipalities*. <http://www.kl.dk/English/Artikler/59531/2009/06/political-organisation/> [2010-08-30]

Kommunesektorens interesse- og arbeidsgiverorganisasjon (2010). (Jørn Ivar Baade, ansvarig redaktør). <http://www.ks.no> [2010-08-30]

Kulturministeriet (2010). <http://www.kulturministeriet.dk> [2010-09-30]

Kulturministeriet (2010). *KULTURAFtaler - øget samarbejde på tværs af kommuner*. <http://kum.dk/kulturpolitik/kultursamarbejde/kommunerne/kulturaftaler/>[2010-11-18]

Ministry of Culture and Education 1996. *Culture and Education – a Foundation for the Future*.

Ministry of Education, Science and Culture (2009). Facts. <http://eng.menntamalaraduneyti.is/publications/> [2010-08-15]

Norsk Kulturforum (2010). <http://www.noku.no>

Nordisk Kulturfond (2010). <http://www.nordiskkulturfond.org>

Odense kommune (2010). *Kulturpolitik*. <http://www.odense.dk/kulturpolitik> [2010-09-04]

Randers kommune (2010). *Kultur og fritid*. <http://www.randers.dk/site.aspx?MenuID=3&Langref=1&Area=&topID=&ArticleID=5800&expandID=14> [2010-09-15]

Region Skåne (2010). *Kulturnämnden*. <http://www.skane.se/templates/Page.aspx?id=33313> [2010-08-20]

Robertsfors kommun (2010). *Tillväxtenhet*. <http://www.robertsfors.se/default.aspx?di=1133> [2010-08-30]

Rogalands fylkeskommune (2010). *Hva brukes pengene till?* http://www.rogfk.no/modules/module_123/proxy.asp?D=2&C=1471&I=4127&mid=1362&sid=1364&pid=1362 [2010-08-30]

Samband íslenskra sveitarfélaga (2010). <http://www.samband.is> [2010-08-30]

Samsø kommune (2010). *Den politiske organisation*. http://samsoe.dinby.dk/frameset/run_frame.asp?RoomID=161&LangRef=1&Area=&topID=&ArticleID=5675&MenuID=201&moduleid=&Template=../templates/template_2.asp&ExpandID=1720 [2010-09-15]

Statens kulturråd (2010). *Frågor och svar*. <http://www.kulturradet.se/sv/verksamhet/Modell-for-kultursamverkan/Fragor-och-svar/> [2010-09-01]

Statens Kunstråd (2010). *The Danish Arts Council*. <http://www.kunst.dk/statenskunstraad/english/> [2010-08-01]

Statistikbanken (2010). *Befolkning og valg*. <http://www.statistikbanken.dk> [2010-09-15]

Sveriges kommuner och landsting (2010). (Irene Carlstedt, publiceringsansvarig). <http://www.skl.se> [2010-08-30]

Söderhamns kommun (2010). *Hur många bor i Söderhamn?* <http://www.soderhamn.se/omsoderhamn/befolkning.4.cd1771b11927f1f0c6800038726.html> [2010-08-30]

Söderhamns kommun (2010). *Nämnder*. <http://www.soderhamn.se/politikdemokrati/sastyrssoderhamn/namnder.4.11e321491179eaa6008800016888.html> [2010-08-30]

Undervisnings- och kulturministeriet (2010). *Ministeriet och förvaltningsområdet* http://www.minedu.fi/OPM/Ministerioe_ja_hallinnonala/?lang=sv [2010-08-01]

Vopnafjörður (2010). <http://www.vopnafjardarhreppur.is/Forsida> [201009-15]

Vopnafjörður (2010). http://www.vopnafjardarhreppur.is/ithrottir_og_menning [201009-15]

Väståboland Länsi-Turunmaa (2010). Väståboland –staden i skärgårdshavet.
http://www.vastaboland.fi/web/kommuninfo/sv_SE/om_vastaboland [2010-09-15]

Enkätintervjuer

Danmark

Enkätintervju med administrativ medarbetare på kultur- och fritidsavdelningen i Randers kommun, september 2010

Enkätintervju med avdelningschefen för Intern Service og Kultur i Samsø kommun, augusti 2010

Enkätintervju med kulturkonsulent i Esbjerg kommun, september 2010

Enkätintervju med kulturkonsulent i Odense kommun, augusti 2010

Finland

Enkätintervju med intendent på kulturenheten i Esbo, september 2010

Enkätintervju med kulturavdelningens förvaltningschef och Kulturrådets ordförande i Åbo, augusti 2010

Enkätintervju med kulturchefen i Väståboland, september 2010

Enkätintervju med kulturdirektören i Vasa kommun, september 2010

Island

Enkätintervju med ansvarig tjänsteman för marknadsföring i Grundarfjörðurs kommun, augusti 2010

Enkätintervju med den administrativt ansvariga personen för kultur- och fritidsfrågor i Vopnafjörður, september 2010

Enkätintervju med den ansvariga personen för administration och förvaltning av kultur- och fritidsfrågor i Fljótshálsa kommun, augusti 2010

Enkätintervju med kulturchefen i Reykjavik, september 2010

Norge

Enkätintervju med kulturchef och kulturpolitiker i Sandnes kommun, augusti 2010

Enkätintervju med kulturchefen i Rogalands fylkeskommun, augusti 2010

Enkätintervju med kulturchefen i Skånland kommun, augusti 2010

Enkätintervju med verksamhetsledaren för kulturfrågor i Vågå kommun, september 2010

Enkätintervju med verksamhetsledaren för kulturområdet i Verdal kommun, september 2010

Sverige

Enkätintervju med kultur- och fritidschef i Söderhamns kommun, augusti 2010

Enkätintervju med kulturnämndens ordförande i Helsingborg stad, augusti 2010

Enkätintervju med kultursekreteraren i Robertsfors kommun, augusti 2010

Enkätintervju med regionala kulturförvaltningens verksamhetsstrateg i Region Skåne, september 2010

Enkätintervju med utredningsledare på Kulturförvaltningen i Göteborgs kommun, augusti 2010

Telefonintervjuer

Intervju med Hans Clementz [2010-08-17]

Intervju med Ditte Winqvist [2010-08-30]

Intervju med Calle Nathanson [2010-08-31]

BILAGA 1.

Enkät

– en studie av utmaningar och lösningar inom lokal kulturpolitik i Norden:

Allmän information

1. Hur stor är befolkningsmängden i er kommun?
2. Hur många heltidsanställda, inom er kommunförvaltning, arbetar med frågor rörande kulturpolitik?
3. Hur stor del av kommunens totala nettokostnader går till kulturverksamhet?
4. Hur är kulturpolitiken organiserad i er kommun?
 - a. I en separat nämnd och förvaltning
 - b. Tillsammans med fritids-/idrottsfrågor
 - c. Tillsammans med utbildningsfrågor
 - d. Annan organisation

Kulturpolitikens utformning

5. Hur ser den politiska sammansättningen ut i er kommun?
6. Vilka är de fem största kulturpolitiska utmaningarna som er kommun står inför?
7. Vilka är de kulturpolitiska målen för er kommun? Vad görs för att dessa kulturpolitiska mål skall uppnås?
8. Hur upplever ni den rådande ansvarsfördelningen av kulturpolitiken mellan staten och er kommun?
9. Förs det en aktiv kulturpolitisk debatt i er kommun? Om ja, hur är de grundläggande argumenten formulerade?

Kulturpolitiska åtgärder

10. På vilka sätt uppmärksammas de utmaningar inför vilka er kommuns kulturpolitik ställs inför?

11. På vilka sätt söker ni att lösa de utmaningar som er kommuns kulturpolitik ställs inför?
12. Vad har era försök resulterat i?

Kulturpolitik i ett nationellt och internationellt sammanhang

13. Sker det något kulturpolitiskt samarbete mellan er kommun och andra, nationella respektive internationella, kommuner? Om så är fallet, beskriv gärna det pågående samarbetets bakgrund, utformning och konsekvens.
14. Deltar er kommun i kulturpolitiska projekt som förs på nationell respektive internationell nivå? Om så är fallet, beskriv gärna de pågående projektens bakgrund, utformning och konsekvens.
15. Inom EU har unionens regionalpolitik (innebärande en satsning på en minimering av de ekonomiska och sociala klyftorna mellan regionerna inom unionen) stor prioritet. Kan denna övernationella satsning sägas ha påverkat er kommuns kulturpolitik? På vilket/vilka sätt?

Övrigt

16. Hur definieras begreppet ”kultur” i er kommuns kulturpolitik?
17. Avlutande, frivillig, kommentar rörande er kommuns kulturpolitik:

Tack för er medverkan!

BILAGA 2.

Frågor ställda under telefonintervjuer med Hans Clementz (KS), Calle Nathanson (SKL) och Ditte Winqvist (Finlands kommunförbund)

1. Vilken är din personliga bakgrund? Nuvarande arbetsuppgifter? Viktigaste samarbetspartners?
2. Vilket är kommunförbundets uppdrag på det kulturpolitiska området?
3. Vilka är de enligt dig viktigaste utmaningarna för lokal och regional kulturpolitik?
4. Vilka är de enligt dig mest lovande lösningarna på dessa utmaningar?
5. Vilka är de enligt dig vanligaste lösningarna på dessa utmaningar?
6. Hur ser samarbetet i det aktuella landet ut mellan
 - a. kommun-kommun?
 - b. kommun-region?
 - c. kommun/region-stat?
 - d. kommun/region-internationella kulturpolitiska aktörer (såsom t.ex. EU)?
 - e. offentlig sektor-privat sektor?
7. Vilka är de kulturpolitiska frågor som debatteras mest i media i det aktuella landet?